

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

SITUAČNÍ A VÝHLEDOVÁ ZPRÁVA LUSKOVINY

2021

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

ZDROJE INFORMACÍ, ZPRACOVATELÉ PODKLADŮ:

Agritec, výzkum, šlechtění a služby, s.r.o., Šumperk
Český statistický úřad, Praha (ČSÚ)
Evropská komise (EK)
EUROSTAT
Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin (APZL)
Ústav zemědělských a ekonomických informací (ÚZEI)
Ministerstvo zemědělství (MZe)
Státní zemědělský intervenční fond (SZIF)
Podniky zemědělské prvovýroby České republiky
Agriculture and Agri-Food Canada (AAFC)
FAOSTAT

**Vydává Ministerstvo zemědělství
Odbor rostlinných komodit MZe**

Odpovědný odborný redaktor:

Ing. Jana Stehlíková, MZe

Ředitel Odboru rostlinných komodit:

Ing. Zdeněk Trnka, MZe

Autor touto cestou děkuje za spolupráci všem uvedeným organizacím a jejich odborným pracovníkům.

Termín **marketingový rok**, který je ve zprávě používán, začíná pro komoditu *luskoviny 1. 7. a končí 30. 6. následujícího kalendářního roku*.

Situační a výhledové zprávy jsou pro všechny zájemce z řad studentů, pedagogů odborných škol a podnikatelských subjektů a dalších k dispozici také na internetu na adrese: www.eagri.cz

Autor fotografie:

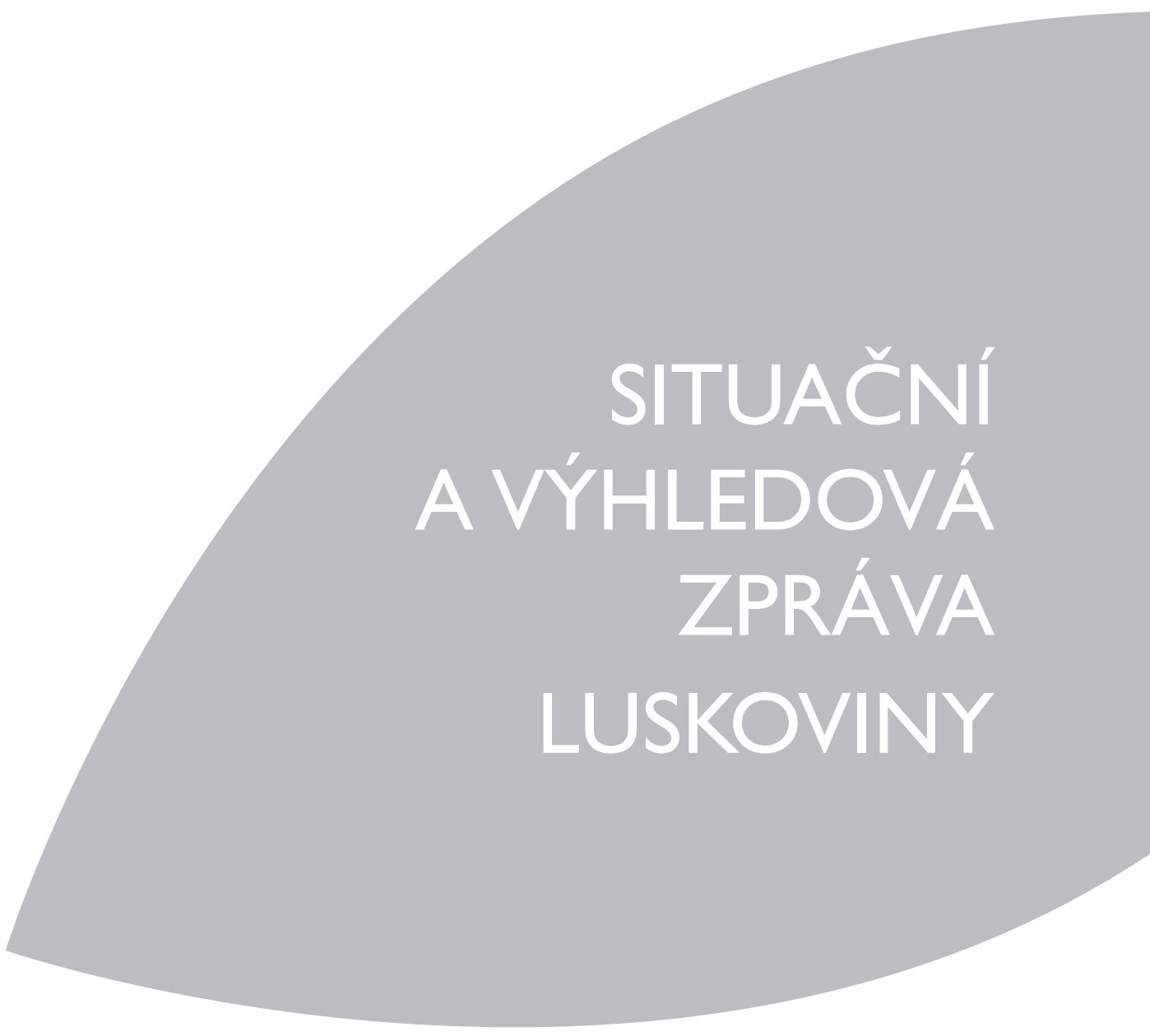
Ing. Jana Stehlíková

Vydalo: Ministerstvo zemědělství, Těšnov 65/17, 110 00 Praha I

Internet: www.eagri.cz, e-mail: info@mze.cz

ISBN 978-80-7434-674-3, ISSN 1211-7692, MK ČR E 11003

Tisk: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, www.uzei.cz

SITUAČNÍ
A VÝHLEDOVÁ
ZPRÁVA
LUSKOVINY

PROSINEC
2022

OBSAH

Úvod	3
Souhrn	5
Zásahy státu u komodity luskoviny	7
Produkce luskovin na zrno ve světě	20
Produkce luskovin na zrno v EU	26
Pěstování luskovin na zrno v České republice	30
Hrách setý	45
Lupina	51
Bob obecný	53
Pelouška, vikve	55
Ostatní luskoviny	56
Fazol obecný	57
Čočka	58
Luskovino-obilní směsky	60
Pěstování luskovin v ekologickém zemědělství	61

ÚVOD

Cílem této Situační a výhledové zprávy je informovat o situaci v odvětví luskovin. Předkládaná zpráva navazuje na Situační a výhledovou zprávu, která byla vydaná v roce 2021. Použité údaje jsou zpracovány podle dostupných informací k 31. 8. 2022, není-li uvedeno jinak.

Situační a výhledové zprávy jsou v roce 2022 pro všechny podnikatelské subjekty k dispozici na internetové adrese: <http://www.eagri.cz/>, navigace – zemědělství, rostlinné komodity atd.

SEZNAM ZKRATEK

AAFC	Agriculture and Agri-Food Canada, Ministerstvo zemědělství Kanady
AEKO	Agroenvironmentální-klimatické opatření
AEO	Agroenvironmentální opatření
CZV	Ceny zemědělských výrobců
ČSÚ	Český statistický úřad
DG AGRI	Directorate General for Agriculture and Rural Development, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova
DZES	Podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy
EAFRD	European Agricultural Fund for Rural Development, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGGF	European Agricultural Guarantee and Guidance Fund, Evropský zemědělský orientační a záruční fond
EFA	Ecological Focus Area, plochy využívané v ekologickém zájmu
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
EUR	Zkratka eura, společné měnové jednotky států Eurozóny
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EZ	Ekologické zemědělství
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations, Organizace OSN pro výživu a zemědělství
GMO	Geneticky modifikovaný organismus (-y)
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
IGC	International Grain Council, Mezinárodní obilná rada
LFA	Less Favoured Areas, znevýhodněné oblasti
LOS	Luskovino-obilní směsky
MEO	Mírně erozně ohrožené půdy
NK	Nařízení Komise (ES)

NR	Nařízení Rady (ES)
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a. s.
PP	Přímé platby
PRV	Program rozvoje venkova
PVP	Přechodná vnitrostátní podpora
SAPS	Single Area Payment Scheme, Jednotná platba na plochu zemědělské půdy
SDO	Seznam doporučených odrůd
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
SZP	Společná zemědělská politika
USD	Zkratka amerického dolaru, měnové jednotky USA
USDA	U. S. Department of Agriculture, Ministerstvo zemědělství USA
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
VCS	Voluntary Coupled Scheme, dobrovolná podpora vázaná na produkci
WTO	World Trade Organization, Světová obchodní organizace

SOUHRN

Luskoviny jsou velmi významnou skupinou polních plodin a v ČR jsou tradičně pěstovány již několik století. Jsou zdrojem rostlinných bílkovin jak pro krmivářský, tak pro potravinářský průmysl. Jednou z nejvýznamnějších předností luskovin je jejich meliorační a zúrodnující dopad na půdu. Svě nezastupitelné místo mají proto luskoviny v osevních postupech konvenčního zemědělství, tak i v ekologickém hospodářství jako vynikající předplodina. Pěstování luskovin zahrnutých do střídání plodin vede obvykle k nižší potřebě minerálních a organických dusíkatých hnojiv, což přispívá k naplnění ambice Zelené dohody ohledně snížení používání dusíkatých hnojiv o 20 % do roku 2030.

Mezi luskoviny využívané pro zemědělské účely patří zejména hrách, fazol, čočka, sója, cizrna, bob, vigna čínská (fazol mungo), vigna zlatá (dlouhatec čínský), vikve, lupina, podzemnice olejná a další. Ve světovém měřítku největší plochy luskovin zaujímá sója, která se však z hlediska hospodářského významu zahrnuje mezi olejninu. Z ostatních luskovin jsou to zejména fazol, cizrna, vigna, hrách, kajan a čočka. V Evropě je nejvíce pěstovanou luskovinou hrách a bob. V ČR je v současné době pěstováno jen několik druhů luskovin. Jedná se zejména o hrách setý a v menších objemech i o sóju, lupinu a bob. Ostatní druhy, tj. vikve, fazol, čočka a jiné luskoviny jsou v současnosti pěstovány už jen na velmi malých plochách. Hrách je v ČR nejrozšířenějším druhem luskovin, jehož podíl na osevních plochách zaujímá kolem 90 % plochy luskovin pěstovaných na zrno. V potravinářském průmyslu vzrůstá v poslední době zájem o teplomilné druhy, jako jsou fazol, čočka, vigna, cizrna, hrachor a další. V posledních letech dochází v ČR k mírnému nárůstu spotřeby luštěnin na obyvatele za rok. Za rok 2020 činila tato spotřeba dosud rekordních 3,6 kg/obyv./rok, z toho 1,2 kg/obyv./rok zaujímaly fazole, 1,6 kg/obyv./rok zaujímal hrách a 0,9 kg/obyv./rok zaujímala čočka.

Pěstování luskovin má v ČR dlouhodobou tradici, v minulých letech (tj. cca do roku 2013/14) se však jejich plochy převážně snižovaly. K pozitivní změně přinášející oproti předchozím rokům vzestup výměry luskovin, došlo až se změnami SZP platnými od roku 2015. Evropská komise do nové SZP EU zohlednila podporu pěstování proteinových plodin a zrnových luskovin. Bylo rozhodnuto, že na dobrovolnou podporu vázanou na produkci dle čl. 52 nařízení EU č. 1307/2013 může být v jednotlivých členských státech vyhrazeno až 13 % z rozpočtu přímých plateb (dle rozhodnutí členského státu) a další 2 % mohou být určena na bílkovinné plodiny. Tímto opatřením Evropská komise chtěla podpořit pěstování luskovin, snížení importu GMO sóji, zlepšení předplodinové hodnoty a půdní struktury.

Česká republika se pro účely podpory pěstování bílkovinných plodin rozhodla využít možnosti maximálního zacílení 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb, což ročně představuje částku okolo 450 mil. Kč. Podporovanými bílkovinnými plodinami jsou hrách, bob, lupina, sója, vaječnice, jetel a jejich směsi s obilovinami, přičemž zastoupení bílkovinných plodin činí v těchto směsích víc než 50 %. Směsi bílkovinných plodin s trávou nejsou v rámci stávajících podmínek povoleny. V rámci podmínek budoucí SZP platné od roku 2023 však jejich podpora bude pravděpodobně umožněna. Od roku 2018 došlo novelou nařízení vlády č. 50/2015 Sb. k úpravě podmínek podpory produkce bílkovinných plodin, a pro poskytnutí podpory již není požadován chov přežvýkavců. S touto změnou došlo následně k nárůstu počtu žadatelů i deklarovaných hektarů. Pro rok 2021 byla žádána podpora pro 234 417 ha bílkovinných plodin (6 769 žadatelů). Sazba podpory na produkci bílkovinných plodin pro rok 2021 činila 1 858,56 Kč/ha.

Dalším prvkem v rámci přímých plateb, který podporuje pěstování bílkovinných plodin je tzv. „ozelenění“ (greening), implementované jako platba pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí. Cílem ozelenění je zejména snížení negativních dopadů zemědělské činnosti na životní prostředí. Součástí ozelenění je povinnost vyhradit určitou výměru jako tzv. plochu využívanou v ekologickém zájmu (EFA), za kterou lze považovat mj. plochu s plodinami, které vážou dusík nebo plochy s meziplodinami, jejichž významnými představiteli jsou právě luskoviny. Pokud má zemědělský podnik více než 15 ha orné půdy, pak je pro přiznání greeningové platby z její výměry nutné vyčlenit alespoň 5 % jako EFA. Luskoviny tak v SZP pro období 2015–2021 zaujímaly významnou roli, což potvrzuje i dosavadní vysoký zájem žadatelů o výše zmíněná opatření.

Sektor luskovin je dále podporován prostřednictvím národních podpor ve formě dotačních titulů ministerstva zemědělství. Od roku 2021 byly luskoviny zařazeny v rámci dotačního programu 3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin do dotačního titulu 3.i. pro použité uznané osivo. V rámci podpory dotačního programu 3.i., která je poskytována v režimu de minimis dle nařízení Komise (EU) č. 1408/2013, bylo na předmět dotace luskoviny za rok 2021 vyplaceno přes 10 mil. Kč.

V roce 2017 byly luskoviny vysety na výměře 42,9 tis. ha (1,7 % orné půdy), v roce 2018 došlo k mírnému poklesu a luskoviny byly vysety na výměře 35 tis. ha (1,2 % orné půdy), v roce 2019 došlo k dalšímu poklesu osevní plochy na celkovou výměru 33,8 tis. ha (1,2 % orné půdy), v roce 2020 došlo k nárůstu ploch luskovin, bylo tak oseto 37,3 tis. ha (1,5 % orné půdy). V roce 2021 došlo opět k nárůstu ploch luskovin na zrno, jejichž výměra činila 43,8 tis. ha (1,8 % orné půdy). Oproti roku 2020, kdy celková plocha luskovin na zrno byla 37,3 tis. ha, došlo k nárůstu o 5 778 ha, což činí 15,5 %. Osevní plochy hrachu setého na zrno se meziročně zvýšily o 18,2 % na 38 527 ha. Celkově tak plochy luskovin na zrno vzrostly na rekordní úroveň za posledních 10 let. Kromě luskovin na zrno došlo též k výraznému meziročnímu vzestupu osevních ploch sóji o 39,1 % na rekordní úroveň 19 679 ha. U kategorie luskovin na zeleno došlo k mírnému meziročnímu poklesu na 22 070 ha. Další nárůst ploch luskovin včetně ploch hrachu se očekává i v roce 2022.

Povětrnostní podmínky v roce 2021 byly na různých pěstebních lokalitách odlišné a ovlivnily tak průběh vegetační sezóny, především výši a kvalitu produkce. Setí jarních luskovin proběhlo dle podmínek pěstitelských lokalit od 3. dekády března do poloviny dubna. Teplomilné luskoviny, jako je sója, fazol, čočka a cizrna, byly vysety dle doporučených agrotechnických termínů v měsíci květnu. Celkově však jarní počasí bylo chladné a vzházení a stav porostů byl na velké části území opožděn. V roce 2021 byl v době setí dostatek vláhy. Nedostatek srážek v průběhu extrémně suchého dubna a počátkem května, ale i nízké teploty s častými přízemními mrazíky, kdy na toto období nezvykle klesaly až k -9,3 °C, měly za následek pomalý počáteční růst hrachu. I přes silnější přízemní mrazíky byl ale duben extrémně teplý. Květen byl celkově chladnější, od poslední dekády bylo deštivo. Hrachy začaly extrémně narůstat a první odrůdy rozkvetly. Červen byl teplejší a extrémně mokrý. Počátkem první dekády začaly jednotlivé odrůdy kvést, první hrachy odkvetly již koncem druhé dekády. Za deštivého počasí silně poléhaly. Vlhké počasí pokračovalo i v průběhu července, což oddálilo zrání. V roce 2021 se na výši výnosů podílelo nejen počasí, ale i houbové choroby – zvláště plísně a padlí, které na některých lokalitách poškodily velké plochy porostů.

Na základě definitivních údajů ČSÚ o sklizni za rok 2021 dosáhla produkce luskovin na zrno celkem 111 890 tun, což představuje meziroční zvýšení o 22 % a nejvyšší úroveň produkce za posledních 20 let. Produkce hrachu na zrno, byla dle ČSÚ zjištěna ve výši 104 423 tun, což je meziročně o 23 % více. Na nárůstu úrody hrachu se podílí zejména rozšíření osevní plochy, ale i vyšší hektarový výnos. Průměrný výnos hrachu se v roce 2021 meziročně mírně zvýšil na 2,71 t/ha. Výnosy lupiny byly v roce 2021 podprůměrné. V ČR bylo dle ČSÚ dosaženo průměrného výnosů 1,26 t/ha, který je srovnatelný s loňskou úrovní výnosu (1,25 t/ha). Celková produkce lupiny mírně meziročně vzrostla o 236 t (tj. o 9,8 %) na celkem 2 632 t. Průměrný výnos bobu se v roce 2021 meziročně mírně snížil 2,38 t/ha. Sklizeny bylo celkem 2 353 tun bobu, což je o 144 tun (tj. o 6,5 %) více než v roce 2020. U skupiny ostatních luskovin, do které patří v ČR především peluška, vikve a čočka, došlo k nevýznamnému meziročnímu nárůstu sklizně. Při průměrném výnosu 1,68 t/ha bylo sklizeny 2 481 tun zrna ostatních luskovin, což je o 82 tun (tj. o 3,4 %) více v porovnání s předchozím rokem 2020.

V roce 2021 bylo v ČR registrováno a zapsáno ve Státní odrůdové knize 39 odrůd hrachu, 6 odrůd bobu, 6 odrůd lupiny a 3 odrůdy vikve.

ZÁSAHY STÁTU U KOMODITY LUSKOVINY

Vnější obchodní politika EU v oblasti luskovin (položky KN 0713¹)

Obchodní vztahy EU se třetími zeměmi charakterizuje velký počet preferenčních dohod, meziregionálních iniciativ a jiných významných ujednání. Existují i samostatná obchodní ujednání o obchodu s některými zemědělskými výrobky. Jednání o dalších smlouvách pokračují a EU se tak snaží rozšířit počet zemí, se kterými je možno obchodovat s celními preferencemi, a také odstranit další překážky obchodu.

Privilegované jsou vztahy s geograficky a historicky nejbližšími partnery, členskými státy Evropského sdružení volného obchodu (ESVO), ve kterém jsou sdruženy Švýcarsko, Norsko, Island a Lichtenštejnsko. U položek KN 0713 je v jednotlivých zemích ESVO situace rozdílná. **Norsko** si ponechává clo pro dovoz z EU u produktů využívaných pro krmné účely (207–251 NOK/100 kg). Na tom nic nezměnila ani ujednání o další liberalizaci obchodu se zemědělskými komoditami mezi EU a Norskem, která vstoupila v platnost v říjnu 2018. **Island** má na dovoz všech položek 0713 z EU nulová cla. **Švýcarsko** při dovozu z EU u některých položek hrachu a fazolí především pro technické a krmné účely clo neuplatňuje. Hrách a fazole určené pro jiné účely (včetně výroby piva) jsou zatíženy dovozním clem v rozmezí 0–4,85 CHF/100 kg. Jednání o další liberalizaci obchodu se zemědělskými produkty mezi EU a Švýcarskem od roku 2009 neprobíhají. V květnu 2021 navíc Švýcarsko odmítlo přijmout Institucionální rámcovou dohodu s EU. Na základě tohoto kroku EU zastavila veškerá jednání se Švýcarskem o novelizacích stávajících dohod a schvalování dohod nových.

K 31. 1. 2020 vystoupila z EU **Velká Británie**. V prosinci 2020 se EU a Velkou Británií podařilo dospět k Dohodě o obchodu a spolupráci, která vstoupila v platnost 1. 5. 2021. Díky této Dohodě se podařilo zachovat v obchodě mezi EU a Velkou Británií nulová cla a bezkvótový přístup pro všechny produkty splňující pravidla původu EU nebo Velké Británie. Vzájemný obchod však poznamenala zvýšená administrativní zátěž z důvodu zavedení celního řízení a dalších standardních pravidel v mezinárodním obchodu se třetími zeměmi.

Preferenční dohody uzavřela EU také s kandidátskými balkánskými zeměmi. **Albánie** a **Černá Hora** neuplatňují na dovoz položek skupiny KN 0713 z EU žádné clo, kdežto **Severní Makedonie** u položek neurčených k setí dovozní clo ponechává v rozmezí od 10 do 20 % ad valorem². Dovoz luskovin z EU do **Bosny a Hercegoviny** a Srbska probíhá bezcelně. **Chorvatsko** k 1. 7. 2013 vstoupilo do EU a stalo se tak součástí jednotného trhu Evropské Unie.

Významnou oblastí, kde má EU sjednány Asociační dohody včetně dohod o volném obchodu, je oblast středomoří (EUROMED). U položek 0713 se situace v jednotlivých zemích liší. Např. **Alžírsko** uplatňuje pro dovoz z EU u luskovin cla od 5 % do 15 %. **Maroko** při dovozu z EU u většiny luskovin neuplatňuje dovozní clo vůbec. Výjimku tvoří dvě položky bobu, u kterých je sazba dovozního cla 24,5 % z EU do Maroka, která je platná pouze v rámci celní preferenční kvóty 2 000 t (od října do konce září). Po jejím vyčerpání se použije clo 40 %. Pro dovoz z EU do **Turecka** platí clo ve výši 19,3 % na některé luskoviny neurčené k setí. Navíc Turecko u některých položek (především čočky) do 31. prosince 2022 vybírání cla pozastavilo a je možné je dovážet z EU bezcelně. **Egypt, Jordánsko** a Izrael (kromě cizry) dovozní cla pro položky 0713 z EU neuplatňují. **Tunisko** z této řady vybočuje a na luskoviny uplatňuje MFN³ dovozní cla ve výši 50 % s tím, že některé luskoviny určené k setí se dováží bezcelně. Další liberalizační jednání o prohloubené dohodě o volném obchodu probíhala do května 2019 s Tuniskem, z politických důvodů v Tunisku bylo však jejich pokračování zatím přerušeno. Mezi Marokem a EU se zatím poslední jednání o liberalizaci obchodu uskutečnila v dubnu 2014. Jednání s Egyptem, která byla zahájena v roce 2013, jsou v současnosti pozastavena.

¹ Do skupiny 0713 patří hrách, cizrna, fazole, čočka, bob a ostatní luskoviny.

² Stanovení celní sazby ad valorem znamená její určení procentním podílem z celní hodnoty (ceny). Dále v textu jsou celní sazby uváděny bez dodatku ad valorem.

³ Základní princip obchodního systému v rámci Světové obchodní organizace (WTO), který stanovuje, že členské státy proti sobě nesmí používat diskriminující praktiky a že všechny výhody (včetně výše celních sazeb), které získá jeden člen, se vztahují i na všechny členy ostatní.

V posledních devíti letech se EU podařilo uzavřít dohody o volném obchodu se státy Andského společenství a Střední Ameriky (Peru, Kolumbie, Panama, Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua, Salvador).

Dohoda s **Peru** je prozatímně prováděna od března 2013 a přispěla k výrazné redukci dovozních cel u luskovin. V současnosti jsou všechna dovozní cla na dovoz do Peru z EU u položek skupiny 0713 nulová s výjimkou dvou položek hrachu a jedné cizrny, u kterých je uplatňováno 1,5% clo. Rovněž tato cla by měla být odstraněna nejpozději do 10 let od vstupu Dohody v platnost.

Dohoda s **Kolumbií**, prozatímně prováděná od srpna 2013, odstranila cla pro dovoz luskovin z EU do Kolumbie na luskoviny určené k setí. Některé druhy fazolí neurčených k setí jsou však z liberalizace vyjmuty a jejich dovoz z EU do Kolumbie je zatížen clem ve výši 60 %.

V červenci 2014 byla úspěšně dokončena jednání o dohodě o volném obchodu s **Ekvádorem** a ten se v lednu 2017 formálně připojil k provádění dohod mezi EU a Peru s Kolumbií. U dovozu položek skupiny 0713 z EU do Ekvádoru dojde k odstranění cel do 10 let od vstupu Dohody v platnost. V současnosti Ekvádor uplatňuje na dovoz luskovin z EU v rozmezí 0–9 %.

Dohody s **Hondurasem, Nikaraguou** a Panamou jsou prozatímně prováděny od srpna 2013. V říjnu 2013 se k nim připojila **Kostarika** a **Salvador** a v prosinci téhož roku také **Guatemala**. I pro tyto země platí, že některé druhy fazolí neurčených k setí jsou z liberalizace vyjmuty. Ostatní dovozní cla těchto středoamerických zemí na položky 0713 pocházející z EU, které se v současnosti pohybují mezi 0–30 %, budou liberalizována v rozmezí od 15 do 30 let.

Dohoda o volném obchodu mezi Evropskou unií a Jižní **Koreou** vstoupila v platnost v červenci 2016. Cla na dovoz luskovin do Jižní Korey budou postupně snížena, v rozmezí 5 až 15 let. Výjimku tvoří potravinářský hrách, u něhož bylo korejské dovozní clo sníženo na 0 % již v roce 2012. V roce 2022 je clo na dovoz z EU do Jižní Korey uplatňováno na dvě položky fazolí neurčených k setí, a to 105,2 a 151,8 %.

V prosinci 2014 byla dokončena jednání o dohodě o volném obchodu se **Singapurem** a dohoda vstoupila v platnost v listopadu 2019. Dohoda stanoví, že dovoz všech zemědělských komodit a potravin z EU do Singapuru nepodléhá clu. U položek luskovin však Singapur poskytoval již dříve MFN cla ve výši 0 % a uzavřením dohody se proto situace nezměnila.

V říjnu 2013 dokončeno liberalizační jednání EU s **Kanadou**. Obchodní část Dohody je prozatímně prováděna od září 2017. V rámci této dohody došlo k odstranění všech cel u skupiny 0713 při dovozu z EU do Kanady a naopak.

Od 1. 1. 2016 je prozatímně uplatňována Dohoda o volném obchodu mezi EU a **Ukrajinou**. Po vstupu dohody v platnost by mělo být clo u luskovin při dovozu z EU na Ukrajinu odstraněno maximálně do 5 let. Od roku 2021 je již dovoz luskovin z EU na Ukrajinu bezcelní. Dovozy těchto komodit z Ukrajiny do EU probíhají také bezcelně.

K uzavření dohod o volném obchodu s **Moldavskem** a **Gruzií** došlo v listopadu 2013. Na dovoz položek skupiny 0713 z EU do Moldavska a Gruzie jsou cla nulová.

V únoru 2019 vstoupila v platnost Dohoda o hospodářském partnerství mezi EU a **Japonskem**. Clo na většinu položek skupiny 0713 při dovozu z EU do Japonska má být odstraněno do 10 let od vstupu dohody v platnost. V současnosti Japonsko neuplatňuje žádná dovozní cla na luskoviny z EU určené k setí. U dalších položek se cla pohybují v rozmezí do 0 do 3 EUR/kg.

V červnu 2019 byla dokončena jednání o Dohodě o volném obchodu mezi EU a jihoamerickými zeměmi ze sdružení Mercosur (**Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay**). Dohoda je připravena k podpisu, stále však zůstává nedořešený požadavek od některých členských států k silnějším závazkům Mercosuru v environmentální oblasti. Po vstupu Dohody v platnost dojde u položek skupiny 0713 k odstranění veškerých cel při dovozu do zemí Mercosuru.

V červnu 2016 bylo zahájeno jednání mezi EU a **Mexikem** o revizi Dohody o volném obchodu, které bylo dokončeno v dubnu 2018. Aktuálně probíhají formální úpravy textů a zvažuje se rozdělení dohody. U dovozu položek 0713 z EU do Mexika byla již v roce 2022 všechna cla nulová.

V listopadu 2017 se uskutečnilo první kolo jednání o revizi Dohody o volném obchodu EU a **Chile** a zatím poslední desáté kolo proběhlo v dubnu 2021. Jednání byla technicky dokončena v říjnu 2021. Chilská strana dosáhla politické shody, na straně EU k tomuto kroku zatím nedošlo. Dovoz položek 0713 z EU do Chile, a naopak je bezcelní již nyní.

V roce 2007 bylo zahájeno projednávání Dohody o volném obchodu s **Indií**. Do roku 2013 se uskutečnilo 12 vyjednávacích kol, a přestože se podařilo dosáhnout určitého pokroku, celý proces se právě v roce 2013 prakticky zastavil. V květnu 2021 EU a Indie oznámily, že se dohodly na znovuoobnovení vyjednávání. V březnu 2022 EU předala Indii texty pro vyjednávání zahrnující osmnácti kapitol dohody o volném obchodu. Při dovozu luskovin z EU uplatňuje Indie cla např. na hrách, cizrnu, čočku, a to nejčastěji ve výši od 0 do 10 %.

V roce 2010 a 2012 se rozběhla jednání o prohloubených a komplexních dohodách o volném obchodu (DCFTA) s Malajsií a Vietnamem. V případě **Malajsie** se čeká na vyjádření malajské strany k možnosti obnovení dalších rozhovorů. Malajsie však neuplatňuje žádná MFN cla na dovoz luskovin. Dohoda s **Vietnamem** vstoupila v platnost v srpnu 2020. V rámci této Dohody dojde k odstranění všech cel u položek skupiny 0713 během 6 let po jejím vstupu v platnost. V současnosti Vietnam uplatňuje cla při dovozu luskovin z EU pouze u položek neurčených k setí, a to ve výši 5 %.

V roce 2013 bylo dále zahájeno jednání s **Thajskem** a poslední jednání se uskutečnilo v dubnu 2014. Z důvodu vnitropolitické situace v Thajsku zatím nejsou naplánována další kola jednání. Thajsko uplatňuje na dovozy položek 0713 určených k setí 5 % dovozní clo. U ostatních luskovin je pak nejčastější sazba dovozního cla ve výši 30 %. EU uplatňuje na dovozy luskovin z Thajska standardní sazby pro třetí země mezi 0 až 3,2 % v závislosti na položce.

V prosinci 2015 byla oficiálně zahájena jednání s **Filipínami** a v únoru 2017 proběhlo druhé kolo jednání. Zatím však nebylo stanoveno datum dalšího jednání. Filipíny zatěžují dovoz luskoviny MFN sazbami mezi 1 až 10 %. V opačném směru neuplatňuje EU v rámci systému všeobecných celních preferencí (GSP+) žádná cla.

V září 2016 se uskutečnilo úvodní kolo jednání o dohodě o volném obchodu s **Indonésií** a v listopadu 2021 proběhlo kolo jedenácté. Indonésie uplatňuje MFN dovozní clo především na dovoz luskovin neručených k setí, a to ve výši 5 %.

Jednání s **Austrálií** a **Novým Zélandem** o dohodě o volném obchodu byla formálně zahájena v červnu 2018 s tím, že první kola rozhovorů proběhla v červenci 2018. V případě Austrálie se dosud uskutečnilo dvanáct negociačních kol. V případě Nového Zélandu byla jednání o dohodě o volném obchodu dokončena v červnu 2022 a bylo dosaženo politické shody nad textem. U luskovin však na straně Austrálie ani Nového Zélandu nedojde k žádné změně, protože jejich dovoz z EU do těchto zemí probíhá bezcelně již nyní.

Podpůrné programy v roce 2021

I . Přímé platby

Rostlinná výroba, včetně pěstování luskovin, je v ČR podporována několika dotačními tituly v rámci I. pilíře (přímé platby) SZP EU.

V letech 2021–2022 nastává tzv. přechodné období mezi dvěma programovými obdobími SZP, přičemž podmínky poskytování jednotlivých plateb zůstávají stejné, jako tomu bylo mezi roky 2015–2020.

Vícesložkový systém přímých plateb (jednotná platba na plochu zemědělské půdy, greening, dobrovolná podpora vázaná na produkci a platba pro mladé zemědělce)

Největší položku z přímých plateb v roce 2021 tradičně tvořila jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS) – necelých 55 % z celkové obálky na přímé platby, dalšími složkami byly: platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (greening) – 30 % obálky, dobrovolná podpora vázaná na produkci – 15 % obálky a platba pro mladé zemědělce – 0,5 % obálky. Z národního rozpočtu byla v ČR vyplácena přechodná vnitrostátní podpora (PVP), která navazuje na dříve poskytované národní doplňkové platby (Top – Up).

Konkrétní podmínky poskytování přímých plateb upravuje **nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům a o změně některých souvisejících nařízení vlády, v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie.**

Žádost o poskytnutí podpory z přímých plateb je podávána v rámci tzv. **Jednotné žádosti**, a to zpravidla do 15. května příslušného kalendářního roku prostřednictvím Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF). V roce 2021 byla uzávěrka řádného termínu podání Jednotných žádostí stanovena na pondělí 17. 5. 2021.

Rozdělení obálky na PP v ČR v roce 2021 v mld. Kč

SAPS	11,8
Greening	6,5
VCS	3,2
Mladý zemědělec	0,10
Celková obálka	21,6

Pramen: Prováděcí nařízení Komise (EU) 2021/1135.

Poznámka: Použit kurz 25,495 CZK/EUR.

Jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS)

SAPS i nadále tvoří nejvýznamnější část přímých plateb. Je poskytován ze zdrojů Evropské unie na hektar způsobilé zemědělské půdy. Poskytnutí SAPS bylo v roce 2021 mimo jiné podmíněno řádným obhospodařováním zemědělské půdy, dodržováním podmínek (DZES) a také dodržováním povinných podmínek hospodaření (PPH), které jsou společně známy jako podmíněnost (tzv. Cross - Compliance). Minimální výměra, na kterou lze poskytnout SAPS, činí 1 ha zemědělské půdy. Žadatelů o SAPS bylo v roce 2021 30 265.

Vnitrostátní stropy a sazby SAPS v letech 2004–2021

Rok	Vnitrostátní strop na SAPS (mil. EUR)	Směnný kurz (Kč/EUR)	Sazba (EUR/ha)	Sazba (Kč/ha)
2004	198,940	32,45	56,41	1 830,40
2005	249,296	29,55	71,42	2 110,70
2006	310,457	28,32	88,89	2 517,80
2007	355,384	27,53	101,40	2 791,50
2008	437,762	24,66	124,16	3 072,20
2009	517,895	25,16	147,43	3 710,00
2010	581,177	24,60	165,07	4 060,80
2011	667,365	24,75	189,32	4 686,50
2012	755,659	25,14	214,28	5 387,30

Rok	Vnitrostátní strop na SAPS (mil. EUR)	Směnný kurz (Kč/EUR)	Sazba (EUR/ha)	Sazba (Kč/ha)
2013	832,828	25,73	235,86	6 068,88
2014	773,751	27,50	218,08	5 997,23
2015	462,980	27,18	130,35	3 543,91
2016	462,535	27,02	130,07	3 514,54
2017	462,074	25,981	130,01	3 377,73
2018	472,217	25,731	131,67	3 388,15
2019	472,211	25,816	131,47	3 394,11
2020	479,299	27,233	133,81	3 644,19
2021	464,763	25,495	130,68	3 331,68

Poznámka: Ke snížení vnitrostátního stropu na SAPS od roku 2015 došlo v důsledku převodu části finančních prostředků v rámci přímých plateb na greeningovou platbu, VCS a platbu pro mladé zemědělce. Od roku 2015 je SAPS vyplácen spolu s greeningovou platbou.

Platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (greening)

Cílem greeningu je snížit negativní dopady zemědělské činnosti na životní prostředí. Pokud žadatel požádá o SAPS, je povinen dodržovat na všech svých způsobilých hektarech zemědělské půdy zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí. Základní pravidla greeningu vyplývají z příslušného evropského nařízení pro přímé platby, které vymezuje jeho tři složky:

- diverzifikaci plodin
- zachování výměry trvalých travních porostů
- vyhrazení plochy využívané v ekologickém zájmu (EFA).

Jako plochu využívanou v ekologickém zájmu lze v ČR považovat:

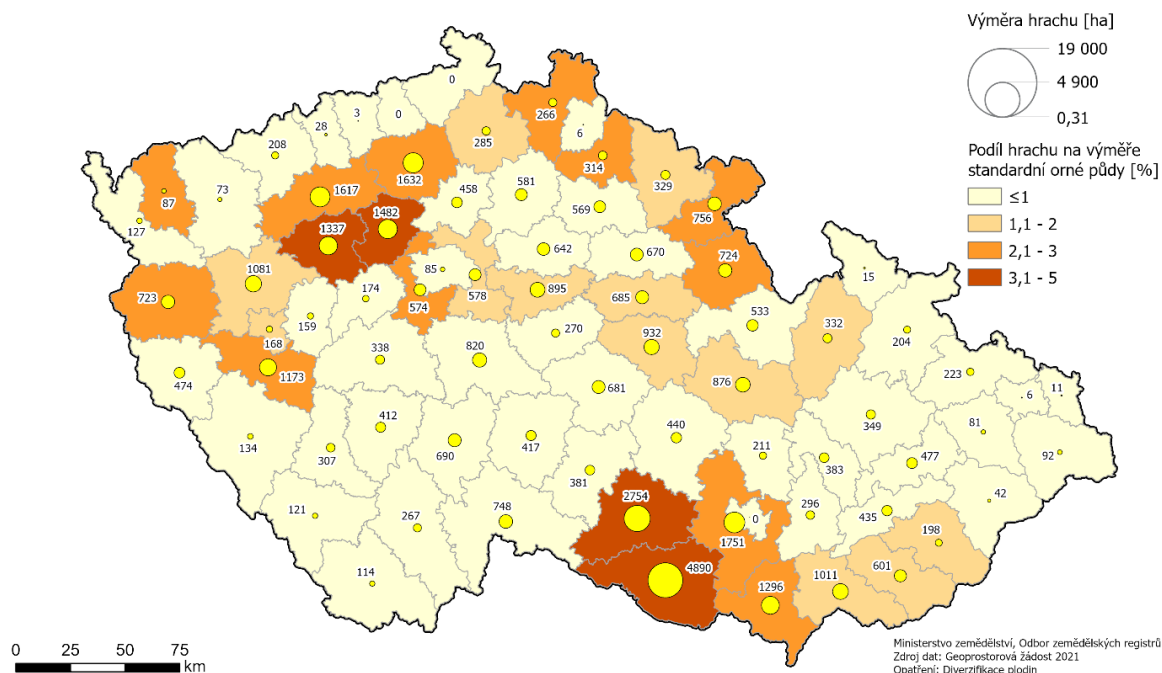
- úhor s porostem využívaný v ekologickém zájmu,
- medonosný úhor využívaný v ekologickém zájmu,
- krajinné prvky v ekologickém zájmu,
- ochranný pás,
- plochy s rychle rostoucími dřevinami,
- zalesněné plochy,
- plochy s meziplodinami nebo,
- plochy s plodinami, které vážou dusík.

Diverzifikace plodin

Plnění podmínek diverzifikace plodin se nevztahuje na zemědělce, kteří mají legislativou stanovené výjimky. Mezi tyto pak patří velikost orné půdy pod 10 ha, určitá výměra TTP a travních porostů v kombinaci s úhorem, bylinnou pící a luskovinami, či status ekologického zemědělce.

Zvýšený počet žadatelů, kteří jsou oproštěni od povinnosti diverzifikace plodin, je dán rozšířením výjimky pro nápočet ploch luskovin. Výjimka pro tyto žadatele vyplývá z nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2017/2393.

Hrách v rámci diverzifikace plodin v jednotlivých okresech ČR

Pramen: Výroční zpráva pro přímé platby MZe 2021.

Plochy s plodinami, které vážou dusík

Pro splnění podmínek EFA musí být plodinami, které vážou dusík, zajištěn souvislý pokryv půdy minimálně od 1. června do 15. července daného kalendářního roku nebo prokazatelný výskyt posklizňových zbytků těchto plodin. Po sklizni jednoletých plodin nebo zapravení víceletých plodin musí být do 31. října založen porost ozimé plodiny. V případě, že porost víceletých plodin bude zapraven až po 31. říjnu, nemusí být splněna podmínka založení porostu ozimé plodiny.

Na plodiny, které vážou dusík, se v období po vysetí do sklizně plodin neaplikují přípravky na ochranu rostlin.

Plodinami, které vážou dusík jsou bob, cizrna, čočka, fazol, hrách, hrachor, jestřabina, jetel, komonice, kozinec, lupina, pískavice, ptáčí noha, sója, štirovník, tolíce (včetně vojtěšky), úročník, vičenec, vikev, nebo směs těchto plodin nebo směs těchto plodin s ostatními plodinami, přičemž zastoupení plodin, které vážou dusík, činí v porostu této směsi více než 50 %.

Dusík vážající plodiny patří každoročně mezi nejvyužívanější plochy EFA, kterými žadatelé o přímé platby plní stanovené podmínky. Po roce 2018, kdy byl ze strany EK vydán zákaz používání přípravků pro ochranu rostlin, však došlo k poklesu deklarovaných ploch. Zatímco v roce 2017 bylo deklarováno jako EFA cca 200 000 ha ploch s těmito plodinami, v roce 2021 bylo jako EFA deklarováno 146 018 ha dusík vážajících plodin. Sazba dotace na greening pro rok 2021 byla stanovena ve výši 1 833,32 Kč/ha.

Dobrovolná podpora vázaná na produkci

Česká republika podporuje prostřednictvím dobrovolné podpory vázané na produkci citlivé sektory rostlinné a živočišné výroby.

Pro přechodné období SZP 2021–2022 směřují finanční prostředky ve výši 15 % roční obálky na přímé platby (průměrná roční částka cca 3,4 mld. Kč) na ovoce, zeleninu, konzumní brambory, cukrovou řepu, chmel, brambory na výrobu škrobu, bílkovinné plodiny, chov skotu, ovcí a koz.

Podpora na produkci bílkovinných plodin

Pro účely podpory pěstování bílkovinných plodin Česká republika využívá možnosti maximálního zacílení 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb.

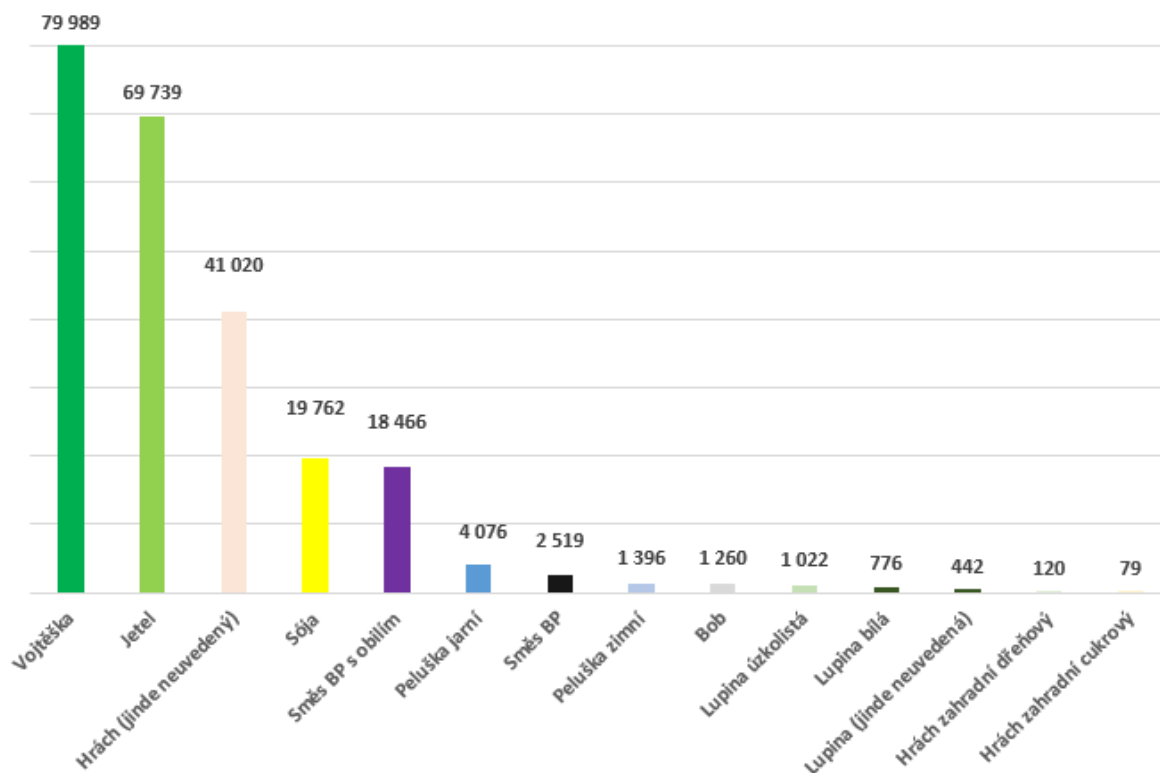
Způsobilými pro tuto podporu jsou následující bílkovinné plodiny: hrách (včetně pelušky), bob, sója, lupina, jetel, vojtěška včetně jejich směsí a směsí s obilovinami, přičemž zastoupení bílkovinných plodin musí činit v porostech více než 50 %. Minimální výměra, na kterou lze poskytnout podporu, je 1 ha způsobilé standardní orné půdy, na které jsou pěstovány výše vyjmenované bílkovinné plodiny minimálně od 1. června do 15. července příslušného kalendářního roku.

Od roku 2018 došlo novelou nařízení vlády č. 50/2015 Sb. k úpravě podmínek podpory na produkci bílkovinných plodin, a pro poskytnutí podpory již není požadován chov přežvýkavců.

Z důvodu výše uvedené změny v podmínkách poskytování podpory na produkci bílkovinných plodin, došlo k nárůstu počtu žadatelů i deklarovaných hektarů. Pro rok 2021 bylo požádáno o podporu na 234 417 ha bílkovinných plodin (6 769 žadatelů). Sazba podpory na produkci bílkovinných plodin pro rok 2021 činila 1 858,56 Kč/ha.

Průměrná roční částka vyhrazená pro podporu na produkci bílkovinných plodin v období 2015–2022 činí cca 450 mil. Kč.

Bílkovinné plodiny v roce 2021 dle výměry (ha) deklarované plochy v jednotlivých žádostech

Pramen: SZIF, MZe.

Přechodné vnitrostátní podpory

Reforma SZP umožnila novým členským státům (včetně ČR) poskytovat PVP i pro období 2015–2020. V principu se jedná o obdobné podpory, jako byly národní doplňkové platby (tzv. Top-Up), tj. v rámci těchto podpor se nadále podporují totožné sektory zemědělské výroby (chmel, brambory pro výrobu škrobu, přežvýkavci, krávy bez tržní produkce mléka, ovce a kozy), jako v předchozích letech. Rovněž je vyplácena platba na zemědělskou půdu, jakožto určitý „příplatek“ k SAPS.

PVP jsou poskytovány výhradně z rozpočtu ČR, na místo plánovaného ukončení poskytování, pokračuje výplata PVP i během přechodného období 2021–2022, a to za podmínek jako v roce 2020, tj. v objemu finančních prostředků ve výši 50 % z rozpočtu schváleného Komisí v roce 2013.

Podrobné podmínky pro poskytování PVP jsou uvedeny v nařízení vlády č. 112/2008 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování národních doplňkových plateb k přímým podporám, ve znění pozdějších předpisů.

Právním základem pro poskytování PVP v roce 2021 je čl. 9 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2020/2220, který stanovuje, že členské státy poskytující přechodnou vnitrostátní podporu v období 2015–2020 mohou rozhodnout, že ji budou poskytovat i v letech 2021 a 2022, přičemž celková částka PVP, kterou lze v roce 2021 poskytnout, činí 50 % z finančního rámce schváleného Komisí pro rok 2013, jenž činil 43 368 000 EUR. Při výpočtu výše sazeb PVP se dále vychází ze schváleného procentního rozdělení rozpočtového stropu na jednotlivé sektory a ze směnného kurzu Evropské centrální banky (ECB) k 30. 9. 2021, tj. 25,495 CZK/EUR.

Z výše uvedeného vyplývá, že za dotační rok 2021 bylo možné poskytnout PVP v maximální výši 21 684 000 EUR, tj. 552 833 580 Kč.

V rozpočtové kapitole MZe pro rok 2022 byla na poskytování PVP za rok 2021 alokována částka ve výši 563 784 000 Kč (přepočten kurzem 26,00 CZK/EUR). Níže uvedené sazby PVP pro rok 2021 však byly počítány s ohledem na maximální povolenou výši vycházející ze směnného kurzu pro rok 2021 stanoveného ECB.

Sazba PVP na zemědělskou půdu v roce 2021 byla 120,51 Kč/ha a žádalo o ni 27 800 žadatelů.

Sazby PVP pro jednotlivé sektory pro rok 2021:

Sektor	Sazba (Kč/jednotka)
Zemědělská půda (ha)	120,51
Chmel (ha)	3 255,10
Škrobové brambory (t)	1 091,78
Přežvýkavci (VDJ)	65,83
Krávy bez tržní produkce mléka (VDJ)	74,01
Ovce/kozy (VDJ)	45,77

Veškeré další informace jsou uvedeny na webu: <https://portal.mze.cz/ssl/web/mze/dotace/>.

II. Národní podpory

1. Dotační tituly ministerstva zemědělství
2. Podpory PGRLF

I. Dotační tituly ministerstva zemědělství

Ministerstvo zemědělství ČR vydalo **Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, wpro rok 2021**. Tyto zásady byly schváleny usnesením porady vedení MZe dne č. 40 ze dne 27.10.2020.

Oblasti luskovin se dotýkají zejména následující podpůrné programy:

3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin

Účelem je zvýšení kvality rostlinné produkce cestou náhrady chemického ošetření a prevence šíření hospodářsky závažných virových a bakteriálních chorob a chorob přenosných osivem a sadbou.

3.a. – biologická ochrana jako náhrada chemické ochrany rostlin.

Podpora **do výše 25 %** skutečně vynaložených uznatelných nákladů souvisejících s pořízením biologické ochrany rostlin a odborného servisu u polních plodin/u skupiny polních plodin – u druhů řepka olejka, kukuřice (včetně kukuřice na zrno pro potravinářské a krmné užití), obiloviny, **luskoviny**, **maximálně však: u luskovin 366 Kč/ha.**

3.d. – podpora tvorby rostlinných genotypů s vysokou rezistencí k biotickým a abiotickým faktorům a diferencovanou kvalitou obilovin včetně kukuřice, malých zrnin, olejnin, **luskovin**, brambor, píce, zelenin, chmele, révy vinné a ovocných dřevin.

Podpora **do výše 70 %** skutečně vynaložených uznatelných nákladů na projekty u obilovin včetně kukuřice, malých zrnin, píce, olejnin, **luskovin**, brambor, zelenin, léčivých, aromatických a kořeninových rostlin, chmele, révy a ovocných dřevin a ozdravování genotypů révy, chmele a ovocných plodin.

3. i. – použité uznané osivo lnu, uznané osivo konopí setého, uznané osivo **luskovin** a použité uznané nebo zkoušené osivo vyjmenovaných píce (zařazených do jednotlivých skupin) odrůd registrovaných na základě užitné hodnoty v ČR nebo uvedených ve Společném katalogu odrůd EU pro osev produkčních ploch.

Podpora ve formě dotace k výsledku hospodaření (dříve neinvestiční) **pro osivo luskovin (hrách, peluška, vikev, bob, lupina, čočka, fazol, cizrna, sója) do výše 3000 Kč/t uznaného osiva luskovin.**

Podpora je poskytována v režimu de minimis dle nařízení Komise (EU) č. 1408/2013.

Maximální množství použitého uznaného osiva luskovin je:

Druh	Maximální použití osiva na ha:
Hrách polní	260 kg
Bob, Lupina, Peluška	200 kg
Sója	150 kg
Fazol	400 kg
Vikev, čočka, cizrna	100 kg

V rámci dotačního programu 3.i. na předmět dotace **luskoviny** bylo za rok 2021 vyplaceno celkem **10 671 910,66 Kč (366 žádostí).**

9. Poradenství a vzdělávání

9.A. Speciální poradenství

9.A.b. Speciální poradenství pro rostlinnou výrobu – 9.A.b.4.

Podpora na zajištění samostatných odrůdových zkoušek registrovaných odrůd polních plodin, za účelem zajištění získání a šíření informací o pěstitelských vlastnostech registrovaných odrůd polních plodin, které jsou následně publikovány zemědělské veřejnosti.

Podpora je poskytována do výše 100 % prokázaných přímých nákladů ve formě dotace k výsledku hospodaření (dříve neinvestiční).

9.A.b.4. Speciální poradenství pro rostlinnou výrobu – 9.A.b.4.d.

Speciální poradenství za účelem zajištění získání a šíření informací o pěstitelských vlastnostech registrovaných odrůd vyjmenovaných polních plodin.

Podpora je poskytována do výše 100 % skutečně vynaložených uznatelných nákladů souvisejících s provedením samostatných odrůdových zkoušek, max. však do částky uvedené u jednotlivých předmětů dotace.

Maximální výše dotace: 20 000 Kč na 1 odrůdu ostatních jarních plodin.

U **luskovin** se podporuje v rámci tohoto dotačního programu zejména **zkoušení odrůd hrachu setého a sóji luštěnaté** pro seznamy doporučených odrůd (SDO).

9.F. Podpora poradenství v zemědělství

9.F.e. – Regionální přenos informací – dotační program je zaměřen na cílený přenos všeobecných informací na území ČR o realizaci SZP v souladu s regionálními prioritami.

Dotace je poskytována k výsledku hospodaření do výše 100 % uznatelných nákladů souvisejících s předmětem dotace dle schváleného plánu činnosti. Minimální výše je 1 mil. Kč, max. výše je 1 1,5 mil. Kč na žadatele.

9.F.i. – Odborné konzultace – účelem je podpora poradenství v zemědělství zaměřená na odborné konzultace formou telefonického, elektronického, písemného či osobního kontaktu časově limitovaného (do 90 minut), které pomohou tazateli, tj. mikro, malým a středním podnikům, zodpovědět jednotlivý odborně zaměřený dotaz provozního charakteru. Podpora je poskytnuta formou dotace do hospodářského výsledku (dříve neinvestiční). Výše podpory je odlišena dle daného subjektu, který je zařazen pod písmeno a) – do 450 000 Kč/žadatele – max. 30 zaměstnanců, písmeno b) – do 550 000 Kč/žadatele – min. 31 zaměstnanců.

9.F.m. – Demonstrační farmy

Podpora předávání znalostí v zemědělství zaměřená na pomoc zemědělským subjektům formou názorných praktických ukázek ucelených postupů udržitelných způsobů hospodaření, například postupů a technologií snižujících vodní a větrnou erozi, nadměrné utužování půdy, postupů přispívajících k zadržování vody v krajině nebo prezentujících mitigační a adaptační opatření vztahujících se ke změně klimatu, integrovanou ochranu rostlin a ekologické zemědělství. Kritéria pro výběr a hodnocení projektů jsou obsažena ve Výzvě k podávání projektů pro rok 2021. Dotace k výsledku hospodaření (dříve neinvestiční).

Výše dotace: Do 1 000 000 Kč/žadatele

9.H. Podpora účasti na mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí

Účelem je podpora účasti vystavovatelů, jejich výrobků, případně služeb na vybraných mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí pod patronací MZe. Podpora je poskytnuta formou dotace do hospodářského výsledku (dříve neinvestiční). Podpora bude poskytována malým a středním podnikům podle nařízení Komise (EU) č. 702/2014 a velkým podnikům působícím v produkci a zpracování zemědělských produktů spadajících do Přílohy I Smlouvy o fungování EU bude poskytnuta podpora v režimu de minimis – dle nařízení Komise (EU) č. 1407/2013 a působícím v odvětví zemědělské prvovýroby v režimu de minimis – dle nařízení Komise (EU) č. 1408/2013.

Podpora do výše 100 % prokázaných nákladů na úhradu nájmu výstavní plochy bez vybavení, maximální do výše 80 000 Kč, úhradu nákladů na cestovní výlohy a úhradu registračního poplatku v celé výši na žadatele na veletrh či výstavu.

10. D. Podpora evropské integrace nevládních organizací

Účelem je podpora vstupu, členství, zastoupení členství a činnost českých stavovských agrárních nevládních (u členů řádných i přidružených) v mezinárodních nevládních organizacích (podpora rozvoje demokratické občanské společnosti), za které se z hlediska tohoto dotačního titulu pro rok 2021 považují: Konfederace mladých farmářů (CEJA), Evropská konfederace zemědělských producentů (COPA), Všeobecný výbor pro zemědělské družstevnictví EU (COGECA), Association for Innovative Farming (AIF), FoodDrinkEurope, Konfederace evropských vlastníků lesa (CEPF), Evropská federace obecních lesů (FECOF), Evropská federace chovatelů ryb (FEAP), Evropská federace lesních školek (EFNA), Evropská školkařská asociace (ENA), Asociace evropských regionů

horských oblastí (EUROMONTANA), Sdružení evropských vinařských regionů (AREV), IFOAM Organics Europe, Mezinárodní asociace zahradnických producentů (AIPH), Organizace evropských vlastníků půdy (ELO), Farm Europe, FLORINT, Evropská komise, Evropský parlament, Evropský hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů. Podporovány jsou zaplacené členské příspěvky a uskutečněná jednání v mezinárodních nevládních organizacích. Podpora je poskytnuta formou dotace k výsledku hospodaření (dříve neinvestiční).

13. Podpora zpracování zemědělských produktů a zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu

Účelem dotace je zvýšení kvality zpracování zemědělských produktů, zvyšování konkurenceschopnosti potravinářských podniků, respektive krmiv na evropském trhu, hlavně s ohledem na jakost, nezávadnost a sledovatelnost výrobků. Dotaci lze poskytnout pro:

- modernizaci výrobních zařízení,
- zavádění nových technologií,
- investice do technologií související s diverzifikací produkce provozovny o další nové výrobky,
- investice do technologií související se zásadní změnou výrobního postupu stávající provozovny,
- zlepšení a racionalizaci postupů zpracování zemědělských produktů,
- investice do technologií ke zlepšování a monitorování kvality potravinářských výrobků, respektive krmiv
- zavádění technologií šetrných k životnímu prostředí,
- zavádění technologií souvisejících se sledovatelností potravinářských výrobků a krmiv

Podpora do výše 50 % prokazatelně vynaložených nákladů dle předloženého projektu (minimální hodnota nákladů 1 mil. Kč/1 projekt/1 příjemce a maximální hodnota nákladů projektu je 60 mil. Kč) je poskytnuta formou dotace na pořízení dlouhodobého hmotného majetku (dříve investiční). Určeno pro výrobce od 250 do 750 zaměstnanců s obratem od 50 do 200 mil. EUR/rok a zpracovatele vybraných zemědělských produktů.

2. Podpory PGRLF

Podpurný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s. (dále jen „PGRLF“) se v České republice stal za dobu svého působení neodmyslitelnou součástí podpory resortu zemědělství. Již od roku 1993 podporuje stávající, ale i začínající podnikatele v oblasti zemědělské prvovýroby, zpracování zemědělských produktů, lesního hospodářství a zpracování dřeva.

Hlavním předmětem činnosti PGRLF je v současné době subvencování části úroků z úvěrů, finanční podpora pojištění, a poskytování úvěrů podnikatelským subjektům v oblasti zemědělské prvovýroby, zpracování zemědělských produktů, lesního hospodářství a zpracování dřeva. Hlavním rysem PGRLF je pružnost, transparentnost rozhodování, jednoduchost využití ze strany klienta a stabilita.

Programy PGRLF zaměřené na zemědělskou prvovýrobu:

- **Zemědělec:** Program zaměřený na vytvoření předpokladů pro další rozvoj prvovýrobců zemědělské produkce. Podpora ve formě dotace části úroků z investičních úvěrů na nákup zemědělské techniky do zemědělské prvovýroby, na výstavbu, pořízení nebo vylepšení nemovitého majetku v zemědělských závodech a na nákup plemenných zvířat za účelem zlepšení genetické hodnoty stáda. V rámci uvedeného programu je poskytováno zvýhodnění pro mladé podnikatele v zemědělství, a to navýšením základní sazby podpory o další 1 % p. a.
- **Zpracovatel:** Program je určen podnikatelům, kteří se zabývají zpracováním zemědělských produktů. Podpora je poskytována ve formě subvence části úroků z úvěrů poskytnutých na pořízení investičního majetku, který souvisí se zpracováním zemědělských produktů. Program je poskytován v režimu *de minimis*.

- **Podpora pojištění:** Účelem podpory je částečná finanční kompenzace pojistného, vynaloženého na zemědělské pojištění plodin a hospodářských zvířat s cílem dosažení vyšší propojištěnosti a snížení podnikatelských rizik v zemědělském sektoru.
- **Investiční úvěry Zemědělec:** V programu jsou poskytovány úročené úvěry přímo PGRLF na pořízení investičního majetku. Program podpory je určen podnikatelům, kteří se zabývají zemědělskou prvovýrobou. V rámci uvedeného programu může klient žádat o snížení jistiny úvěru (max. 400 000 CZK), kde výše podpory může činit max. 30 % z celkové výše poskytnutého úvěru (pro začínající podnikatele 40 % z celkové výše poskytnutého úvěru).

III. PRV – Program rozvoje venkova

Z Programu rozvoje venkova ČR na období 2014–2022 (dále jen PRV) mohli pěstitelé luskovin čerpat dotace na investice do výstavby i rekonstrukce zemědělských staveb, pořízení potřebných technologií i pořízení mobilních strojů. Tyto podpory bylo možné čerpat zejména z operace 4.1.1 Investice do zemědělských podniků a 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců. Poskytování podpor se řídí **Pravidly, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty Programu rozvoje venkova na období 2014–2020** (Pravidla), která vydává Ministerstvo zemědělství ČR na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013 ze dne 17. prosince 2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1698/2005. Tato Pravidla jsou zveřejněna na internetových stránkách Ministerstva zemědělství www.eagri.cz/prv a Státního zemědělského intervenčního fondu www.szif.cz.

Operace 4.1.1 Investice do zemědělských podniků

Dotace na luskoviny mohli z této operace čerpat všichni zemědělství podnikatelé na projekty od 100 tis. Kč do 75 mil. Kč v rámci 1., 3., 5. a 7. kola příjmu žádostí. Základní míra dotace byla 40 %, a tu bylo možné u mladých začínajících zemědělců a žadatelů hospodařících ve znevýhodněných (ANC) oblastech o 10 % navýšit. Maximální míra dotace byla 60 %.

Pro pěstování luskovin se dotovaly zejména investice do pořízení skladů, čistících a třídících linek i dalších potřebných technologií a mobilní stroje. Operace je rozdělena na záměry podle jednotlivých sektorů, podle velikosti projektů a podle velikosti obhospodařované půdy. Na pěstování luskovin tak bylo možné čerpat z těchto záměrů:

- b) Rostlinná výroba – projekty do 1 000 000,- Kč, žadatelů, kteří hospodaří na max. 150 ha,
- g) Rostlinná výroba – projekty do 5 000 000,- Kč (nezáleží na výměře obhospodařované půdy),
- l) Rostlinná výroba – projekty nad 5 000 000,- Kč do 75 000 000,- Kč (nezáleží na výměře obhospodařované půdy).

Stav administrace 1.–7. kola operace ke dni 31. 7. 2022:

	Počet zaregistrovaných žádostí	Počet schválených žádostí	Požadavek na dotaci schválených žádostí (Kč)	Počet proplacených žádostí	Částka proplacených žádostí (Kč)
Záměr b)	1 858	999	324 159 638	976	313 728 904
Záměr g)	1 871	799	757 917 973	783	732 386 076
Záměr l)	474	136	1 453 094 611	131	1 354 099 669
Operace 4.1.1 Celkem	12 450	6 241	10 682 211 921	6 060	10 117 534 677

Pramen: IS SZIF 2022.

Operace 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců

Pouze 11 % všech zemědělských podniků v Evropské unii řídí zemědělci mladší 40 let. Přesvědčit mladé lidi, aby začali hospodařit, představuje velkou výzvu. Proto se v rámci Evropské unie poskytuje pomoc mladým zemědělcům prostřednictvím grantů pro začínající podniky, podpory příjmu a dalších výhod, jako je dodatečná odborná příprava. Cílem operace je podpořit zahájení aktivního podnikání mladých zemědělců v zemědělských podnicích prostřednictvím podpory realizace podnikatelského plánu. Dotace činila 45 000 EUR a byla poskytována ve splátkách. Žadatelům ze 2., 4. a 6. kola příjmu žádostí byla dotace poskytována ve třech splátkách. První splátka ve výši 50 % částky dotace byla vyplacena po schválení podnikatelského plánu a podpisu Dohody o poskytnutí dotace (dále jen „Dohody“). Druhá splátka ve výši 45 % částky dotace byla vyplacena po uplynutí 2 let po podpisu Dohody na základě Žádosti o platbu druhé splátky. Třetí a poslední splátka odpovídá dopočtu do částky 45 tis. EUR a je vyplacena po řádném provedení podnikatelského plánu, nejdříve však po uplynutí 4 let po podpisu Dohody.

Žadatelům z 11. a 12. kola příjmu žádostí je dotace vyplácena už jen ve dvou splátkách. Výše první splátky činí 50 % částky dotace, tj. 22 500 EUR, a je vyplacena po schválení podnikatelského plánu a podpisu Dohody. Druhá splátka se rovná dopočtu částky 45 tis. EUR a je vyplacena po řádném provedení podnikatelského plánu, tj. ne dříve než po uplynutí 24 měsíců po podpisu Dohody. Poslední příjem žádostí proběhl v rámci 12. kola v termínu 15. 6. 2021–13. 7. 2021.

Přehled administrace operace k 31.7. 2022

KOLO	Podané žádosti	Administrace 31.7. 2022	Proplacena 1. splátka	Proplacena 2. splátka
2	682	481	481	479
4	478	218	218	211
6	377	274	274	230
11	212	162	162	0
12	161	132	62	0
CELKEM	1 910	1 267	1 197	920

Pramen: IS SZIF 2022.

Na zpracování luštěnin pak bylo možné čerpat dotace z operace **4.2.1 Zpracování a uvádění na trh zemědělských produktů**, a to na investice do potřebných technologií, strojů i staveb. Poslední příjem žádostí proběhl v rámci 12. kola v termínu 15. 6. 2021–13. 7. 2021.

V rámci nového programového období Společné zemědělské politiky 2023–2027 je rovněž plánováno otevření výše uvedených dotačních titulů. Konkrétní podmínky dotačních titulů ještě nejsou kompletní, přičemž plánovaný příjem žádostí je přibližně v květnu/červnu 2023.

Vzhledem k situaci způsobené **pandemií COVID-19** přijala Evropská komise dne 16. dubna 2020 **dvě opatření na pomoc zemědělsko-potravinářskému sektoru**. Opatření byla zaměřena na zvýšení peněžního toku zemědělců a snížení administrativní zátěže pro vnitrostátní orgány a pro zemědělce v těchto obzvláště náročných dobách. Prvním opatřením bylo rozhodnuto o **zvýšení zálohových plateb**, v případě přímých plateb z 50 % na 70 %. Zálohy byly vypláceny již od poloviny října. Jako další flexibilitu dostaly členské státy možnost poskytovat platby zemědělcům před dokončením všech kontrol na místě.

Druhým opatřením byl snížen počet fyzických kontrol na místě. Kontrolami na místě je sledováno plnění podmínek způsobilosti. Za současných výjimečných okolností způsobených pandemií COVID-19 je však zásadní minimalizovat fyzický kontakt mezi zemědělci a inspektory provádějícími kontroly. Proto byl v případě přímých plateb snížen počet kontrol z 5 % na 3 %. Výjimka byla rovněž poskytnuta pro zajištění pružnosti, pokud jde o načasování kontrol, aby členské státy mohly co nejučinněji využívat zdroje při respektování pravidel o omezení výkonu činnosti. Členské státy měly možnost použít alternativní zdroje informací k nahrazení tradičních kontrol u žadatelů na místě, a to například rozšířeným používáním satelitních snímků ke kontrole zemědělské činnosti na pozemcích apod.

PRODUKCE LUSKOVIN NA ZRNO VE SVĚTĚ

Nejpěstovanější luskovinou ve světovém měřítku je **sója**. Z hlediska hospodářského významu a užití zejména pro produkci jedlého oleje se sója zahrnuje mezi olejninu. Celosvětová výměra sóji by podle prognózy IGC měla v roce 2021/22 meziročně vzrůst na 131,9 mil. ha, což je meziročně o 5,5 mil. ha (4,4 %) více. Světová produkce sóji by v roce 2021 měla dosáhnout 351 mil. tun, což je pokles oproti roku 2020 o 4,9 %. Globální spotřeba sóji by měla meziročně poklesnout o 1,6 % na 362 mil. tun. Světové zásoby sóji by v roce 2021/22 měly poklesnout o 21,8 % na 43 mil. tun. Hlavními světovými producenty sóji jsou v současnosti USA, Brazílie, Argentina, Čína a Indie.

Na základě posledních dostupných údajů FAO (únor 2022) světová sklizňová plocha luskovin na zrno mimo sóju činila v roce 2020 cca 93,2 mil. ha, z toho nejvíce plochy zaujímal fazol (34,8 mil. ha) a cizrna (14,8 mil. ha). Následuje hrách (7,19 mil. ha), čočka (5,0 mil. ha), dále bob (2,7 mil. ha), vikve, lupiny (jejich celkové plochy jsou relativně menší). Cca 49,4 % světových sklizňových ploch luskovin na zrno se nachází v Asii (46 mil. ha), přibližně 30,4 % v Africe (28,4 mil. ha), 12,6 % v Americe (11,7 mil. ha), 5,1 % v Evropě (4,8 mil. ha) a 1,9 % v Austrálii a na Novém Zélandu (1,8 mil. ha). Intenzita pěstování je však na nejlidnatějších kontinentech (Asie, Afrika) nedostatečná a dosahované výnosy jsou nízké (v průměru 0,75–2,08 t/ha). Největšími producenty luštěnin mimo sóju (dále jen luštěnin) jsou v Asii Indie, Myanmar (Barma) a Čína, v Africe Etiopie, Niger a Nigérie, v Severní Americe Kanada, v Jižní Americe Brazílie a Argentina a v Evropě Rusko, Francie a Spojené království.

Zemí s největší světovou výrobou luštěnin kolem 23,4 mil. t je Indie. Tato země se zároveň řadí i na první světovou příčku co do jejich spotřeby. Indie je po Číně i druhým největším světovým dovozcem luštěnin při celkovém objemu dovozu okolo 2,5 mil. t (z toho asi 1 mil. t čočky, 0,5 mil. t fazolí a 0,3 mil. t cizrny). Druhým největším světovým producentem luštěnin a hlavním světovým vývozcem je Kanada s produkcí kolem 8,1 mil. tun a vývozem 7,5 mil. t. Kanada je předním světovým producentem hrachu, čočky, fazolu a cizrny. V Asii převažuje produkce fazolu, cizrny a kajanu, v Severní Americe jsou dominantními luskovinami hrách a čočka, ve Střední a Jižní Americe fazol a v Austrálii čočka, lupina a cizrna. V Evropě je nejvíce pěstovanými luskovinami bob a hrách.

Světový obchod s luštěninami za posledních 20 let několikanásobně vzrostl. Aktuálně patří mezi největší vývozce luštěnin Kanada, Austrálie, Myanmar, USA a Rusko. Mezi největší dovozce luštěnin patří Čína, Indie, EU, Bangladéš, Pákistán a Turecko. Každoroční globální spotřeba luštěnin činí zhruba 80–85 mil. tun. Z tohoto množství slouží na potravinářské užití zhruba 70 % (převážně v rozvojových zemích), na krmné užití cca 20 % (zejména v rozvinutých zemích) a zbylých 10 % připadá na osivo a ostatní účely.

Fazol je po sóje nejrozšířenější luskovinou na světě. Do této skupiny jsou ve statistikách FAO kromě rodu *Phaseolus* započítávány i některé druhy příbuzného rodu *Vigna* (*Vigna angularis*, *V. radiata*, *V. mungo*, *V. umbellata*, *V. aconitifolia*). Světová produkce fazolu se měnila v průběhu posledních 20 let, přičemž celkový trend narůstal z úrovně 17,6 mil. t v roce 2000 na 27,5 mil. tun v roce 2020. Celosvětová výměra fazolu v roce 2020 dosáhla 34 802 tis. ha (37 % celosvětové výměry luskovin), to znamená mírný nárůst o 3,3 % ve srovnání s rokem 2019. V roce 2020 dosáhla produkce fazolu 27 546 tis. t, a jedná se tak o meziroční zvýšení produkce fazolu o 5,5 %. Hlavními produkčními státy jsou Indie (5,5 mil. tun), Myanmar (3 mil. tun), Brazílie (3 mil. tun), Čína (1,2 mil. tun), USA (1,5 mil. tun) a Tanzánie (1,3 mil. t).

Světový obchod s fazolemi v posledních 10 letech vzrostl o cca 1 mil. tun na úroveň kolem 4,6 mil. tun. Mezi pět největších světových vývozců fazolí patří Myanmar, USA, Čína, Argentina a Kanada, které dodávají na světový trh cca 59 % globálního vývozu fazolí, tj. cca 2,7 mil. tun. Mezi pět největších dovozců fazolí patří Indie, Čína, Pákistán, USA a Mexiko. Nejvyšší průměrná spotřeba fazolu je ve Střední Americe ve výši okolo 9–10 kg/obyv./rok.

Na dalším místě v rozsahu pěstování jsou **cizrna** (14,8 mil. ha) a hlavně na africkém kontinentu pěstovaná **vigna čínská** (15 mil. ha). *Vigna čínská* navzdory svému jménu pochází z tropické Afriky, má 1,5–2 m dlouhou popínavou lodyhu, až 1 m dlouhé tenké lusky, ledvinovitá semena bílé barvy s charakteristickou černou nebo žlutou skvrnou – očkem. Může být jednoletkou i trvalkou.

Kvete zelenými, bílými, žlutými nebo fialovými květy v 15–40 cm dlouhých hroznech. Plodem je lusk s 10–16 semeny. Využívá se pro potravinářské a krmivářské účely.

Světová produkce semene **hrachu** dosahuje 14,6 mil. tun. Hrách na zrno je v současnosti nejvíce pěstován v Severní Americe, Asii a Evropě. Jedny z největších ploch jsou v Kanadě, Číně, Rusku a Indii. Celková globální spotřeba semene hrachu by měla činit kolem 14 mil. tun, z toho cca 42 % připadá na potravinářské účely. Světový obchod se semenem hrachu kolísá v posledních deseti letech od 4 do 7 mil. tun.

Čína je největším světovým producentem **bobu** (kolem 1,7 mil. tun), její produkce je však málo vyvážená. Austrálie, Velká Británie, Litva a Lotyšsko jsou hlavními světovými exportéry bobu především na Střední východ (Egypt).

Největší pěstitelské plochy **lupiny** dosahující cca 484,2 tis. ha jsou uváděny v Austrálii. V Evropě se významnější plochy lupiny nachází v zejména v Polsku.

Největší plochy **čočky** jsou v Kanadě (1,7 mil. ha), Indii (1,35 mil. ha), a Austrálii (412 tis. ha).

Plochy, výnosy a produkce hlavních druhů luskovin na zrno ve světě

Kontinent	Komodita	Sklizňová plocha (tis. ha)			Průměrný výnos (t/ha)			Produkce (tis. t)		
		2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Svět celkem	Fazol	36 219	33 683	34 802	0,76	0,77	0,79	27 437	26 095	27 546
	Bob	2 848	2 614	2 671	1,95	2,06	2,12	5 549	5 373	5 670
	Cizrna	16 178	13 785	14 842	1,05	1,03	1,02	16 938	14 184	15 084
	Čočka	5 508	4 846	5 010	1,19	1,19	1,30	6 571	5 784	6 538
	Hrách	7 450	7 137	7 190	1,80	1,96	2,03	13 407	13 995	14 642
	Luskoviny celkem	95 683	89 405	93 183	0,95	0,95	0,96	90 423	84 693	89 821
Afrika	Fazol	8 216	8 519	8 464	0,87	0,83	0,84	7 118	7 054	7 075
	Bob	794	756	763	2,01	1,97	1,96	1 597	1 490	1 491
	Cizrna	484	428	417	1,44	1,62	1,69	697	697	705
	Čočka	173	165	148	1,20	1,15	0,95	208	189	140
	Hrách	455	460	463	1,18	1,19	1,16	539	550	539
	Luskoviny celkem	27 401	27 530	28 374	0,76	0,75	0,75	20 890	20 704	21 241
Severní Amerika	Fazol	603	621	861	2,40	2,01	2,30	1 449	1 249	1 985
	Bob	0	0		0,00	0,00	0,00	0	0	0
	Cizrna	519	339	226	1,72	1,58	1,80	891	534	408
	Čočka	1 790	1 663	1 913	1,44	1,58	1,68	2 573	2 626	3 204
	Hrách	1 758	2 137	2 078	2,45	2,46	2,69	4 303	5 250	5 580
	Luskoviny celkem	4 682	4 766	5 086	1,97	2,03	2,20	9 241	9 674	11 195
Střední Amerika	Fazol	2 376	1 995	2 372	0,80	0,80	0,75	1 894	1 595	1 787
	Bob	43	43	46	1,49	1,35	1,41	64	58	64
	Cizrna	194	96	62	1,81	2,12	2,02	352	203	126
	Čočka	8	8	9	1,1	1,2	1,1	9	9	10
	Hrách	3	3	4	1,07	1,29	1,17	3	4	5
	Luskoviny celkem	2 643	2 164	2 514	0,93	0,92	0,85	2 445	1 996	2 132

Kontinent	Komodita	Sklizňová plocha (tis. ha)			Průměrný výnos (t/ha)			Produkce (tis. t)		
		2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Jižní Amerika	Fazol	3 666	3 473	3 606	1,04	1,12	1,14	3 831	3 902	4 133
	Bob	132	130	132	1,11	1,15	1,15	147	149	152
	Cizrna	80	88	114	1,85	1,77	1,57	147	155	178
	Čočka	29	34	45	0,95	1,0	0,93	27	34	42
	Hrách	147	165	166	1,48	1,58	1,84	217	260	308
	Luskoviny celkem	4 111	3 947	4 109	1,08	1,16	1,19	4 453	4 591	4 882
Asie	Fazol	20 465	18 394	18 868	0,60	0,63	0,63	12 616	11 571	11 881
	Bob	921	888	868	2,06	2,07	2,08	1 897	1 836	1 808
	Cizrna	13 004	11 985	13 421	1,02	0,99	0,97	13 223	11 875	13 085
	Čočka	2 817	2 438	2 350	1,06	1,00	1,06	2 994	2 439	2 495
	Hrách	2 042	1 786	1 785	1,37	1,40	1,39	2 801	2 500	2 481
	Luskoviny celkem	47 346	43 615	46 065	0,85	0,83	0,83	40 050	36 010	38 221
Evropa	Fazol	207	205	189	1,84	1,81	2,04	381	371	385
	Bob	635	554	639	2,23	2,88	2,86	1 453	1 592	1 828
	Cizrna	823	555	339	0,77	0,93	0,89	630	515	301
	Čočka	272	137	132	0,79	0,91	0,90	214	125	119
	Hrách	2 744	2 349	2 436	1,89	2,23	2,25	5 200	5 246	5 494
	Luskoviny celkem	5 929	4 924	4 807	1,65	1,92	2,06	9 787	9 456	9 893
Austrálie + N. Zéland	Fazol	108	107	112	0,93	0,90	0,90	101	97	100
	Bob	313	234	215	1,33	1,00	1,46	416	233	313
	Cizrna	1 075	294	263	0,93	0,70	1,07	998	205	281
	Čočka	419	401	413	1,30	0,90	1,28	545	361	528
	Hrách	298	237	255	1,14	0,78	0,92	341	184	235
	Luskoviny celkem	2 863	1 970	1 778	1,09	0,96	1,09	3 123	1 887	1 939

Pramen: FAOSTAT.

Pěstování luskovin na zrno v Kanadě a prognóza pro rok 2021/2022 pro Kanadu a USA

Kanadská produkce luskovin v uplynulých letech významně vzrostla a Kanada je v globálním měřítku hlavním aktérem v oblasti produkce luskovin i obchodu s nimi. Luskoviny se pěstují na více než 10 000 farmách. Kanada je dominantním vývozcem luskovin – exportuje ročně přes 75 % své produkce do 150 zemí světa, přičemž hlavními exportními trhy jsou pro Kanadu Indie, USA, Čína, Turecko a Bangladéš. Je největším světovým vývozcem čočky a hrachu a patří mezi 5 největších vývozců fazolu. Reprezentuje okolo 40 % světového obchodu s luskovinami. V kanadských provinciích Québec a Ontario se pěstuje hlavně fazol v bohatém sortimentu barevných typů, v provincii Manitoba fazol bílý, hrách a čočka. Největším producentem hrachu, čočky a cizrny je provincie Saskatchewan, v Albertě se s využitím závlah pěstuje fazol, hrách, čočka a cizrna.

Sklizňový rok v Kanadě začal 1. srpna 2021 a skončil 31. července 2022, u sóji začal sklizňový rok 1. září 2021 a skončil 31. srpna 2022. Ekonomický výhled pro světový a kanadský trh s luskovinami je ovlivněn domácí a mezinárodní nejistotou způsobenou nemocí COVID-19, rostoucími cenami energií a zvýšenými náklady na hnojiva a dopravu. Sucho v západní Kanadě vyústilo v předčasnou sklizeň a odhadovaný 40% pokles celkové produkce polních plodin. Ve východní Kanadě byla sklizeň sóji dokončena až začátkem listopadu. V roce 2021/22 dosáhla celková produkce luskovin podle odhadů Statistics Canada 4,7 mil. tun. To představuje významný pokles o přibližně 42 % ve srovnání s rokem 2020/21 (8,2 mil. tun). Propad v produkci byl vyvolán velkým suchem, které postihlo většinu území západní Kanady. Produkce plodin ve východní Kanadě naopak mírně stoupla díky příznivým pěstebním podmínkám.

Kanada – hrách

V roce 2021/22 se v Kanadě odhaduje produkce hrachu nižší o 45 %, něco málo přes 2,5 mil. tun díky značně nízkým výnosům kvůli suchu v západní Kanadě. Očekává se, že nabídka hrachu ve výši 3,1 mil. tun bude nižší o 37 % oproti loňskému roku. Předpokládá se vývoz ve výši 2,3 milionu tun, přičemž hlavními exportními trhy zůstanou Čína, USA a Bangladéš. Odhaduje se, že s poklesem stavu zásob a nižší světovou produkcí vzroste průměrná cena až o 71 % na rekordních 580 \$/t. U zelenosemenného hrachu ceny vzrostly o 45 \$/t, zatímco u žlutosemenného hrachu se ceny zvýšily o 35 \$/t.

USA – hrách

Předpokládá se, že osevní plochy hrachu v USA v roce 2021/22 poklesnou ve srovnání s loňským rokem o 3 % na méně než 1,0 mil. akrů. To je do značné míry způsobeno poklesem osevních ploch v Severní Dakotě. Očekává se, že výnosy poklesnou a produkce hrachu se podle prognózy USDA sníží o 44 % na přibližně 0,55 mil. tun. Hlavními vývozními trhy amerického hrachu jsou Kanada, Filipíny a Čína.

Kanada – čočka

Odhaduje se, že v roce 2021/22 v důsledku výrazně nižších výnosů kvůli suchu v západní Kanadě produkce čočky poklesne o 37 % na 1,8 mil. tun, což je nejnižší hodnota od roku 2009/10. Hlavní podíl na tomto poklesu má červená čočka. Nabídka čočky by měla být o 28 % nižší než v roce předešlém. Vývoz čočky (1,9 mil. t) by měl být nižší o 18 % oproti loňskému roku. Nejvýznamnějšími exportními trhy jsou Indie, Spojené arabské emiráty, Bangladéš a Turecko. Odhaduje se prudký pokles zásob pod 0,1 mil. tun. Průměrná cena čočky se odhaduje na výrazně vyšší úrovni než v předchozím roce a má dosahovat rekordních 1 000 \$/t.

USA – čočka

V USA v roce 2021/22 byla podle odhadu čočka vysetá na výměře 0,7 milionů akrů, což je o 35 % více oproti předchozímu roku, a to díky navýšení osevních ploch čočky v Montaně. Podle prognóz USDA klesne výroba čočky na 0,23 mil. t, což je o 31 % méně než v roce předešlém. Hlavními americkými vývozními trhy pro čočku jsou EU (zejména Španělsko), Kanada, Indie a Mexiko.

Kanada – fazol

Odhaduje se, že v roce 2021/22 se produkce fazolu sníží meziročně o 28 % na téměř 352 tis. tun. To zahrnuje 103 tis. tun bílého fazolu a 249 tis. tun barevného fazolu. Produkce v Manitobě a Ontariu poklesla. V Albertě se produkce barevného fazolu zvýšila na 94 tis. tun. Nabídka se podle předpovědi sníží pouze o 5 % na 0,55 mil. tun vzhledem k vysokým počátečním zásobám. Podle prognózy bude vývoz pouze nepatrně vyšší nebo stejný jako v předchozím roce. Konečné zásoby by tak měly poklesnout. USA a EU zůstanou hlavními exportními trhy a zároveň se očekává, že Kanada bude nadále rozšiřovat svůj podíl na trhu v Africe. Průměrná cena fazolů se vzhledem k nižší nabídce Severní Ameriky odhaduje na rekordních 1 090 \$/t, což představuje meziroční navýšení o 17 %.

USA – fazol

V USA osevní plochy fazolu podle předpovědi klesly o 16 % na 1,5 milionu akrů, a to hlavně vzhledem k menší osevní ploše v Severní Dakotě a Michiganu. Celková produkce fazolí v USA podle předpovědi USDA oproti předchozímu roku poklesne o 29 %. Hlavními exportními trhy USA jsou nadále EU a Mexiko. Množství fazolí vyvážených z USA je podobné vývozu z Kanady (0,3–0,4 mil. tun ročně).

Kanada – cizrna

Pro rok 2021/22 se odhaduje prudký pokles výroby cizrny na 64 tis. tun, a to díky menší ploše i nízkým výnosům. Očekává se nicméně, že se celková nabídka z důvodu vyšších zásob sníží pouze o 23 % na 389 tis. tun. Export by se měl oproti předešlému roku snížit. Hlavními vývozními trhy zůstanou EU, USA a Pákistán. Konečné zásoby by měly poklesnout poprvé za posledních 5 let. Průměrná cena cizrny by podle předpovědi měla vzrůst o 54 % na 985 \$/t v reakci na nízkou světovou produkci.

USA – cizrna

Osevní plochy cizrny v USA jsou dle předpovědi USDA pro rok 2021/22 odhadovány na 0,38 milionu akrů, což je o 39 % více než v roce 2020/21. Produkce cizrny by měla dosáhnout 138 tis. tun, tedy o 29 % méně než v roce 2020/21. Hlavními exportními trhy jsou Pákistán, EU a Kanada.

Plochy, výnosy a produkce luskovin v Kanadě

Plodina	Osevní plocha	Sklizňová plocha	Výnos	Celková produkce
Rok (a)	(tis. ha)	(tis. ha)	(t/ha)	(tis. t)
Hrách				
2019/20	1 753	1 711	2,48	4 237
2020/21	1 722	1 685	2,73	4 594
2021/22 ^(f)	1 546	1 508	1,68	2 527
Čočka				
2019/20	1 530	1 489	1,60	2 382
2020/21	1 713	1 705	1,68	2 868
2021/22 ^(f)	1 743	1 714	1,05	1 802
Fazol				
2019/20	160	150	2,11	317
2020/21	185	183	2,68	490
2021/22 ^(f)	173	168	2,09	352
Cizrna				
2019/20	159	156	1,61	252
2020/21	121	120	1,79	214
2021/22 ^(f)	75	72	0,89	64
Celkem				
2019/20	3 602	3 506	1,95	7 188
2020/21	3 741	3 693	2,22	8 166
2021/22 ^(f)	3 537	3 462	1,43	4 745

Pramen: CANADA: OUTLOOK FOR PRINCIPAL FIELD CROPS, září 2021; Agriculture and Agri-Food Canada.

Poznámka: ^(a) Srpen – červenec = sklizňový rok

^(f) prognóza, Agriculture and Agri-Food Canada, září, 2021

Průměrné roční ceny u jednotlivých druhů luskovin v Kanadě (\$/t)

Plodina/ Rok ^(a)	Cena (\$/t)		
	2019/20	2020/21	2021/22 ^(f)
Hrách	265	340	580
Čočka	485	645	1000
Fazol	985	930	1090
Cizrna	490	640	985

Pramen: CANADA: OUTLOOK FOR PRINCIPAL FIELD CROPS, září 2021; Agriculture and Agri-Food Canada.

Poznámka: ^(a) Srpen –červenec = sklizňový rok

^(f) prognóza, Agriculture and Agri-Food Canada, září, 2021

PRODUKCE LUSKOVIN NA ZRNOV EU

V jednotlivých státech EU zaujímají luskoviny výměru v rozsahu 1–7 % orné půdy. Z plodin bohatých na bílkoviny je favoritem a hlavním zdrojem bílkovin v krmivářském průmyslu v EU-27 sója, kterou nicméně z hlediska hlavního hospodářského využití řadíme mezi olejninu. Její produkce se v roce 2021 oproti roku 2020 navýšila o 8 % na celkem 2,8 milionů tun, a to především díky dobrým výnosům a mírnému nárůstu ploch. Nejvíce pěstovanými luskovinami (mimo sóju) jsou v EU hrách (50 %) a bob (30–40 %). V menší míře (do 20 %) se pěstuje lupina, fazol, čočka a vikev. Mezi tzv. proteinové plodiny bohaté na bílkoviny využívané jak k průmyslové výrobě krmných směsí, tak k výrobě krmiv pro hospodářská zvířata na farmách, patří v EU z luskovin (mimo sóju) zejména hrách, bob a lupina (dále jen proteinové plodiny). Největší plochy těchto proteinových plodin se nachází ve Francii, Litvě, Španělsku, Německu a Polsku. Produkce těchto států tvoří asi 60–70 % veškeré produkce proteinových plodin v EU.

Proteinové plodiny jsou v současné době ve státech EU minoritním odvětvím, na čemž má podíl nižší ekonomická atraktivita sektoru a současný vývoj trhu. Situace na trhu proteinových plodin je v EU dlouhodobě nepříznivá především z hlediska potřeby bílkovinných komponentů do krmných směsí. Evropský trh proteinů je tak ohrožen deficitem vlastních bílkovinných zdrojů. Na trhu EU je zejména nedostatek koncentrovaných bílkovinných zdrojů s obsahem bílkovin nad 45 %. Pokrytí tohoto deficitu je v současnosti zajišťováno především dovozem sóji a sójových pokrutin. EU je tak vysoce závislá na jejich importu především z USA a Jižní Ameriky. Většina světové produkce sóji je navíc založena na GMO odrůdách, jejichž pěstování není v EU povoleno. Tato obrovská závislost na dovozu ponechává EU ve velmi zranitelné pozici a tento trend tak představuje závažné riziko především pro sektor živočišné produkce, který je závislý na dodávkách surovin pro výrobu krmiv.

EK s ohledem na tyto dlouhodobé obtíže, environmentální přínosy produkce bílkovinných plodin a s cílem snížit bílkovinný deficit umožnila členským státům v rámci nové SZP platné od roku 2023 zacílit intervence na podporu příjmu vázaného na produkci. Členské státy tak budou mít možnost použít dodatečnou část svého finančního stropu, který je k dispozici na přímé platby (ve výši maximálně 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb), k poskytování podpory příjmu vázaného na produkci specificky určené na podporu produkce bílkovinných plodin.

V nových strategiích EU, zveřejněných v roce 2020 (Farm to Fork, Zelená dohoda), byla identifikována potřeba snížit závislost na dovozech bílkovinných krmných surovin jako jedno z klíčových témat potravinového zabezpečení. V souvislosti s rostlinnými bílkovinami vzniklo v EU v posledních letech mnoho iniciativ a dokumentů s cílem podpory rozšíření a konkurenceschopnosti sektoru bílkovinných plodin a vytvoření jednotné evropské bílkovinné strategie, např.:

- Evropská strategie na podporu bílkovinných plodin (tj. usnesení EP z roku 2017)
- Zpráva Komise Radě a Evropskému parlamentu o rozvoji rostlinných bílkovin
- národní strategické plány některých členských států (např. Francie, Belgie, Nizozemí, Německo)
- Deklarace Danube Soya
- Evropská deklarace o sóje
- Společná deklarace ministrů zemědělství o možnosti zabezpečení produkce krmných bílkovin v oblasti Trojmoří
- Deklarace ohledně Zvyšování potenciálu rostlinných bílkovin v Evropě

Pěstování proteinových plodin ve vyšší míře může přispět k obohacení nabídky bílkovin v EU. Produkce luskovin přispívá k udržitelnějšímu a diverzifikovanějšímu zemědělství a snižuje závislost na minerálních hnojivech. Přispívá také ke snížení emisí skleníkových plynů, a tím řeší environmentální a klimatické problémy, kterým čelí evropské zemědělství. Očekává se, že poptávka po rostlinných bílkovinách bude v budoucnu celosvětově i v rámci EU neustále narůstat. Zároveň má EU již nyní velký deficit rostlinných bílkovin, což jí ponechává závislou na dovozu ze třetích zemí, který je často spojen s odlesňováním a ztrátou biologické rozmanitosti. Zejména během probíhající pandemie COVID-19

a války na Ukrajině se jeví jako velmi důležité zachování dobře fungujících agro-ekosystémů a udržitelných a odolných potravinových řetězců. Ve skutečnosti válka na Ukrajině učinila vysoce prioritní potřebu posunout se směrem k větší evropské potravinové soběstačnosti, včetně oblasti rostlinných bílkovin. Česká republika proto podporuje veškeré kroky vedoucí k posílení produkce rostlinných bílkovin a rozvoji sektoru proteinových plodin, jak v rámci Společné zemědělské politiky, tak další případnou koordinaci na národní i evropské úrovni.

Na základě prognózy EK by se celkové plochy proteinových plodin v EU měly v m. r. 2021/22 mírně meziročně snížit na 1 452 tis. ha, což je o 2,7 % méně než v loňském roce. Největší plochy proteinových plodin se nacházely ve Francii (279 tis. ha), Polsku (188 tis. ha), Německu (184 tis. ha), Španělsku (143 tis. ha) a Litvě (142 tis. ha). Výnosy proteinových plodin v m. r. 2021/22 poklesly o 6,6 % na průměrných 2,25 t/ha, a to zejména díky propadu výnosu bobu. Nejvyšší průměrné výnosy proteinových plodin byly v roce 2021 zaznamenány v Irsku (5,45 t/ha), Belgii (4,47 t/ha) a Dánsku (3,58 t/ha). Celkem bylo v EU sklizeno 3 269 tis. tun proteinových plodin, což znamená propad o 9 % oproti m. r. 2020/21. Meziroční propad v produkci byl zaznamenán u hrachu (o 8,1 %) na celkem 1 826 tis. tun, bobu (o 11 %) na 1 120 tis. tun i lupiny (o 6,6 %) na 323 tis. tun.

EU je tradičně převážně producentem **hrachu** určeného k výrobě krmiva pro hospodářská zvířata. V evropských zemích se na rozdíl od České republiky zahrnuje peluška jako barevně kvetoucí hrách do výměry hrachu. Více než 90 % produkce semene hrachu se využívá ke krmení zejména prasat a v menším rozsahu drůbeže. Hrách byl v roce 2021 pěstován nejvíce ve Francii, Německu, Španělsku, Rumunsku a Litvě. V těchto zemích zaujímaly plochy kolem 72 % celkové plochy hrachu v EU. Plochy hrachu v EU zaujímaly v posledních letech výměru v rozpětí 770–830 tis. ha, v roce 2021 došlo k meziročnímu propadu výměry hrachu o 5,3 % na 771 tis. ha (v roce 2020 činila plocha hrachu v EU celkem 814 tis. ha).

Bob je v pořadí druhou nejvíce pěstovanou luskovinou v EU. Plochy bobu se nacházejí nejvíce ve Francii, Německu, Litvě, Itálii a Polsku, jejichž podíl zaujímá cca 65 % z celkové plochy bobu v EU. Pěstování bobu má v EU dlouhou tradici, v jihoevropských zemích je bob využíván k lidské výživě a ve většině ostatních zemí ke krmení skotu a okrasného ptactva (drobnosemenný bob, tzv. holubí). V Itálii a Španělsku se většinou vysévá na podzim, ve Francii, Německu, ve střední a východní Evropě se vysévá na jaře. Plochy bobu v roce 2021 zaznamenaly meziroční nárůst o 5,8 % na 476 tis. ha (v roce 2020 činila plocha bobu v EU celkem 450 tis. ha).

Pěstování **lupiny** je v EU na vzestupu od počátku devadesátých let. Současné odrůdy tzv. sladkých lupin s minimálním obsahem hořkých látek jsou užívány téměř výhradně ke krmení zvířat, velká množství semene lupiny úzkolisté (modré) jsou dovážena z Austrálie. V roce 2021 činila výměra lupiny v EU 205 tis. ha, což znamená meziroční pokles o 10,5 % (v roce 2020 činila plocha lupiny v EU celkem 229 tis. ha). Největší plochy lupiny v EU se nacházejí v Polsku a Německu, jejichž podíl na celkové výměře lupiny v EU činí cca 80 %.

Předpoklad sklizně proteinových plodin v zemích EU v m. r. 2021/22

Země	Proteinové plodiny celkem		
	Plocha (tis. ha)	Produkce (tis. t)	Výnos (t /ha)
Belgie	2	9	4,47
Bulharsko	15	27	1,78
Česká republika	42	109	2,63
Dánsko	32	116	3,58
Německo	184	588	3,19
Estonsko	49	79	1,62
Irsko	10	53	5,45

Země	Proteinové plodiny celkem		
	Plocha (tis. ha)	Produkce (tis. t)	Výnos (t /ha)
Řecko	28	39	1,38
Španělsko	143	207	1,44
Francie	279	758	2,72
Itálie	57	168	2,07
Kypr	0	0	2,50
Lotyšsko	48	87	1,83
Litva	142	262	1,84
Lucembursko	0	1	2,45
Maďarsko	11	28	2,52
Holandsko	2	*	0
Rakousko	12	29	2,38
Polsko	188	350	1,86
Portugalsko	17	3	0,15
Rumunsko	81	166	2,04
Slovinsko	0	1	2,57
Slovensko	11	26	2,34
Finsko	29	55	1,89
Švédsko	42	105	2,49
Chorvatsko	2	4	1,84
EU	1 452	3 269	2,25

Pramen: Evropská komise, DG AGRI.

Poznámka: * uvedená data se již nesledují.

Výměra proteinových plodin v EU (tis. ha)

Plodina	2018	2019	2020	2021*	Rozdíl 2020/21 (%)
Hrách	829	786	814	771	-5,3
Bob	469	409	450	476	+5,8
Lupina	150	174	229	205	-10,5
Proteinové plodiny celkem	1 449	1 368	1 492	1 452	-2,7

Pramen: DG AGRI, Evropská komise.

Poznámka: * prognóza EK

Produkce proteinových plodin v EU (tis. t)

Plodina	2018	2019	2020	2021*	Rozdíl 2020/21 (%)
Hrách	1 895	2 012	1 988	1 826	-8,1
Bob	997	1 033	1 258	1 120	-11,0
Lupina	186	215	346	323	-6,6
Proteinové plodiny celkem	3 078	3 260	3 592	3 269	-9,0

Pramen: DG AGRI, Evropská komise.

Poznámka: * prognóza EK

Výnos proteinových plodin v EU (t/ha)

Plodina	2018	2019	2020	2021*	Rozdíl 2020/21 (%)
Hrách	2,29	2,56	2,44	2,37	-2,9
Bob	2,12	2,53	2,80	2,35	-16,1
Lupina	1,24	1,23	1,51	1,57	+4,0
Proteinové plodiny celkem	2,12	2,38	2,41	2,25	-6,6

Pramen: DG AGRI, Evropská komise.

Poznámka: * prognóza EK

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN NA ZRNOV ČESKÉ REPUBLICE

Z pěstitelského hlediska jsou pro středoevropské podmínky a Českou republiku důležitými luskovinami především hrách, lupina, bob, sója a vikev. U všech vyjmenovaných rodů se rozlišuje řada druhů, poddruhů a pěstitelských forem.

Většina uváděných druhů má využití v potravinářství a krmivářství, kde jsou předmětem zájmu semena (pojmově se pak jedná o luštěniny), nebo je používána zelená hmota formou celých nebo zpracovaných rostlin ve stadiu čerstvém, zavadlém nebo konzervovaném. Významné je též jejich pěstování ve směskách, zvláště s obilovinami v podobě luskovino-obilných směsek (LOS).

V potravinářském průmyslu vzrůstá v poslední době zájem o tyto plodiny: fazol, vigna, cizrna, čočka a další. Z luskovin pro potravinářské využití se jich řada uplatňuje v podobě zelenin (v ČR se to týká hrachu a fazolu). Luštěniny od dávných dob zaujímaly stěžejní místo v lidské výživě, především pro vysoký obsah bílkovin (20–45 %) a četné další přednosti, jakými jsou např. příznivý poměr a množství minerálních látek (K, P, Ca, Mg, Fe, Zn, Mn, Cu), vitamínu B, přes 50 % sacharidů, vysoký podíl vlákniny i nízký obsah tuků (s výjimkou sóji a podzemnice, kde se jedná o přednost). Najdeme v nich mnoho dalších bioaktivních látek, jako jsou antioxidanty – flavonoidy, betakaroten, aminokyselinu lysin a organické kyseliny. Obsahují přibližně 2x více bílkovin než u obilovin. Na rozdíl od obilovin neobsahují problematický lepek.

Jedna z nejvýznamnějších předností luskovin je jejich meliorační a výživný/zúrodňující dopad na půdu, kdy dochází k poutání vzdušného dusíku kořenovou soustavou a spolu s příznivým účinkem na půdní strukturu k výrazně obohacujícímu efektu v rotaci kulturních plodin na zemědělské (orné) půdě. Obecně je vyzdvihována jejich schopnost vázat pomocí symbiózy s baktériemi vzdušný dusík, který následně přispívá ke zvýšení jeho obsahu v půdě. Vytvářejí biomasu s úzkým poměrem C:N, která je dobře degradovatelná mikroorganismy a nevyvolává rizika imobilizace dusíku. Správně založené a nezaplevelené porosty vykazují vysokou pokrývnost půdy, která přispívá k tzv. stínové zralosti půdy. Vysoká pokrývnost půdy je také jedním z faktorů eliminujících erozní procesy. Za významnou se rovněž považuje osvojovací schopnost, zejména z hlediska příjmu fosforu. Všechny tyto schopnosti se následně promítají do zlepšení půdních vlastností a vedou ke snížení dodatkových vstupů při pěstování následných plodin. Své nezastupitelné místo mají luskoviny v osevních postupech a v ekologickém hospodářství jako vynikající předplodina.

Pěstování luskovin má v ČR dlouholetou tradici. Většina druhů luskovin pěstovaných ve střední Evropě se k nám dostala různými cestami přes řeckou a římskou kulturu, ale i z Francie, Nizozemska. Plochy luskovin byly v dávné minulosti několikanásobně vyšší než v současné době. V posledních letech však převládá vůči pěstování luskovin v ČR konzervativní přístup, neboť na rozdíl od obilovin a řepky se nedařilo u luskovin dosahovat vyšších výnosů, dobré kvality produkce a příznivé realizace na trhu.

V České republice tak dlouhodobě měly osevní plochy zrnových luskovin klesající tendenci. Hlavním důvodem, který měl vliv na toto snižování ploch luskovin je nízká míra rentability pěstování a nízká konkurenceschopnost v oblasti importu sójových pokrutin z amerického kontinentu, které jsou převážně GMO původu. Luskoviny jsou plodiny, které jsou velmi náročné na správnou agrotechniku a citlivé k řadě biotických i abiotických stresů. Tato skutečnost je velmi obdobná i v ostatních státech EU, přesto je v některých zemích dosahováno daleko vyšších výnosů a celkové produkce luskovin.

Z těchto důvodů zohlednila Evropská komise od roku 2015 do SZP EU mj. i podporu pěstování proteinových plodin a zrnových luskovin. Bylo rozhodnuto, že podporu vázanou na produkci (VCS) bude v jednotlivých členských státech možné vyplatit ve výši 13 % + maximálně 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb na bílkovinné plodiny (dle rozhodnutí členského státu). Tímto opatřením Evropská komise chtěla podpořit pěstování bílkovinných plodin, snížení importu GMO sóji, zlepšení předplodinné hodnoty a půdní struktury. Opatření a podpora SZP vzbudily zájem o pěstování luskovin a situace se začala vyvíjet ve prospěch luskovin. V posledních letech tak pozorujeme pozvolný nárůst ploch a oživení zájmu o pěstování luskovin.

Základní parametry sektoru luskovin – semeno hrachu setého

Rok	Výroba	Soběstačnost	Náklady celkem na ha	Realizační cena za t	Nákladová rentabilita
	(t)	(%)	(Kč)	(Kč)	(%)
2015	95 908	109	23 000	5 204	-8,4
2016	90 247	100	22 336	5 121	-17,8
2017	100 417	138	22 436	5 099	-25,3
2018	79 515	115	24 131	4 877	-35,5
2019	74 165	104	24 993	4 757	-45,4
2020	89 742	126	24 146	4 890	-34,9

Pramen: Výběrové šetření o nákladech a výnosech zemědělských výrobků pro rok 2015–2020, ÚZEI.

Osevní plochy luskovin

Osevní plocha luskovin na zrno v roce 2021 byla, jak zveřejnil k 30. 5. 2021 ČSÚ, 43 080 ha. Oproti roku 2020, kdy byly luskoviny vysety na 37 302 ha, došlo k nárůstu o 5 778 ha (tj. 15,5 %). Hrách je v ČR nejrozšířenějším druhem luskovin, jehož podíl na osevních plochách zaujímá kolem 90 % plochy luskovin pěstovaných na zrno. Hráchu bylo v roce 2021 vyseto 38 527 ha, což je o 5 920 ha více než v předchozím roce. Výměra lupiny se mírně zvýšila o 175 ha na celkem 2 086 ha. Ostatní luskoviny byly zastoupeny na ploše 1 959 ha. Jednoleté luskoviny sklizené na zeleno byly pěstovány na 23 574 ha, což je zvýšení ploch o 1 476 ha. Osevní plocha sóji, která také patří do čeledi bobovitých, se opět navýšila, pěstovala se na 19 679 ha. Od roku 2018 je opět evidována plocha bobu obecného, který byl v roce 2021 pěstován na ploše 991 ha.

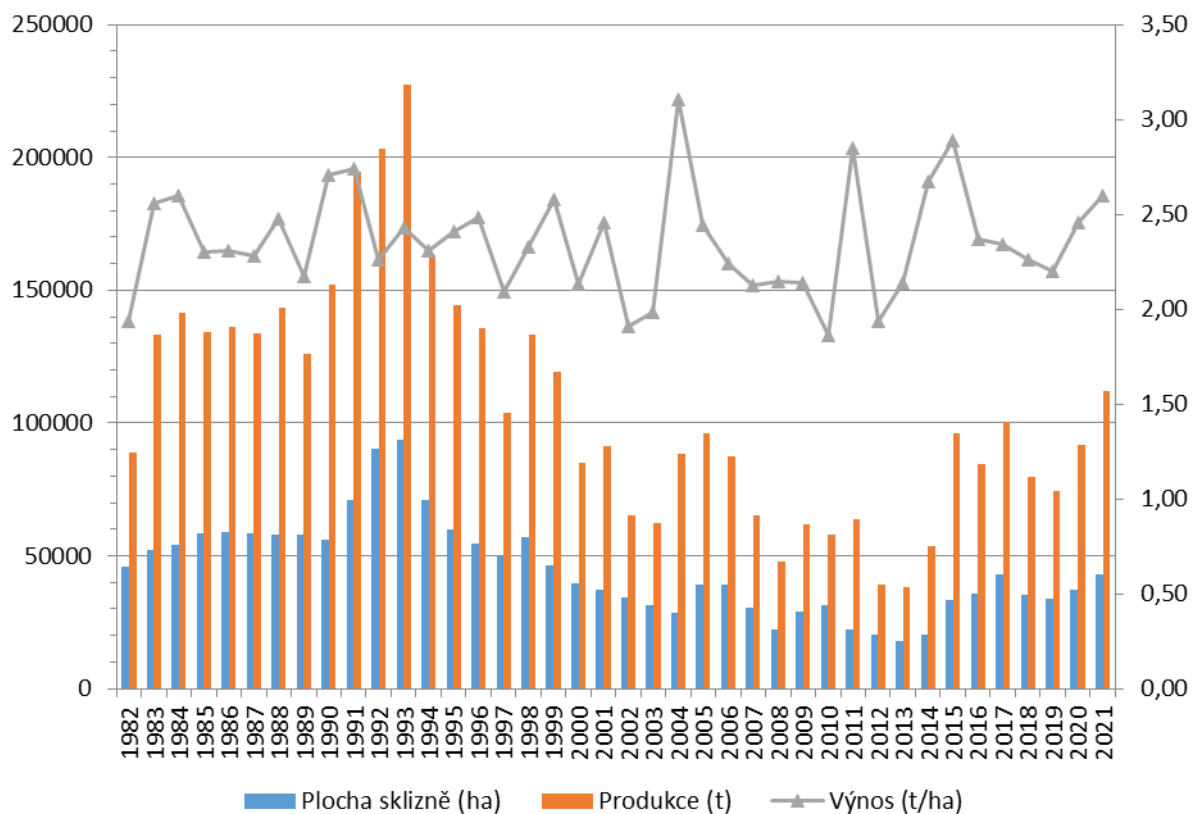
Plochy, výnosy a produkce luskovin na zrno v ČR celkem

Rok	Plocha osevu (ha)	Plocha sklizně (ha)	Průměrný výnos (t/ha)	Produkce (t)
1991/1992	70 946	71 126	2,74	194 607
1992/1993	91 856	90 110	2,26	203 472
1993/1994	94 155	93 557	2,43	227 497
1994/1995	72 335	70 798	2,31	163 230
1995/1996	60 671	59 872	2,41	144 136
1996/1997	56 363	54 634	2,48	135 553
1997/1998	51 636	49 630	2,09	103 665
1998/1999	58 140	57 157	2,33	133 382
1999/2000	46 776	46 326	2,58	119 434
2000/2001	40 587	39 823	2,13	84 946
2001/2002	38 435	37 246	2,46	93 182
2002/2003	34 173	34 173	1,91	65 124
2003/2004	31 364	31 363	1,98	62 131
2004/2005	28 407	28 406	3,11	88 261
2005/2006	39 260	39 259	2,44	95 969

Rok	Plocha osevu (ha)	Plocha sklizně (ha)	Průměrný výnos (t /ha)	Produkce (t)
2006/2007	39 021	39 023	2,24	87 510
2007/2008	30 668	30 667	2,13	65 282
2008/2009	22 306	22 306	2,15	47 905
2009/2010	29 003	29 003	2,14	62 072
2010/2011	31 318	31 318	1,86	58 138
2011/2012	22 316	22 316	2,85	63 564
2012/2013	20 177	20 177	1,94	39 144
2013/2014	17 851	17 851	2,14	38 700
2014/2015	20 170	20 170	2,67	53 797
2015/2016	33 139	33 139	2,89	95 908
2016/2017	35 633	35 633	2,37	84 623
2017/2018	42 857	42 857	2,34	100 417
2018/2019	35 153	35 153	2,26	79 515
2019/2020	33 766	33 766	2,20	74 165
2020/2021	37 302	37 302	2,46	91 866
2021/2022	43 080	43 080	2,60	111 890

Pramen: ČSÚ.

Vývoj výroby luskovin na zrno

Pramen: ČSÚ.

Osevní plochy luskovin a sóji v ČR

Plodina	2020 (ha)	2021 (ha)	Podíl na o. p. 2020 (%)	Podíl na o. p. 2021 (%)
Luskoviny na zrno celkem	37 302	43 080	1,5	1,8
Hrách setý na zrno	32 607	38 527	1,3	1,6
Lupina na zrno	1 911	2 086	0,1	0,1
Bob na zrno	826	991	0,0	0,0
Hrách dřeňový	1 474	1 793	0,1	0,1
Ostatní luskoviny	1 959	1 476	0,1	0,1
Jednoleté luskoviny na zeleno	23 574	22 070	1,0	0,9
Sója	14 145	19 679	0,6	0,8

Pramen: ČSÚ.

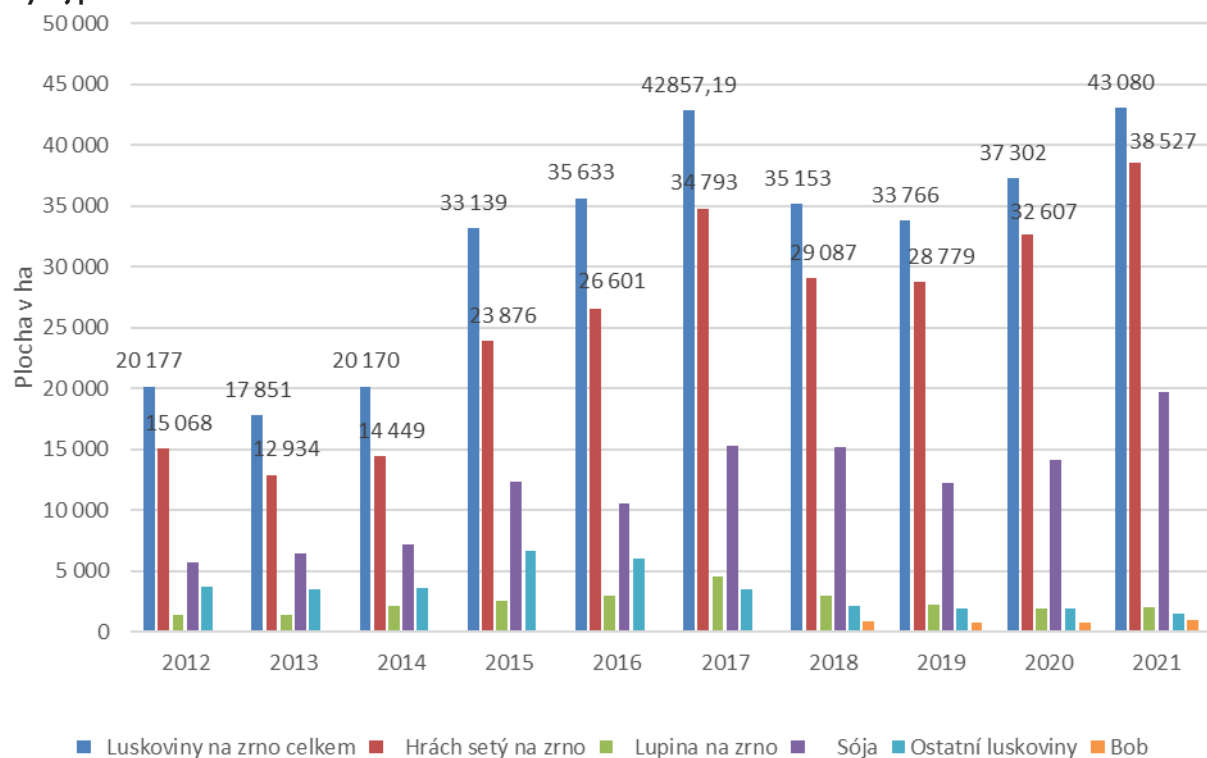
Osevní plochy luskovin na zrno podle krajů v roce 2021 (ha)

Kraj	Hrách setý	Lupina	Bob	Ostatní luskoviny	Luskoviny celkem
Hl. m. Praha	243	21	1	1	266
Středočeský	8 272	623	268	239	9 403
Jihočeský	2 719	208	78	96	3 101
Plzeňský	2 782	239	60	197	3 278
Karlovarský	236	50	140	21	447
Ústecký	2 795	77	20	47	2 940
Liberecký	704	33	12	3	751
Královéhradecký	2 578	103	170	60	2 910
Pardubický	2 435	162	6	42	2 646
Vysočina	3 741	157	117	205	4 220
Jihomoravský	8 356	41	29	373	8 799
Olomoucký	1 239	148	66	16	1 469
Zlínský	1 662	16	14	54	1 746
Moravskoslezský	765	208	11	121	1 105
Česká republika	38 527	2 086	991	1 476	43 080

Pramen: ČSÚ.

V roce 2021 byl v jednotlivých krajích zaznamenán meziroční nárůst osevních ploch hlavních druhů sledovaných luskovin (hrách, sója, bob, lupina, luskoviny na zeleno). Luskoviny se celkově pěstovaly na 43 080 ha. Největší plochy luskovin byly zaznamenány ve Středočeském kraji (8 327 ha), kde se zvýšily plochy o 1 076 ha, v Jihomoravském kraji (8 799 ha) a v kraji Vysočina (4 220 ha).

Vývoj ploch luskovin v letech 2013–2021

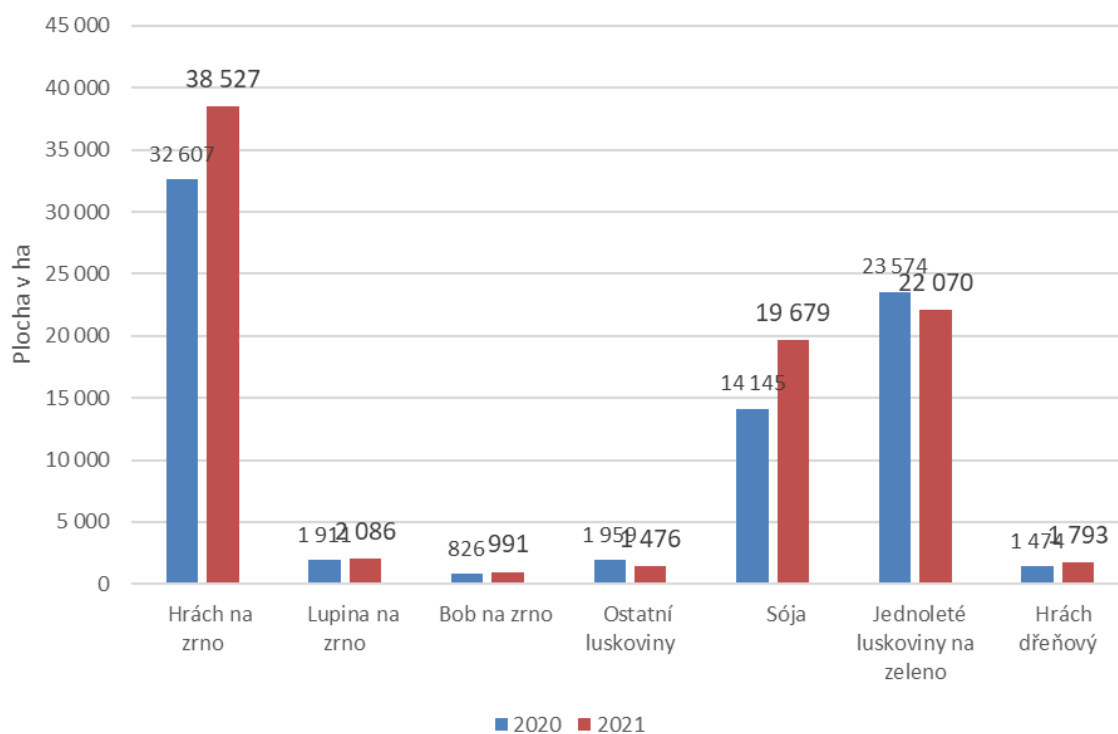
Pramen: ČSÚ.

Struktura ploch osevů luskovin v letech 2020–2021

Plodina	2020	2021	Rozdíl (ha)	Index (%)	Struktura 2021 (%)
Luskoviny na zrno celkem	37 302	43 080	+5 778	115,5	1,8
Hrách na zrno	32 607	38 527	+5 920	118,2	1,6
Lupina na zrno	1 911	2 086	+175	109,1	0,1
Bob na zrno	826	991	+165	120,0	0,0
Ostatní luskoviny	1 959	1 476	-483	75,4	0,1
Sója	14 145	19 679	+5 534	139,1	0,8
Jednoleté luskoviny na zeleno	23 574	070	-1 505	93,6	0,9
Hrách dřeňový	1 474	1 793	+319	121,6	0,1

Pramen: ČSÚ.

Porovnání výměry luskovin a sóje v letech 2020–2021 v ČR

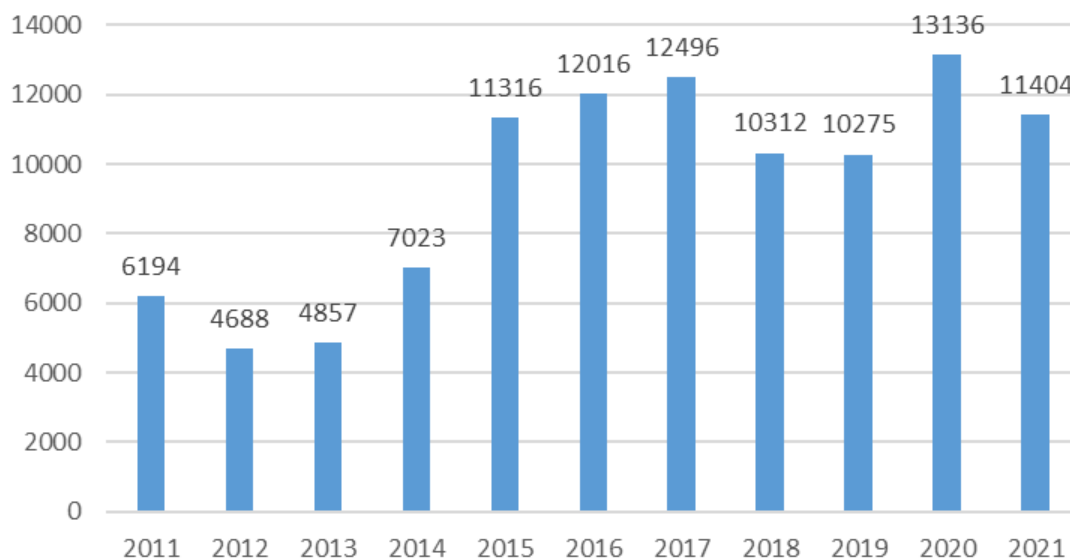

Pramen: ČSÚ.

Množitelské plochy luskovin 2011–2021

O nárůstu ploch luskovin v posledních 3 letech svědčí i nárůst množitelských ploch. V roce 2021 činila celková množitelská plocha luskovin 11 404 ha. Hrach setého bylo množeno 9 999,85 ha, to je o 633 ha více než v loňském roce. Nárůst množitelských ploch vyplývá z vyšší poptávky po osivech hrachu, a to včetně poptávky po českých osivech v zahraničí. Množitelská plocha byla oproti minulým ročníkům velmi příznivá.

Množitelské plochy luskovin v letech 2011–2021 (ha)

Pramen: Agritec.

Kritéria hodnocení kvality hrachu v množení:

Množitelský porost

- povolené kategorie a generace: SE1, SE2, SE3, E, C1, C2
- předplodina: min. 3 roky od posledního hrachu
- termín přehlídek: kvetení, dozrávání
- izolace: mechanická 2 m od sousedního porostu; prostorová nesledována
- čistota druhu: max. 1 rostl. jiného druhu na 100 m², u SE a E 10 rostlin na 100 m²
- čistota odrůdy: max. 10 jiných odrůd u SE a E, 20 r. u C
- zdravotní stav: nejvyšší počet rostlin s *Ascochyta p.* na 100 m²: 5 u SE a E, 15 u C

Osivo

- čistota: min. 98 %
- příměs jiných druhů: komonice, oves hluchý, šťovíky, kokotice (viz Vyhláška č. 129/2012 Sb.)
- vlhkost: max. 16 %
- klíčivost: min. 80 %
- přítomnost živočišných škůdců: 0
- Nepovinné hodnocení: HTS, HMKS, konduktivita, elektroforéza (pravost a čistota odrůdy)

Výskyt škodlivých organismů a chorob v porostech luštěnin v ČR v roce 2021

Setí jarních luskovin proběhlo dle podmínek pěstitelských lokalit od 3. dekády března do poloviny dubna. Teplomilné luskoviny, jako je sója, fazol, čočka a cizrna, byly vysety dle doporučených agrotechnických termínů v měsíci květnu. Vzházení bylo vzhledem k charakteru počasí opožděné a na některých pěstitelských lokalitách nerovnoměrné. V jarních měsících byl zaznamenán slabší výskyt škůdců poškozujících porosty vzházejících rostlin hrachu. Jednalo se o listopase čárkovaného. Dospělci listopasů napadají nejenom hrách, bob, sóju ale i ostatní rostliny z čeledi vikvovitých (vojtěšku, jetele a různé směsky s těmito druhy). Škodlivějším stadiem, než jsou dospělci, jsou larvy, které vyžírají bakteriální hlízky na kořenech a tím negativně ovlivňují výnos. Zvýšené napadení si vyžádalo opakovanou aplikaci registrovaných insekticidů. Jejich použití ovlivnilo i výskyt zrnokaze hrachového a obaleče hrachového. V roce 2021 byly porosty napadány i kyjatkou hrachovou, která se vyskytovala již od poloviny května nejvíce v období kvetení, kdy poškozovala generativní orgány luskovin a nepřímo poškozovala porosty přenosem viróz.

V průběhu vegetace byl zaznamenán na většině pěstitelských lokalitách zvýšený výskyt komplexu viróz. Virózy se projeví hlavně deformací listů a posledních lusků. V našich podmínkách je nejvýznamnějším virem hrachu *Pea seed-borne mosaic virus* (PSbMV). Typickými příznaky infekce hrachu tímto virem je svinutka listů, zkrácení internodií, různý stupeň zakrslosti infikovaných rostlin, dále potom deformace květů a vývoj malých deformovaných lusků. U citlivých odrůd hrachu se uvádí přenos semeny až do 30 %. Virus je přirozeně přenosný vektory, a to mšicemi nepersistentním způsobem. Ochrana proti virózám spočívá v dodržování agrotechnických opatření. Doporučuje se časně setí zdravého mořeného osiva (hned po jarních obilovinách). Je potřebné likvidovat plevely, které jsou hostitelem viróz, eliminovat poškození rostlin při kultivaci. Optimální vyrovnaná výživa či vhodně sestavený osevní postup rovněž přispívají ke snížení výskytu viróz. Důležité je monitorovat výskyt přenašečů a posunout možný přenos virů do co možná nejpozdější fáze vývoje rostlin, kdy budou mít nižší negativní vliv virů na výnos. Při výskytu prahových hodnot mšic je účinné aplikovat registrované insekticidy. V roce 2021 se vyskytly i kořenové choroby způsobené patogeny hub *Rhizoctonia*, *Fusarium*, *Pythium* a *Thielaviopsis*. Z chorob se vyskytla v první polovině vegetace peronospora, ale její výskyt nebyl příliš velký. V oblastech pěstování

byl zaznamenán větší výskyt padlí. Padlí se objevuje v porostu hrachu po odkvětu, zpravidla na počátku zelené zralosti. V průběhu 2–5 dnů je houba schopná se v porostu kalamitně rozšířit a způsobit významné výnosové ztráty. Tyto ztráty se pohybují v rozmezí 10–60 %. Čím dříve se padlí v porostech objeví, tím vyšší jsou ztráty. Padlí hrachu je obligátní parazit, který získává živiny z rostlin prostřednictvím haustorií pronikajících do epidermálních buněk. Pro rozvoj a škodlivost padlí bylo optimální suché a teplé počasí v průběhu měsíců června a července. Výskyt hlodavců nebyl závažný, ztráty byly minimální.

Povětrnostní podmínky ročníku a jejich vliv na vývoj porostů

Jarní příprava pro setí luskovin v roce 2021 byla v jednotlivých pěstitelských regionech odlišná. Závisela na průběhu povětrnostních podmínek v zimních měsících a na zásobě vláhy. V oblastech jižní Moravy, jižních, západních a středních Čech byly vhodné podmínky pro založení produkčních ploch zrnových luskovin již koncem března. V oblastech kraje Vysočina a v severní části Moravy byly termíny setí až v měsíci dubnu. Teplomilné druhy, jako je sója, fazol a čočka, se sely až v květnu, kdy byla půda prohřátá. Celkově však jarní počasí bylo chladné a vzcházení a stav porostů byl na velké části území opožděn.

Leden

Teplotně byl leden normální, průměrná teplota pro celou republiku byla $-1,3$ °C, což je $0,5$ °C nad dlouhodobým normálem. Nejvyšší kladnou odchylku od normálu má Jihomoravský kraj, a to $1,9$ °C (průměrná teplota byla $0,3$ °C). Zápornou odchylku má pouze Liberecký kraj, kde byla odchylka od normálu $-0,2$ °C (průměrná teplota $-2,2$ °C). Nejvyšší denní odchylka byla zaznamenána 22. 1. ($6,4$ °C), kdy průměrná denní teplota byla $4,6$ °C. Naopak nejchladněji bylo 17. 1., průměrná teplota byla $-7,8$ °C a odchylka od normálu byla $-5,9$ °C. Srážkově byl leden na rozhraní mezi normálním a nadnormálním měsícem. V průměru spadlo $56,6$ mm srážek, což představuje $130,4$ % dlouhodobého normálu. Srážky byly rozloženy relativně rovnoměrně. V průměru nejvíce srážek spadlo v Libereckém kraji a to $92,1$ mm ($134,1$ % normálu), avšak nejvyšší odchylku od normálu měl Středočeský kraj a Praha. Zde spadlo $46,4$ mm, ale oproti normálu zde bylo $146,4$ % srážek. V tomto období na srážky málo bohatý Jihomoravský kraj, měl $31,2$ mm srážek, což ale je $129,5$ % normálu. Oproti normálu měl nejméně srážek Královehradecký kraj ($102,8$ % normálu je $66,9$ mm).

Únor

Únor byl teplotně normální. Teplotní odchylka byla oproti dlouhodobému normálu $-0,2$ °C. Většina krajů má zápornou odchylku, ale všechny kraje byly teplotně normální. Vůbec nejvíce se od průměru zmíněného období lišil Ústecký kraj s odchylkou $-1,2$ °C. Nejvyšší kladnou odchylku měl Jihočeský kraj, a to $1,0$ °C. Nejteplejším dnem byl 25. únor, jehož průměrná teplota činila $6,4$ °C (odchylka od normálového období $6,0$ °C). Nejchladnějším dnem byl 12. únor, kdy průměrná teplota byla $-10,5$ °C a odchylka od normálu $-9,8$ °C, což je největší odchylka tohoto měsíce. Srážkově byl únor normální. Napršelo průměrně $39,4$ mm, což je $102,1$ % průměru let 1981 až 2010. V množství srážek byly mezi kraji patrné rozdíly. Nejmenší podíl obvyklého množství srážek byl zaznamenán ve Zlínském kraji, a to $79,5$ %, i přesto byl únor v tomto kraji srážkově normální. Nejvíce srážek spadlo v Ústeckém kraji, a to $142,1$ % normálu, což je nadnormální množství. Nadnormálně srážkové byly ještě Praha a Středočeský kraj se $126,1$ % normálu. Ostatní kraje byly v únoru srážkově normální. V únoru slunce svítilo víc, než je obvyklé. Svítilo o $14,2$ % delší dobu oproti normálu.

Březen

Březen byl teplotně normální. Teplotní odchylka byla oproti dlouhodobému normálu $-0,6$ °C. Většina krajů má zápornou odchylku, ale všechny kraje až na jeden byly teplotně normální. Pouze Liberecký kraj se zápornou odchylkou $-1,2$ °C byl teplotně podnormální. Jedinou kladnou odchylku měl Moravskoslezský kraj, a to $0,2$ °C. Nejteplejším dnem byl 31. březen, jehož průměrná teplota činila $11,2$ °C (odchylka

od normálového období 5,9 °C) a nejchladnějším dnem pak byl 21. březen, kdy průměrná teplota byla -4,2 °C a odchylka od normálu -8,2 °C, což je největší odchylka tohoto měsíce. Srážkově byl březen normální. Napršelo průměrně 30,8 mm, což je 64 % dlouhodobého srážkového normálu. Většina krajů byla srážkově normálních. Největší podíl obvyklého množství napršel v Olomouckém kraji, a to 80,9 %, což je hodnota srážkově normální. Nejméně srážek spadlo v kraji Vysočina, a to 44,2 % normálu, což je podnormální množství. Podnormálně srážkové byly ještě Praha a Středočeský kraj se 59,8 % normálu a Jihomoravský kraj s 48,8 % normálu. Ostatní kraje byly v únoru srážkově normální. V březnu slunce svítilo víc, než je obvyklé; svítilo o 12,2 % delší dobu oproti normálu.

Duben

Duben byl teplotně silně podnormální, průměrná teplota byla 5,1 °C, což je -2,8 °C pod dlouhodobým normálem. Nejchladnějším krajem byl kraj Liberecký, zde byla za duben průměrná teplota 3,5 °C, což je -3,5 °C pod normálem. Tato hodnota je na hranici silně a mimořádně podnormální teploty. Přes -3 °C pod normálem měly ještě kraj Královéhradecký a Pardubický, ty měly odchylku od normálu shodně -3,1 °C. Ze všech krajů měl nejvyšší průměrnou teplotu Jihomoravský kraj, a to 7,6 °C, což je oproti normálu o -2,1 °C méně a i zde tak byly teploty silně podnormální. Nejteplejším dnem byl 1. duben, odchylka od normálu byla tento den 6,9 °C, průměrná teplota byla 12,5 °C. Naopak nejchladnějším dnem s průměrnou teplotou -1,4 °C byl 6. duben, odchylka od normálu byla -7,6 °C. Srážkově byl duben normální, v průměru spadlo 34,8 mm srážek, což je 80,9 % dlouhodobého normálu pro ČR. Rozložení srážek po ČR nebylo úplně rovnoměrné, zatímco v Moravskoslezském kraji spadlo 67,9 mm, což je 128,8 % normálu, tak v Karlovarském a Plzeňském kraji spadlo pouze 26,7 mm. V Karlovarském a Plzeňském kraji tak byly srážky podnormální (58,8 % normálu). Podnormální množství srážek měl ještě Středočeský kraj a Praha, zde spadlo 21,9 mm, což je 63,8 % normálu.

Květen

Květen byl teplotně silně podnormální, průměrná teplota byla 10,4 °C, což je -2,6 °C pod dlouhodobým normálem. Nejchladnějším krajem byl kraj Liberecký, zde byla za květen průměrná teplota 14,2 °C, což je -3,3 °C pod normálem. Tato hodnota je silně podnormální. Odchylku -3,3 °C od normálu měl i kraj Karlovarský a Plzeňský, zde byla průměrná teplota o něco vyšší, a to 14,4 °C. Přes -3 °C pod normálem měl i Královéhradecký kraj a odchylku rovnou -3 °C kraj Jihočeský. Ze všech krajů nejvyšší průměrnou teplotu měl Jihomoravský kraj, a to 18,0 °C, což je teplota o -1,9 °C nižší oproti normálu, a i zde tak byly teploty podnormální. Nejteplejším dnem byl 12. květen, odchylka od normálu byla tento den 8,1 °C, průměrná teplota byla 20,7 °C. Naopak nejchladnějším dnem s průměrnou teplotou 5,2 °C byl 4. květen, odchylka od normálu byla -6,2 °C.

Srážkově byl květen nadnormální. V průměru spadlo 102,4 mm srážek, což je 146,7 % dlouhodobého normálu pro ČR. Nejvíce srážek spadlo v Karlovarském a Plzeňském kraji, 117,2 mm, což je 177,8 % normálu, jedná se tedy o hodnotu silně nadnormální. Silně nadnormální srážkové úhrny byly dále v kraji Středočeském a Praze a v kraji Libereckém. V ostatních krajích byly srážkové úhrny nadnormální, až na kraj Zlínský, kde napršelo v průměru 94,2 mm, což je 114,3 % normálu, hodnota normální.

Červen

Červen byl teplotně silně nadnormální, průměrná teplota činila 18,6 °C, což je 2,8 °C nad dlouhodobým normálem. Červen zároveň ukončil předchozí studené dvouměsíční období a od 2. června se průměrná denní teplota vzduchu začala pohybovat nad dlouhodobým normálem. Mimořádně nadnormální pak bylo období mezi 16. až 21. červnem, kdy průměrné denní odchylky byly 6 až 8 °C nad normálem. V tomto období také byla naměřena nejvyšší teplota v tomto měsíci, a to 19. června na stanici Plzeň-Bolevec (35,7 °C). Naopak nejchladněji bylo 13. června, kdy průměrná denní teplota byla pouze 12,9 °C, tj. 3,3 °C pod normálem. Průměrná délka slunečního svitu na území ČR byla 272,8 hodin, což představuje 131,7 % dlouhodobého normálu. Srážkově byl červen normální. V průměru spadlo 88,6 mm srážek, což je 110,3 % dlouhodobého normálu pro ČR. Srážkové úhrny byly ovšem velmi regionálně rozdílné. Nejvíce srážek spadlo v Karlovarském a Plzeňském kraji (124,0 mm) a zde můžeme tento měsíc

klasifikovat jako silně nadnormální. Nadnormální množství srážek spadlo také v Jihočeském kraji (113,3 mm). Naopak nejméně srážek 58,9 mm spadlo v Moravskoslezském kraji, kde toto množství představuje silně podnormální hodnotu.

Červenec

Červenec byl teplotně normální, průměrná teplota byla 18,7 °C, což se liší o 0,9 °C od dlouhodobého normálu. Největší odchylka byla zaznamenána v Moravskoslezském kraji, a to 2,4 °C, teploty zde byly silně nadnormální. Nadnormální teploty pak byly zaznamenány v kraji Zlínském (1,8 °C), Jihomoravském (1,6 °C), Olomouckém (1,4 °C) a Vysočina (1,1 °C). Záporná odchylka byla pouze v Karlovarském a Plzeňském kraji, a to -0,2 °C. Nejteplejším dnem byl 8. červenec, odchylka od normálu byla tento den 4,7 °C, průměrná teplota byla 22,4 °C. Naopak nejchladnějším dnem s průměrnou teplotou 15,1 °C byl 20. červenec, odchylka od normálu byla -2,9 °C.

Za Českou republiku byl červenec srážkově normální, v průměru spadlo 113,1 mm, což je 122,8 % dlouhodobého normálu. Největší odchylka od normálu byla zaznamenána v Ústeckém kraji, a to 153,6 %, spadlo zde 122,3 mm. Pro Ústecký kraj je toto množství srážek nadnormální. Nadnormální množství srážek spadlo ještě v dalších šesti krajích. Naopak podnormální srážky byly zaznamenány pouze v jediném, a to ve Zlínském kraji. Zde byl měsíční úhrn pouze 56 mm, což je 54,2 % normálu.

Srpen

Srpen byl na území České republiky teplotně podnormální. Průměrná teplota vzduchu byla pouze 15,9 °C a odchylka této teploty od dlouhodobého normálu činila -1,3 °C. Na našem území se jedná o druhý nejchladnější srpen za posledních 10 let. Nižší průměrná teplota v posledních 10 letech byla zaznamenána pouze v roce 2014 (15,7 °C). Průměrná denní teplota vzduchu na území ČR se více jak ve dvou třetinách dní pohybovala pod hodnotami normálu. Výrazněji nad hodnotu normálu teplota vystoupila pouze ve dnech 13. 8. až 16. 8., kdy na naše území po zadní straně nevýrazné tlakové výše proudil teplý vzduch od jihozápadu. Nejtepleji bylo 14. 8., kdy byla průměrná denní teplota vzduchu o 3,8 °C vyšší než normál. Ve dnech 14. a 15. 8. maximální teplota vzduchu na mnoha stanicích přesáhla 30 °C. Nejvyšší denní teplota v srpnu, která činila 33,8 °C, byla naměřena 14. 8. 2021 na stanici Strážnice v okrese Hodonín. Srážkově byl srpen na území České republiky nadnormální. V průměru spadlo 116,1 mm, což představuje 143 % dlouhodobého normálu. Výrazně více srážek než na území Čech (101,9 mm) spadlo na území Moravy a Slezska (141,8 mm). Výrazně nadnormální množství srážek spadlo v Moravskoslezském kraji (195,8 mm, 224 % normálu), naopak nejméně srážek spadlo v Praze a Středočeském kraji (83,5 mm, 114,1 % normálu). Denní úhrny srážek vyšší než 100 mm byly zaznamenány 23. 8. na stanici Luční bouda (okr. Trutnov) 112,5 mm a 31. 8. na stanicích Nýdek, Filipka (104,4 mm), Slavič (121,3 mm) a Lysá Hora (128,2 mm), všechny stanice v okrese Frýdek-Místek.

Září

Září bylo v České republice teplotně průměrné. Průměrná teplota činila 13,9 °C, což je 1,0 °C nad dlouhodobým průměrem. Dnem s nejvyšší průměrnou teplotou bylo 15. září. Průměrná teplota činila 18,2 °C a zároveň se jednalo o den s nejvyšší odchylkou od normálu, která byla +4,8 °C. Nejchladnějším dnem bylo s průměrnou teplotou 8,9 °C 30. září, avšak nejvyšší zápornou odchylku (2,7 °C) mělo 19. září. S průměrnou teplotou 22,0 °C byl Jihomoravský kraj nejteplejším ze všech krajů; jeho odchylka od normálu byla 0,9 °C, i přesto byl tento kraj teplotně normální. Teplotně nadprůměrné byly v září všechny kraje s výjimkou Jihočeského, Libereckého, Jihomoravského, Zlínského a Olomouckého. Liberecký kraj byl s průměrnou teplotou 18,4 °C nejchladnějším krajem. Srážkově bylo září na území České republiky silně podnormální. V průměru spadlo 25,7 mm, což je pouze 43,3 % dlouhodobého normálu. Více přšelo na Moravě a ve Slezsku (49,2 % normálu, tj. 32,8 mm) než v Čechách, kde spadlo jen 38,6 % průměrného množství (22,0 mm). Nejvíce deště spadlo v Moravskoslezském kraji (42,8 mm), nejméně v kraji Jihočeském (15,6 mm). Jihomoravský, Olomoucký a Moravskoslezský kraj byly srážkově normální, spadlo zde 50 % až 60 % normálu. Liberecký, Královéhradecký, Zlínský kraj a Vysočina byly s 40 až 50 % normálu srážkově podnormální. V ostatních krajích spadlo silně podnormální množství deště.

Sklizeň luskovin v roce 2021 podle krajů

Území Kraj	Luskoviny na zrno		
	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	43 080	2,60	111 890
Hl. m. Praha	266	2,80	743
Středočeský	9 403	2,62	24 629
Jihočeský	3 101	2,45	7 604
Plzeňský	3 278	2,45	8 018
Karlovarský	447	2,20	983
Ústecký	2 940	2,71	7 977
Liberecký	751	2,54	1 909
Královéhradecký	2 910	2,68	7 795
Pardubický	2 646	2,64	6 973
Vysočina	4 220	2,45	10 324
Jihomoravský	8 799	2,74	24 142
Olomoucký	1 469	2,62	3 847
Zlínský	1 746	2,62	4 577
Moravskoslezský	1 105	2,14	2 368

Pramen: ČSÚ.

Na základě definitivních údajů ČSÚ o sklizni za rok 2021 dosáhla produkce luskovin na zrno celkem 111 890 t, což představuje meziroční zvýšení o 22 % a nejvyšší úroveň produkce za posledních 20 let. Na nárůstu úrody se podílí zejména rozšíření osevní plochy, ale i vyšší průměrný hektarový výnos luskovin na zrno.

Nejvíce luskovin na zrno bylo sklizeno ve Středočeském a Jihomoravském kraji. Nejvyšší výnosy okolo 2,8 t/ha byly zaznamenány v krajích Hl. m. Praha a v Jihomoravském kraji.

Zahraniční obchod luštěnin v České republice

Dovoz a vývoz luštěnin za kalendářní roky 2019–2021 (t)

Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Hrách	1 344,4	1 833,6	1 693,5	26 420,4	26 959,2	36 592,7
Cizrna	1 966,2	2 392,0	2 296,3	218,2	245,0	262,6
Fazole	4 685,1	5 442,9	4 431,3	1 964,5	1 510,9	1 587,3
Čočka	8 913,6	10 932	10 432,4	2 065,17	2 636,2	2 661,7
Bob koňský	78,1	54,0	7,6	227,9	573,7	742,7
Luštěniny ostatní	198,7	237,7	264,0	299,6	406,7	813,9
Luštěniny celkem	17 192,6	20 892,6	19 129,5	31 195,8	32 332,6	42 661,6

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Dovoz a vývoz luštěnin za m. r. 2019/20–2021/22 (t)

Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
	2019/20	2020/21	2021/22	2019/20	2020/21	2021/22
Hrách	1 706,6	1 762,0	1 367,13	22 615,8	31 376,9	44 064,8
Cizrna	2 144,8	2 396,0	2 018,4	215,2	242,3	301,5
Fazole	4 788,6	4 371,8	5 059,6	1 661,1	1 391,8	1 604,7
Čočka	9 707,0	9 773,5	9 664,2	2 464,7	2 492,3	3 035,1
Bob koňský	79,2	3,7	33,4	352,8	452,8	922,1
Luštěniny ostatní	240,7	258,3	267,4	329,5	619,1	510,8
Luštěniny celkem	18 672,1	18 570,4	18 656,6	27 639,6	36 576,0	50 509,2

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

V rámci dovozu luštěnin do ČR převažuje dovoz jedlých luštěnin tj. fazolu, cizrny a čočky v ročních objemech cca 4–5,5 tis. tun fazolu, 2–2,4 tis. t cizrny a 9–11 tis. tun čočky. Import jedlých luštěnin má určitý vliv na domácí spotřebu v potravinářství a projevuje se také v reexportu především na Slovensko, kam exportujeme zhruba 900 tun fazolu a 700–1000 tun čočky. Čočka se do ČR importuje především z Kanady a také z Ruské federace, fazol obecný hlavně z Etiopie, Argentiny, Kanady a Číny, ostatní druhy fazolu nejvíce z Vietnamu. Cizrna se do ČR dováží nejvíce z Itálie, Polska a Turecka.

Možnosti odbytu domácí produkce luštěnin

Vývoz hrachu směřuje tradičně nejvíce do Německa, ale největším odběratelem našeho hrachu se stává Polsko. Semeno hrachu a bobu lze vyvážet i pro potravinářské účely, neboť v této oblasti jsou příznivější ceny. Problémem produkce hrachu a bobu pro potravinářské účely je rozšíření zrnokazů na našem území, čemuž je nutné věnovat pozornost při chemické ochraně porostů. Prostor pro vývoz je také v oblasti osiv, především domácí odrůdy hrachu a pelušky mají vynikající vlastnosti a jsou na evropských trzích žádané. Osiva hrachu se z ČR vyváží nejvíce do Německa.

Průměrná spotřeba luštěnin ve výživě obyvatel České republiky (kg/obyv./rok)

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Luštěniny celkem	2,3	2,6	2,6	2,7	3,0	2,8	2,9	3,0	3,0	3,6
Hrách	0,9	1,2	1,1	1,1	1,3	1,1	1,2	1,3	1,3	1,6
Fazole	0,9	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,2
Čočka	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,9

Pramen: ČSÚ.

Luštěniny jsou důležitým zdrojem kvalitních bílkovin rostlinného původu ve výživě lidí. Podle FAO se průměrná roční spotřeba luštěnin ve světě pohybuje okolo 7 kg/obyv./rok. V ČR je konzumace luštěnin dlouhodobě velmi nízká (tj. pod světovým průměrem), v posledních letech však dochází k mírnému nárůstu spotřeby luštěnin na obyvatele za rok. Za rok 2020 činila tato spotřeba dosud rekordních 3,6 kg/obyv./rok, z toho 1,2 kg/obyv./rok zaujímaly fazole, 1,6 kg/obyv./rok hrách a 0,9 kg/obyv./rok čočka.

V poslední době se mírně zvýšil zájem o konzumaci teplomilných luštěnin, jako jsou různé druhy fazolí, cizrny, čočky a sóji. Podle doporučení zdravotníků by bylo optimální, kdyby se spotřeba luštěnin zvýšila alespoň na 4 kg/obyv./rok. Přes nižší podíl objemu potravinářského využití luskovin (oproti krmivářskému využití) je nabídka luštěnin určená k lidské výživě velmi pestrá. Pro potravinářské užití se z tuzemských luskovin hodí hrách, sója, všechny zahradní (zeleninové) luskoviny, fazole a v ČR nepěstovaná čočka a cizrna.

Nabídka rostlinných bílkovin pro potravinářské využití je v ČR v současnosti bohatá a zahrnuje stovky nejrůznějších tuzemských i importovaných výrobků, jejichž vyvážené složení, chutnost, stravitelnost i forma zpracování umožňuje podstatně zvýšit podíl luštěnin v lidské výživě. Zvláště slibným a rychle se rozrůstajícím segmentem trhu je trh s alternativami masa a alternativami mléčných výrobků. V poslední době začíná být populární hrachový a sójový protein, který nabízí velkou dávku rostlinných bílkovin s vysokou biologickou hodnotou. Je alternativou běžně užívaných proteinů na živočišné bázi, a také doplňkem stravy, který pomůže zvýšit příjem proteinů v situacích, kdy jich organismus nemá dostatek.

Předpoklad bilance semene luskovin v marketingových letech 2015/2016–2021/2022

Ukazatel	MJ	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Produkční plocha	tis. ha	33 139	35 633	42 857	35 153	33 766	37 302	43 080
Hektarový výnos	t /ha	2,89	2,37	2,34	2,26	2,20	2,46	2,60
Položka bilance								
Počáteční zásoba	t	8 068	16 394	17 551	25 653	20 901	21 858	17 799
Produkce	t	95 908	84 623	100 417	79 515	74 165	91 866	111 890
Dovoz	t	17 618	18 115	20 471	19 118	18 672	18 570	18 657
Celková nabídka	t	121 594	119 131	138 439	124 286	113 738	132 295	148 345
Domácí spotřeba	t	63 300	63 696	79 961	73 540	64 240	77 920	80 978
Krmiva	t	21 500	21 000	40 000	32 000	21 000	27 000	31 000
Potravinářské užití	t	31 650	29 596	30 711	31 890	32 010	38 520	37 778
Osivo	t	10 000	13 000	9 000	9 500	11 000	12 000	12 000
Ztráty	t	150	100	250	150	230	400	200
Vývoz	t	41 901	37 884	32 825	29 845	27 640	36 576	50 509
Celkové užití	t	105 201	101 580	112 786	103 385	91 880	114 496	131 487
Konečná zásoba	t	16 394	17 551	25 653	20 901	21 858	17 799	16 858

Pramen: ČSÚ, kvalifikovaný odhad MZe a Agritec s.r.o.

V m. r. 2021/22 byl oproti minulému období odhad celkové nabídky luštěnin vyšší vzhledem k vysokému nárůstu produkce v návaznosti na vzestup osevních ploch i průměrného výnosu luskovin pěstovaných na zrno. Uvedená produkce luskovin na zrno vychází z údajů definitivní sklizně ČSÚ zveřejněných dne 23. 2. 2022.

Se vzestupem produkce dochází v bilanci i k mírnému zvýšení odhadu domácí spotřeby a zejména k rekordnímu nárůstu vývozu luštěnin díky výraznému navýšení exportu hrachu. Produkce luštěnin pokrývá jejich domácí spotřebu z více než 100 % zejména vzhledem k podstatnému objemu produkce hrachu. Bilance zahraničního obchodu zůstává vzhledem k převaze vývozu nad dovozem kladná. Úroveň dovozu luštěnin se dle statistiky zahraničního obchodu ČSÚ nachází na stabilní úrovni kolem 18–19 tis. tun, úroveň jejich vývozu v m. r. 2021/22 vzrostla na rekordních 50,5 tis. tun. Zatímco ve vývozu na zahraniční trhy se uplatňuje zejména náš hrach, v rámci dovozu luštěnin do ČR převažuje dovoz jedlých luštěnin, tj. fazolu a čočky.

Cenový vývoj luštěnin v České republice

Na základě šetření ČSÚ ceny zemědělských výrobců (CZV) sledovaných luštěnin v roce 2021 meziročně poklesly u hrachu jedlého, k nárůstu CZV došlo naopak u hrachu krmného. Průměrné roční ceny hrachu jedlého meziročně poklesly o 512 Kč/t z průměrné úrovně roku 2020 dosahující 6 112 Kč/t na 5 600 Kč/t v roce 2021. Ceny krmného hrachu v roce 2021 naopak vzrostly na nadprůměrnou úroveň ve výši 5 470 Kč/t (4 800 Kč/t v roce 2020).

Průměrné roční CZV v letech 2011–2021 u jednotlivých druhů luštěnin (Kč/t)

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hrách jedlý	5 564	5 791	6 494	7 950	7 575	6 351	5 601	6 375	6 242	6 112	5 600
Hrách krmný	4 779	5 307	6 425	5 804	5 063	4 854	4 880	4 755	4 780	4 800	5 470
Fazol obec.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Pramen: ČSÚ.

Poznámka: od roku 2001 ČSÚ nesleduje CZV fazolu.

Odborné novinky ze sektoru luskovin

V roce 2021 bylo v ČR registrováno a zapsáno ve Státní odrůdové knize 39 odrůd hrachu, 6 odrůd bobu, 6 odrůd lupiny a 3 odrůdy vikve.

ÚKZÚZ byl na základě § 38 odst. 3 zákona č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiva a sadby), ve znění pozdějších předpisů, pověřen Ministerstvem zemědělství u vybraných plodin prováděním pokusů pro Seznam doporučených odrůd (SDO). Následně ÚKZÚZ uzavřel smlouvy s tzv. garanty, u luskovin s APZL (Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin z. s.) od roku 2004. Zkoušení odrůd probíhá podle metodik ÚKZÚZ pro provádění zkoušek užitné hodnoty. Odrůdy jsou nejprve hodnoceny v rámci zkoušek pro registraci ÚKZÚZ. Po registraci odrůdy může udržovatel nebo zmocněný zástupce podat žádost o zařazení do zkoušek pro Seznam doporučených odrůd. Podle délky zkoušení a dosažených výsledků ve zkouškách je pak odrůdě na základě výchozích kritérií pro doporučování přidělena kategorie doporučení.

Výsledky SDO pokusů z roku 2021 jsou dostupné na www.ukzuz.cz

V roce 2021 byly registrovány 3 nové odrůdy hrachu:

Ostinato

- Ostinato je středně raná odrůda typu semi-leafless.
- Počáteční růst středně rychlý až rychlý. Rostliny středně vysoké, barva květu bílá, barva semene žlutá, semeno válcovitého tvaru. Hmotnost tisíce semen středně vysoká až nízká, barevná vyrovnanost semen vysoká. Středně až méně odolná proti poléhání před sklizní.
- Středně odolná až odolná proti napadení plísní hrachu, středně odolná až odolná proti napadení komplexem kořenových chorob, středně odolná až odolná proti napadení komplexem virových onemocnění.
- Výnos semene vysoký.
- Obsah dusíkatých látek středně vysoký, výnos dusíkatých látek vysoký, aktivita trypsin-inhibitoru nízká.
- Předběžné označení odrůdy: RLPY141594
- Udržovatel: RAGT 2n
- Zástupce: SAATEN – UNION CZ, s.r.o.

Protecta

- Protecta je středně raná odrůda listového typu.
- Počáteční růst středně rychlý až rychlý. Rostliny středně vysoké až vysoké, barva květu bílá, barva semene žlutá, semeno elipsovitého tvaru. Hmotnost tisíce semen středně vysoká, barevná vyrovnanost semen vysoká. Méně odolná proti poléhání před sklizní.
- Odolná proti napadení plísní hrachu, středně odolná proti napadení komplexem kořenových chorob, středně odolná až odolná proti napadení komplexem virových onemocnění.
- V rámci sortimentu listového typu hrachu polního výnos semene středně vysoký až vysoký.

- Obsah dusíkatých látek vysoký, v rámci sortimentu listového typu hrachu polního výnos dusíkatých látek vysoký, aktivita trypsin-inhibitoru velmi nízká.
- Předběžné označení odrůdy: SG-C 5159
- Udržovatel: SELGEN, a.s.

Rosario

- Rosario je středně raná odrůda typu semi-leafless.
- Počáteční růst rychlý. Rostliny vysoké, barva květu bílá, barva semene oranžová, semeno válcovitého tvaru. Hmotnost tisíce semen středně vysoká až nízká, barevná vyrovnanost semen středně vysoká. Středně až méně odolná proti poléhání před sklizní.
- Středně odolná až odolná proti napadení plísní hrachu, středně odolná proti napadení komplexem kořenových chorob, středně odolná proti napadení komplexem virových onemocnění.
- Výnos semene nízký.
- Obsah dusíkatých látek středně vysoký, výnos dusíkatých látek nízký, aktivita trypsin-inhibitoru velmi nízká.
- Předběžné označení odrůdy: SG-L8396R
- Udržovatel: SELGEN, a. s.

V roce 2021 byly podány žádosti na registraci odrůd hrachu, lupiny úzkolisté, pelušky, vikve huňaté, u kterých probíhá registrační zkoušení.

HRÁCH SETÝ

Hrách je v ČR nejrozšířenějším druhem luskovin, jehož podíl na osevních plochách zaujímá kolem 90 % plochy luskovin pěstovaných na zrno. Nárůst ploch hrachu je podmíněn zvyšováním průměrných výnosů, které by v kombinaci s předpokládaným mírným nárůstem ceny, měly přinést nutnou kladnou míru rentability pěstování. Průměrný výnos se v ČR pohybuje na úrovni 52 % výnosů dosahovaných v pěstitelsky významných zemích EU (Francie, Německo).

V porovnání s jinými kulturními druhy je zastoupení hrachu v osevních sledech nízké, v roce 2021 se ale zvýšilo na 1,6 % orné půdy.

Hrách je citlivý k velkému spektru patogenů, které způsobují závažné choroby hrachu. Pokud dojde k napadení rostlin, dochází k různým stupňům poškození vegetativních i generativních orgánů a následně ke snížení výnosu i kvality produkce.

Vyhodnocení pěstitelského ročníku 2021

V roce 2021 byl v době setí dostatek vláhy a porosty hrachu vzešly poměrně rovnoměrně. Nedostatek srážek v průběhu extrémně suchého dubna a počátkem května, ale i nízké teploty s častými přízemními mrazíky, kdy na toto období nezvykle klesaly až k $-9,3$ °C, měly za následek pomalý počáteční růst hrachu. I přes silnější přízemní mrazíky byl ale duben extrémně teplý. Květen byl celkově chladnější, od poslední dekády bylo deštivo. Hrachy začaly extrémně narůstat a první odrůdy rozkvetly. Červen byl teplejší a extrémně mokrá. Počátkem první dekády začaly jednotlivé odrůdy kvést, první hrachy odkvetly již koncem druhé dekády. Za deštivého počasí silně poléhaly. Vlhké počasí pokračovalo i v průběhu července, což oddálilo zrání. V roce 2021 byla řada porostů hrachu a její produkce poškozena nadbytkem srážek. Hrách byl na mnoha pěstitelských lokalitách polehlý.

V roce 2021 se na výši výnosů podílelo nejen počasí, ale i houbové choroby – zvláště plísně a padlí, které na některých lokalitách poškodily velké plochy porostů. Řešením proti jeho škodlivému výskytu je pěstování raných odrůd, rezistentních odrůd nebo aplikace registrovaných fungicidů. Od roku 2019, kdy platí zákaz používání chemických přípravků v greeningu, je však tato poslední uvedená alternativa nemožná. Další možnosti k nahrazení chemických fungicidů jsou přípravky na bázi účinné složky mikroskopické houby *Pythium oligandrum*. Přípravek nenapadá samotné rostliny, ale pouze plíseň na nich. Výhodou přípravku je, že nevyžaduje žádnou ochrannou lhůtu mezi posledním ošetřením a sklizní ošetřené kultury. Vzhledem k biologickému principu účinku nelze přípravkem rostlinu předávkovat. Tento přípravek je hojně používán v ekologickém zemědělství.

Plochy hrachu se zvýšily oproti roku 2020 o 5 920 ha (18,2 %) na celkem 38 527 ha. Pro budoucí období se očekává obdobný stav ploch. Průměrný výnos hrachu dle definitivních údajů ČSÚ v ČR dosáhl 2,71 t/ha a sklizeno bylo celkem 104 423 t hrachu, což je nejvyšší úroveň produkce za posledních 20 let. Zatímco v zemědělsky vyspělých zemích Evropy i světa jsou dosahovány relativně vysoké výnosy kolem 4 t/ha. Z dostupných informací zemědělských podniků byly zaznamenány výnosy mezi 3,0 až 4,3 t/ha. Je to dáno především pečlivou agrotechnikou a dodržováním zásad i specifík pěstování, byť často jde i o negativní vlivy souhrnu nepřízně počasí. Největší pěstitelské plochy byly v Jihomoravském kraji (8 356 ha) a ve Středočeském kraji (8 272 ha).

Produkce hrachu na zrno ve výši 104,4 tis. tun je meziročně o 23 % vyšší zejména díky nárůstu osevních ploch, ale i kvůli meziročně vyššímu hektarovému výnosu (2,71 t/ha). Od roku 2013 plocha osetá hrachem významně vzrostla, jeho současná výměra je více než trojnásobná.

Vývoj ploch, výnosů a produkce hrachu setého v České republice

M. r.	Osevní plocha (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t /ha)	Produkce celkem (t)
1995/1996	52 503	52 158	2,50	130 428
1996/1997	48 471	47 202	2,55	120 139
1997/1998	44 879	43 778	2,12	93 015
1998/1999	51 698	50 979	2,39	121 789
1999/2000	39 925	39 721	2,65	105 382
2000/2001	34 445	33 826	2,22	75 256
2001/2002	33 132	32 135	2,57	82 538
2002/2003	27 971	27 971	2,01	56 145
2003/2004	24 086	24 086	2,23	53 736
2004/2005	21 487	21 486	3,35	71 962
2005/2006	29 123	29 121	2,70	78 756
2006/2007	27 148	27 148	2,64	71 540
2007/2008	22 888	22 886	2,40	55 002
2008/2009	17 385	17 385	2,35	40 900
2009/2010	21 147	21 147	2,45	51 866
2010/2011	24 391	24 391	1,98	48 242
2011/2012	17 189	17 189	3,05	52 341
2012/2013	15 068	15 068	2,04	30 710
2013/2014	12 934	12 934	2,37	30 700
2014/2015	14 449	14 449	2,96	42 748
2015/2016	23 876	23 876	3,27	78 161
2016/2017	26 601	26 601	2,58	68 703
2017/2018	34 793	34 793	2,51	87 323
2018/2019	29 087	29 087	2,43	70 564
2019/2020	28 779	28 779	2,34	67 344
2020/2021	32 607	32 607	2,60	84 861
2021/2022	38 527	38 527	2,71	104 423

Pramen: ČSÚ.

Struktura ploch osevní hrachu setého v letech 2014–2021 podle krajů (ha)

Kraj/rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2020/21 (%)
Praha	72	51	225	237	190	193	232	243	+4,7
Středočeský	2 159	3 948	5 138	7 147	5 927	5 744	7 368	8 272	+12,3
Jihočeský	1 122	2 385	2 717	3 188	2 482	2 261	2 459	2 719	+10,6
Plzeňský	865	1 698	2 134	2 915	1 824	2 370	2 443	2 782	+13,9
Karlovarský	33	308	136	372	323	222	187	236	+26,2
Ústecký	1 147	1 458	1 905	2 895	1 678	1 992	2 162	2 795	+29,3
Liberecký	300	507	706	704	677	733	763	704	-7,7
Královéhradecký	1 148	1 861	2 443	2 744	2 578	2 013	2 067	2 578	+24,7
Pardubický	1 376	1 600	1 876	2 256	2 277	1 767	1 881	2 435	+29,5
Vysočina	2 014	3 040	2 491	3 294	2 990	3 025	3 275	3 741	+14,2
Jihomoravský	3 132	4 628	4 858	6 079	5 699	5 771	6 635	8 356	+25,9
Olomoucký	643	886	1 008	1 224	1 077	1 147	1 209	1 239	+2,5
Zlínský	236	1 145	553	975	734	825	1 061	1 662	+56,6
Moravskoslezský	201	361	410	764	630	716	866	765	-11,7
ČR celkem	14 449	23 876	26 601	35 793	29 087	28 779	32 607	38 527	+18,2

Pramen: ČSÚ.

V roce 2021 osevní plochy hrachu v ČR opět vzrostly, meziročně se zvýšily o 5 920 ha, tj. o 18,2 % na celkovou výši 38 527 ha. Největší výměra hrachu byla zaznamenána v Jihomoravském kraji (8 356 ha) a Středočeském kraji (8 272 ha). K největšímu meziročnímu nárůstu ploch došlo ve Zlínském kraji (o 56,6 %). K meziročnímu propadu došlo v kraji Moravskoslezském (o 11,7 %) a Libereckém (o 7,7 %).

Sklizeň hrachu setého v roce 2021 podle krajů

Území Kraj	Hrách na zrno		
	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	38 527	2,71	104 423
Hl. m. Praha	243	2,91	707
Středočeský	8 272	2,74	22 683
Jihočeský	2 719	2,57	6 983
Plzeňský	2 782	2,60	7 246
Karlovarský	236	2,59	612
Ústecký	2 795	2,77	7 748
Liberecký	704	2,61	1 840
Královéhradecký	2 578	2,76	7 104
Pardubický	2 435	2,74	6 674
Vysočina	3 741	2,56	9 576
Jihomoravský	8 356	2,80	23 410
Olomoucký	1 239	2,83	3 510
Zlínský	1 662	2,67	4 434
Moravskoslezský	765	2,48	1 896

Pramen: ČSÚ.

Výnos hrachu v roce 2021 v ČR dosáhl dle definitivní sklizně celkové výše 2,71 t/ha, což představuje v dlouhodobém srovnání průměrný výnos. Nejvyšších výnosů bylo dosaženo v krajích Hl. m. Praha, Olomouckém a Jihomoravském. Naopak nejnižší výnosy zaznamenaly kraje Moravskoslezský, Vysočina a Jihočeský.

Zahraniční obchod s hrachem

Dovoz a vývoz hrachu setého podle marketingových roků (t)

M. r.	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Dovoz	2 756,6	2 976,3	4 616,1	1 447,4	1 706,6	1 762,0	1 367,13
Vývoz	37 840,0	32 746,9	28 120,0	19 667,0	22 615,8	31 376,9	44 064,8

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Dovoz a vývoz hrachu za kalendářní roky (t)

Kalendářní rok		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dovoz	I. 1.–30.6.	1 622,9	852,2	1 217,9	706,7	645,6	1 007,8	936,2
	I. 7.–31.12.	1 904,5	1 758,4	3 349,4	801,8	698,9	825,8	757,3
	Celkem	3 527,4	2 610,6	5 127,3	1 508,5	1 344,5	1 833,6	1 693,5
Vývoz	I. 1.–30. 6.	10 063,4	22 242,4	13 469,5	12 735,1	13 146,4	9 341,8	13 759,5
	I. 7.–31.12.	15 597,7	19 277,4	15 384,8	11 312,8	13 274,0	17 617,4	22 833,2
	Celkem	25 661,0	41 519,7	28 854,4	24 047,9	26 420,4	26 959,2	36 592,7

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Ceny semene hrachu

Průměrné měsíční ceny zemědělských výrobců semene hrachu v (Kč/t)

Komodita	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Hrách potravinářský												
2009/10	-	-	5 367	-	4 773	4 914	4 524	5 167	-	5 600	-	-
2010/11	-	-	-	4 527	6 090	6 283	-	5 588	5 475	5 367	-	5 700
2011/12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2012/13	-	-	5 950	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2013/14	-	-	-	6 475	-	-	-	-	-	-	-	-
2014/15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2015/16	-	-	-	-	-	-	6 774	6 147	6 948	-	-	-
2016/17	-	-	5 375	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2017/18	-	-	5 595	-	4 967	-	-	-	-	6 340	-	-
2018/19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2019/20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2020/21	-	-	-	-	6 760	-	-	-	-	-	-	-
2021/22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hrách krmný												
2009/10	-	-	3 468	3 418	3 470	3 583	3 680	3 588	3 468	3 854	4 150	3 888
2010/11	3 425	3 405	4 189	4 492	4 636	4 544	4 283	4 929	5 268	5 130	5 285	5 450
2011/12	4 967	-	4 738	4 197	4 257	4 342	4 493	4 890	5 047	5 159	4 971	4 900
2012/13	-	4 591	5 180	5 690	6 325	7 433	-	7 102	-	-	-	-
2013/14	-	-	-	-	6 332	-	-	6 367	6 000	-	-	-
2014/15	-	5 010	5 169	5 113	5 450	-	-	-	-	-	5 277	-
2015/16	-	4 700	4 819	4 781	4 551	4 859	4 832	5 192	4 869	4 854	4 625	4 710
2016/17	4 725	4 914	4 890	4 737	4 880	-	5 195	5 179	5 385	5 225	4 933	-
2017/18	4 333	4 448	4 431	4 621	4 732	4 972	5 008	5 109	4 919	4 950	4 836	4 740
2018/19	4 597	4 429	4 498	4 660	4 751	4 560	5 105	4 961	4 891	4 855	4 907	4 797
2019/20	5 010	4 574	4 596	4 805	4 167	4 692	4 812	5 036	4 904	5 067	4 833	4 763
2020/21	-	4 438	4 696	4 623	4 810	4 822	5 257	5 423	5 414	5 100	5 712	-
2021/22	-	5 178	5 221	5 307	6 222	6 011	6 044	6 658	7 241	7 615	7 949	-

Pramen: ČSÚ.

Náklady semene hrachu

Ukazatel	MJ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Náklady celkem	Kč/ha	23 000	22 336	22 436	24 131	24 993	24 146	25 246
Podíl hlavního výrobku	%	90	90	90	90	90	90	90
Vlastní náklady hlavního výrobku	Kč/ha	20 700	20 102	20 192	21 718	22 494	21 731	22 735
Výnos hlavního výrobku	t /ha	3,64	3,23	2,96	2,87	2,58	2,89	2,71
Vlastní náklady hlavního výrobku	Kč/t	5 683	6 231	6 825	7 565	8 720	7 514	8 389

Pramen: ÚZEI.

Poznámka: * odhad 2021.

Předpoklad bilance užití semene hrachu v marketingových letech 2015/2016–2021/22

Ukazatel	MJ	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Produkční plocha	tis. ha	23 876	26 601	34 793	29 087	28 779	32 607	38 527
Hektarový výnos	t/ha	3,27	2,58	2,51	2,43	2,34	2,6	2,71
Položka bilance								
Počáteční zásoba	t	2 247	5 382	4 320	10 132	10 280	12 188	12 917
Produkce	t	78 161	68 703	87 323	70 564	67 344	84 861	104 423
Dovoz	t	2 757	2 976	4 616	1 447	1 707	1 762	1 367
Celková nabídka	t	83 164	77 061	96 259	82 143	79 330	98 811	118 707
Domácí spotřeba	t	39 942	39 995	58 007	52 196	44 526	54 518	58 740
Krmiva	t	17 205	16 544	38 393	30 904	20 329	25 785	30 500
Potravinářské užití	t	13 715	11 627	12 708	13 819	13 871	17 120	16 790
Osivo	t	8 935	11 769	6 709	7 349	10 158	11 298	11 300
Ztráty	t	87	55	197	124	168	315	150
Vývoz	t	37 840	32 747	28 120	19 667	22 616	31 377	44 065
Celkové užití	t	77 782	72 741	86 127	71 863	67 142	85 895	102 805
Konečná zásoba	t	5 382	4 320	10 132	10 280	12 188	12 917	15 902

Pramen: ČSÚ, kvalifikovaný odhad MZe a Agritec, s.r.o.

V m. r. 2021/22 je oproti minulému období odhad celkové nabídky hrachu vyšší vzhledem k vysokému nárůstu produkce v návaznosti na vzestup osevních ploch i průměrného výnosu hrachu na zrno.

Uvedená produkce hrachu vychází z údajů definitivní sklizně ČSÚ zveřejněných dne 23. 2. 2022. Se vzestupem produkce hrachu dochází v bilanci i k mírnému zvýšení domácí spotřeby a zejména k rekordnímu nárůstu vývozu, který již v předchozím roce významně vzrostl. Potravinářské využití v posledních letech mírně narůstá vzhledem k mírnému nárůstu hrachu ve výživě obyvatelstva a rostoucí poptávce potravinářského průmyslu. V souvislosti se změnami SZP pozorujeme v posledních letech vzestup zájmu o osiva a nárůst množitelských ploch, což se promítá ve vyšší spotřebě na osiva. Produkce hrachu pokrývá domácí spotřebu z více než 150 %. Bilance zahraničního obchodu s hrachem zůstává vzhledem k převaze vývozu nad dovozem kladná. V rámci dovozu jsou zahrnuty především reexporty a osivo zahraničních odrůd (v m. r. 2021/22 dovezeno 387 t ze Slovenska a 286 t z Maďarska). Vývoz směřuje tradičně do Německa (v m. r. 2021/22 vyvezeno 29,4 tis. t), Polska (v m. r. 2021/22 vyvezeno 2 254 t) a na Slovensko (v m. r. 2021/22 vyvezeno 2 234 t), tyto země jsou největšími odběrateli našeho hrachu.

Hrách zahradní a dřeňový

Tradiční a oblíbenou zeleninou je v ČR zahradní hrách, který se pěstuje pro konzervářenské a mrazírenské účely. Jeho plocha zůstává poměrně stabilní a odpovídá poptávce zpracovatelského průmyslu. Zahradní hrách se dle Agritec, s. r. o. pěstoval v roce 2021 na ploše 1 793 ha, oproti roku 2020 došlo k nárůstu o 319 ha, což činí 20 %.

Zahradní hrách pěstujeme pro mladé lusky. Obsahují hodně vitamínu C a E, vyhledávané antioxidanty, bílkoviny, fosfor a vápník. Zahradní hrách dělíme na dřeňový, cukrový a k vylupování. Nejčastěji se pěstuje dřeňový. Konzumují se celé lusky nebo nezralá zploštělá semena, která se konzumují, konzervují nebo mrazí. Jakmile semena dozrají do plné biologické zralosti, ztvrdnou a jsou nepoživatelná, zůstanou tuhá i po uvaření.

V roce 2021 se hrách dřeňový pěstoval na ploše 1 606 ha, oproti roku 2020 došlo k nárůstu jeho ploch o 212 ha, což činí 15 %.

Plochy, výnosy a produkce hrachu dřeňového v ČR

Ukazatel	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sklizňová plocha (ha)	1 178	1 103	923	1 113	1 311	1 368	1 100	1 394	1 606
Průměrný výnos (t /ha)	3,05	5,12	4,52	4,11	3,62	2,25	2,82	3,43	3,40
Produkce (t)	3 592	5 645	4 174	4 572	4 751	3 076	3 131	4 786	5 457

Pramen: ČSÚ

LUPINA

Lupina patří vysokým obsahem bílkovin v semenech k luskovinám, které se výživovou hodnotou blíží k sóje. Některé charakteristiky vztahující se k obsahu nutričně aktivních faktorů a nízké alergenicitě jí řadí mezi velmi perspektivní plodiny z hlediska prevence kardiovaskulárních a jiných chorob.

Lupina (*Lupinus*), dříve nazývaná vlčí bob nebo vlčinec, je obsáhlý rod zahrnující v Evropě 12 druhů, z nichž většina jsou jednoleté byliny využívané v zemědělství, ale vyskytují se také byliny a keře, které jsou převážně jako trvalky úspěšně používány v okrasném zahradnictví, k ozeleňování i úpravám kolem komunikací a jinde v krajině.

Lupina má, jako ostatní bobovité rostliny, schopnost vázat kořenovou soustavou vzdušný dusík, což je spolu s příznivými účinky na půdní strukturu s úspěchem využíváno. Jako vynikající předplodiny jsou vhodné všechny u nás pěstované druhy, tj. lupina bílá, lupina úzkolistá (modrá), lupina žlutá i z Jižní Ameriky pocházející lupina proměnlivá. Pro zelené hnojení na méně úrodných písčitéch půdách se nejlépe osvědčuje lupina žlutá (např. v severním Německu, v Polsku aj.).

Dlouholetým šlechtěním se podařilo postupně vyselektovat odrůdy neobsahující hořké alkaloidy. Tím se lupina dostala, kromě tradičního pěstování pro krmné účely (výživa ryb, skotu, prasat i drůbeže), i do sféry potravinářského použití. Některé odrůdy lupiny bílé (např. u nás registrované odrůdy Amiga a Zulika aj.) mají proto všestranné použití a hodí se nejen pro krmení hospodářských zvířat či pekárenský průmysl, ale mohou být použity i v kuchyni, obdobně jako např. fazole. Velmi perspektivní je rovněž využití u nás rozšiřované lupiny úzkolisté, kde je sortiment postupně obohacován o nové jakostní odrůdy.

Lupina bílá je nejnáročnější v požadavcích na prostředí, vyžaduje dostatek vláhy. Půdy vyžaduje písčitolhinité, hlinité až jílovité s dostatkem humusu a vápníku, pH 6–7. Vhodné jsou polohy v řepářské a obilnářské oblasti. Naopak za nevhodné lze považovat podmínky v bramborářské oblasti jak z důvodu menší sumy tepla, tak z důvodu zhoršeného zdravotního stavu ve vlhčích podmínkách i důvodu nedozrání. Lupina bílá má relativně nejdelší vegetační dobu (130–136 dnů). Na lupině, pro niž byl v minulých letech velmi závažný a téměř neřešitelný problém – antraknóza (*Colletotrichum gloeosporoides*), nedošlo k silnému výskytu této choroby a porosty nebyly poškozeny.

Lupina úzkolistá je méně náročná na teplo a středně náročná na vláhu, vegetační doba je kratší (kolem 100 dnů). Vhodné jsou vlhčí, středně těžké, hlinité půdy, neutrální až slabě kyselé reakce. Nevhodné jsou půdy těžké i písčité. Je méně náchylná k napadení antraknózou, která velmi výrazně snižuje výnos u lupiny bílé.

Lupina žlutá je středně náročná na teplo, méně náročná na vláhu a půdu, ale nesnáší vyšší obsah vápníku v půdě, který zhoršuje zdravotní stav a způsobuje fyziologické poruchy a růstové deprese. Vhodné jsou pro ni písčité půdy s nižším pH 4,5–6. V současné době se v ČR téměř nepěstuje.

Od poloviny 90. let se pěstování lupiny bílé v zemích v střední Evropě snížilo kvůli výskytu antraknózy lupiny a nedostatku odrůd s dostatečnou odolností vůči této chorobě. V ČR je ve Státní odrůdové knize registrováno 6 odrůd (2 odrůdy lupiny bílé – Amiga, Zulika a 4 odrůdy lupiny úzkolisté – Kurant, Probor, Rumba, Tango). U dalších 10 odrůd byla podána žádost o registraci.

Pěstitelské plochy v ČR mají podle statistik dlouhodobě sestupnou tendenci, v posledních letech se pohybují okolo 2 tis. ha. V roce 2021 došlo k mírnému meziročnímu zvýšení ploch lupiny pěstované na zrno o 175 ha (tj. o 9 %), lupina byla vyseta na 2 086 ha. Osevní plochy lupiny úzkolisté v poslední době vzrůstají, zatímco plochy lupiny bílé klesají. Podíl na tom má především dostupnost kvalitních odrůd, rychlejší vývoj rostlin a kratší vegetační doba lupiny úzkolisté.

Výnosy lupiny byly v roce 2021 podprůměrné. V ČR bylo dle ČSÚ dosaženo průměrného výnosu 1,26 t/ha, který je srovnatelný s loňskou úrovní výnosu (1,25 t/ha). Celková produkce lupiny mírně meziročně vzrostla o 236 tun (tj. o 9,8 %) na celkem 2 632 tun.

Pěstitelská plocha, výnos a produkce lupiny v ČR

M. r.	Pěstitelská plocha	Výnos	Produkce
	(tis. ha)	(t/ha)	(tis. t)
2006/07	12,0	2,4	28,8
2007/08	9,2	3,1	28,5
2008/09	6,4	3,2	20,5
2009/10	1,2	1,1	2,17
2010/11	2,1	1,22	2,55
2011/12	1,5	2,15	3,33
2012/13	1,4	1,75	2,46
2013/14	1,4	1,57	2,15
2014/15	2,1	1,79	3,76
2015/16	2,6	1,41	3,60
2016/17	3,0	1,96	5,81
2017/18	4,5	1,52	6,90
2018/19	3,0	1,62	4,82
2019/20	2,2	1,36	3,05
2020/21	1,9	1,25	2,40
2021/22	2,1	1,26	2,63

Pramen: do roku 2008 kvalifikovaný odhad Agritec, s.r.o.; od roku 2009 ČSÚ.

Sklizeň lupiny v roce 2021 podle krajů

Kraj	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
Praha	21	1,50	31
Středočeský	623	1,41	880
Jihočeský	208	1,35	281
Plzeňský	239	1,33	316
Karlovarský	50	0,68	34
Ústecký	77	1,42	109
Liberecký	33	1,15	38
Královéhradecký	103	1,14	117
Pardubický	162	1,32	215
Vysočina	157	0,94	148
Jihomoravský	41	1,49	62
Olomoucký	148	1,01	149
Zlínský	16	1,19	19
Moravskoslezský	208	1,13	235
ČR celkem	2 086	1,26	2 632

Pramen: ČSÚ.

BOB OBECNÝ

Bob obecný se pěstuje v České republice i v EU pro produkci na proteiny bohatá semena, odrůdy zahradního bobu jsou konzumovány jako zelenina. Bob může mít velký význam také v ekologickém zemědělství, protože na rozdíl od sóji nehrozí jeho kontaminace geneticky modifikovanými odrůdami. Tradiční, barevně kvetoucí odrůdy, sice díky obsahu taninu disponují dobrým výnosem a zdravotním stavem, avšak jejich hořká chuť může snižovat chuťovou atraktivitu semen. Šlechtěním byly získány tzv. beztaninové, bělokvěté odrůdy, u kterých je tento nedostatek eliminován a které jsou již běžně pěstovány. Pěstování bobu na semeno však není jedinou možností jeho využití. Porosty bobu mohou být určeny k výrobě píce, přičemž je nejčastěji využívána metoda sklizně celých rostlin systémem silážování drtě, tzv. metoda GPS. Principem této metody je sklizeň nadzemní části rostlin a její rozdrčení speciální sklízecí řezačkou s vícenožovým bubnem tak, aby došlo k narušení semen. Optimální doba sklizně je tehdy, když sušina drtě dosáhne 35–40 %, monokulturně pěstovaný porost je na počátku žluté zralosti, semena jsou pevná a lusky ve spodní třetině již černé.

Daří se mu velmi dobře ve vyšších, vlhčích polohách a může být pěstován i tam, kde jsou pro hrách a sóju podmínky už méně vhodné. Podobně jako ostatní luskoviny vyniká schopností poutat kořenovým systémem vzdušný dusík a má výborné meliorační účinky na půdu. Kromě vlastního účelového využití na píci i semeno je bob také výbornou krycí plodinou pro podsevy víceletých jetelovin, kmínu apod.

V roce 2021 bylo v ČR registrováno a zapsáno ve Státní odrůdové knize 6 odrůd bobu polního a 5 odrůd bobu zahradního.

Od roku 2007 došlo k významnému propadu ploch bobu v ČR a od roku 2009 do roku 2017 nebyl bob v rámci statistiky ČSÚ samostatně sledován. Tento pokles do jisté míry signalizuje úbytek ploch bobu pěstovaného na zelenou píci. K obnově statistického sledování bobu došlo opět v roce 2018. Jeho plochy za poslední roky mírně vzrostly na úroveň kolem 1 tis. ha. V roce 2021 byla plocha bobu mírně meziročně vyšší a pěstoval se na 991 ha. Průměrný výnos bobu dosáhl v roce 2021 2,38 t/ha. Sklizeno bylo celkem 2 353 tun bobu, což je o 144 tun (tj. o 6,5 %) více než v roce 2020.

Vzhledem k poptávce krmivářského průmyslu po bobu nelze zatím očekávat do budoucna zvýšenou produkci, a to ani přes nástup odrůd s novou kvalitou, bělokvětých odrůd (nízký obsah taninu). I přes nové pozitivní domácí i zahraniční poznatky v oblasti zkrmování bobu, zůstává domácí krmivářský průmysl vůči bobu značně konzervativní. Hlavní konkurenční nevýhodou pěstování bobu jsou, podobně jako u ostatních luskovin v ČR, nízké dosahované výnosy na provozních plochách a nízké odbytové ceny semene. Hlavními příčinami neuspokojivého využívání výnosového potenciálu využívaných odrůd je citlivost bobu k nepříznivým půdním a povětrnostním podmínkám, nedodržování komplexních zásad agrotechniky pěstování a časté extrémní výkyvy povětrnostních podmínek v posledních letech. Výnosový potenciál současných odrůd bobu několikanásobně převyšuje úroveň výnosů dosahovanou domácími pěstiteli.

Vývoj ploch, výnosů a produkce bobu obecného v České republice

M. r.	Osevní plocha (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
2018/2019	932	932	1,59	1 485
2019/2020	757	757	1,07	814
2020/2021	826	826	2,68	2 209
2021/2022	991	991	2,38	2 353

Pramen: ČSÚ.

Sklizeň bobu obecného v roce 2021 podle krajů

Kraj	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
Praha	1	2,35	2
Středočeský	268	2,42	648
Jihočeský	78	2,19	171
Plzeňský	60	2,31	139
Karlovarský	140	2,18	305
Ústecký	20	2,36	47
Liberecký	12	2,30	27
Královéhradecký	170	2,77	470
Pardubický	6	2,28	13
Vysočina	117	2,20	256
Jihomoravský	29	2,04	59
Olomoucký	66	2,36	156
Zlínský	14	2,40	34
Moravskoslezský	11	2,32	26
ČR celkem	991	2,38	2 353

Pramen: ČSÚ.

Dovoz a vývoz bobu podle marketingových roků (t)

M. r.	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Dovoz	3,2	92,6	65,3	91,3	581,1	62,0	79,2	3,7	33,4
Vývoz	354,9	695,5	693,3	353,0	711,1	372,1	352,8	452,8	922,1

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Dovoz a vývoz semene bobu za kalendářní roky 2013–2021 (t)

Kalendářní rok		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dovoz	1. 1.–30. 6.	2,0	2,6	48,0	40,7	90,4	567,6	50,0	51,0	0,6
	1. 7.–31. 12.	0,6	44,6	24,7	0,9	13,5	12,0	28,1	3,0	7,0
	Celkem	2,6	47,1	72,7	41,6	103,9	579,6	78,1	54,0	7,6
Vývoz	1. 1.–30. 6.	363,4	300,0	266,5	404,4	2,2	609,5	200,3	325,2	204,3
	1. 7.–31. 12.	54,9	429,1	288,9	350,7	101,7	171,8	27,6	248,5	538,4
	Celkem	418,3	729,1	555,4	755,1	103,9	781,3	227,9	573,7	742,7

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

PELUŠKA, VIKVE

Peluška a vikve patří mezi pící typy luskovin. Na semeno se pěstují pouze k produkci osiva pro domácí užití a vývoz. Domácí požadavky na kvalitní bílkovinnou píci se vzhledem k poklesu stavů skotu velmi snížily. Částečnou náhradou je smluvní produkce osiva pro vývoz. České odrůdy pelušky dosahují v zahraničí velmi dobrých výsledků. V čisté kultuře je schopna poskytovat při sklizni již začátkem kvetení průměrný výnos 30–40 t/ha zelené píce, což odpovídá 5 až 7 tun sena/ha. Produkce čistého porostu vikve seté a panonské bývá 15–20 t/ha zelené píce, vikve huňaté cca 20–30 t/ha zelené píce. Na zeleno jsou peluška a vikve pěstovány především ve směsi s obilovinami k přímému zkrmování, ke konzervaci senážováním, nebo pro zelené hnojení půdy. Plochy pelušky pěstované v monokultuře jsou určeny především k výrobě osiv, která jsou tradiční exportní komoditou.

V roce 2021 jsou v ČR registrovány a zapsány ve Státní odrůdové knize 2 odrůdy vikve jarní, 1 ozimá forma a 9 odrůd pelušky.

OSTATNÍ LUSKOVINY

Do této kategorie řadí ČSÚ širokou skupinu maloobjemových luskovin. Jedná se především o pelušku, vikve (panonská, huňatá, setá), čočku a fazol. Bob obecný, který byl také zahrnut v této skupině, je v současnosti sledován samostatně.

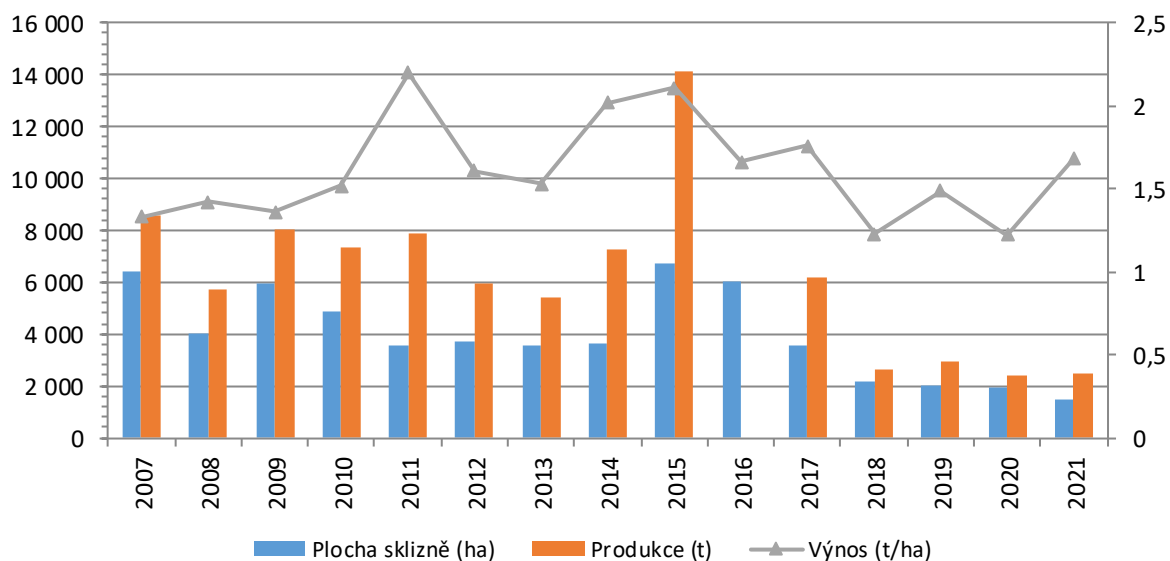
V roce 2021 byla osevní i sklizňová plocha ostatních luskovin mírně nižší (1 476 ha) než v roce 2020 (1 959 ha). Plocha jednoletých luskovin pěstovaných na zeleno se snížila o 6 % z 23 574 ha na 22 070 ha. Výnosy byly průměrné ve všech pěstitelských oblastech, což bylo způsobeno nadměrnými srážkovými úhrny v květnu, následným polehnutím porostů a suchým počasím v měsíci červnu.

Vývoj sklizňových ploch, výnosů a produkce ostatních luskovin v ČR

M. r.	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
2007/08	6 402	1,33	8 546
2008/09	4 038	1,42	5 727
2009/10	5 928	1,36	8 036
2010/11	4 830	1,52	7 342
2011/12	3 580	2,20	7 890
2012/13	3 702	1,61	5 975
2013/14	3 547	1,53	5 422
2014/15	3 615	2,02	7 287
2015/16	6 714	2,11	14 149
2016/17	6 062	1,66	10 066
2017/18	3 527	1,76	6 194
2018/19	2 157	1,23	2 645
2019/20	1 983	1,49	2 954
2020/21	1 959	1,22	2 399
2021/22	1 476	1,68	2 481

Pramen: ČSÚ.

Vývoj výroby ostatních luskovin

Pramen: ČSÚ.

FAZOL OBECNÝ

Fazol je celosvětově nejrozšířenější luskovinou na zrno (mimo sóju). V podmínkách středoevropského klimatu se převážně pěstuje fazol obecný (*Phaseolus vulgaris*, ssp. *vulgaris*), který má 2 variety – fazol keříčkový (var. *nanus*) a fazol popínavý (var. *vulgaris*). Jako fazol polní se převážně využívá fazol keříčkový, jako zahradní fazol obě varianty. V obou případech je možná jak převažující konzumace dozrálých semen, tak sklizeň a potravinářská úprava nedozrálých lusků. Existuje mnoho forem lišících se barvou a velikostí semene, tvarem a délkou lusku i typem vzrůstu.

Zatímco v 90. letech minulého století se fazol v ČR pěstoval na plochách 300–900 ha a výroba se soustřeďovala do nejteplejších poloh kukuřičného a řepařského výrobního typu (jižní Morava, Polabí, Poohří), osevni plocha v roce 2004 klesla podle statistického šetření ČSÚ na 1 hektar. Velkovýrobní pěstování fazolu bylo v České republice ukončeno. Podle odhadů společnosti Agritec Šumperk, s.r.o. dosahuje současná plocha u drobných pěstitelů zhruba do 3 ha. Ústup od jeho pěstování byl podobně jako u čočky způsoben především nepříznivými ekonomickými relacemi, špatným zdravotním stavem, nedostatkem vhodných odrůd, včetně vazby na související vlivy technologické, nižší výnosy a další okolnosti.

Zaregistrováním nových zahraničních odrůd, které umožňují jednofázovou sklizeň, by se mohl opět zvýšit zájem domácích pěstitelů o tuto velmi žádanou luskovinu. Nové odrůdy s vyšším nasazením lusků se pěstují v úzkých řádcích, při využití chemické ochrany a přímé kombajnové sklizně, což značně snižuje náklady oproti dvoufázové sklizni.

Dovoz a vývoz semene fazolu za kalendářní roky 2013–2021 (t)

Kalendářní rok		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dovoz	1. 1.–30. 6.	2 240,8	2 524,7	2 429,9	3 097,2	2 319,3	2 526,4	2 804,4	2 907,8	1 836,7
	1. 7.–31. 12.	1 830,5	2 320,7	2 351,6	2 411,9	2 670,3	2 626,2	1 880,8	2 535,1	2 594,5
	Celkem	4 071,2	4 845,4	4 781,5	5 509,1	4 989,5	5 152,6	4 685,1	5 442,9	4 431,3
Vývoz	1. 1.–30. 6.	668,5	897,7	775,3	976,5	801,6	905,2	1 128,7	825,3	706,2
	1. 7.–31. 12.	679,6	810,5	743,7	917,2	892,7	880,6	835,8	685,6	881,1
	Celkem	1 348,2	1 708,3	1 519,0	1 893,7	1 694,3	1 785,9	1 964,5	1 510,9	1 587,3

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Semeno fazolu celé řady morfologicky a barevně odlišných druhů se dováží do České republiky z mnoha zemí celého světa, především z Etiopie, Argentiny, Kanady a Číny. Každoročně dovážené množství kolísá v posledních letech v rozmezí 4 000–5 500 t.

Dovoz a vývoz semene fazolu za marketingové roky 2013/14–2021/22 (t)

M. r.	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Dovoz	4 355,1	4 750,6	5 448,9	4 731,1	5 196,6	5 430,6	4 788,6	4 371,8	5 306,1
Vývoz	1 577,4	1 585,8	1 720,1	1 718,8	1 797,9	2 009,4	1 661,1	1 391,8	1 674,3

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Fazol zahradní na zelené lusky

Fazol zahradní je tradiční zeleninou, která se zpracovává podobně jako zelený hrášek v mrazírenském a konzervářském průmyslu. Jeho plochy se v posledních letech snížily na zanedbatelnou úroveň.

ČOČKA

Čočka patří mezi teplomilné luskoviny. Její velkovýrobní pěstování bylo v České republice ukončeno. Celková poptávka po ní v posledních letech vzrůstá a je pokrývána dovozem zejména z Kanady (40–50 %), Ruské federace, Ukrajiny, Turecka, Nizozemí, Polska a Slovenska. Plochy čočky se v ČR statisticky nesledují, jsou omezeny pouze na plochu u malopěstitelů.

Čočka je z hlediska potravinářského využití nejžádanější luskovinou. Čočka je mimořádně hodnotná potravina, která svou vařivostí, výživností a stravitelností předčí hrách. Je jedinou luštěninou, která se před vařením nemusí máčet. Obsahuje významná množství bílkovin, sacharidů, vitamínů skupiny B, fosforu, hořčíku, vápníku, železa, draslíku a selenu.

Dovoz a vývoz čočky za marketingové roky 2013/14–2021/22 (t)

M. r.	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Dovoz	7 462,7	7 805,9	8 266,2	8 861,0	8 412,8	9 948,0	9 707,0	9 773,5	9 664,2
Vývoz	1 509,1	1 535,8	1 171,5	1 796,5	1 527,9	2 306,3	2 464,7	2 492,3	3 035,1

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Dovoz a vývoz semene čočky za kalendářní roky 2013–2021 (t)

Kalendářní rok		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dovoz	I. I. –30. 6.	4 093,2	3 733,8	4 009,3	4 146,6	5 030,5	4 588,1	5 358,3	6 151,7	4 993,4
	I. 7. –31. 12.	3 728,9	3 796,6	4 119,7	3 830,5	3 824,7	4 589,7	3 555,3	4 780,1	5 439,0
	Celkem	7 822,1	7 530,4	8 129,0	7 977,1	8 855,2	9 177,8	8 913,6	10 931,8	10 432,4
Vývoz	I. I. –30. 6.	759,3	599,2	656,8	499,2	971,9	724,4	932,7	1 332,3	1 188,3
	I. 7. –31. 12.	909,9	879,0	672,3	824,6	803,5	1 373,6	1 132,5	1 304,0	1 473,4
	Celkem	1 669,2	1 478,2	1 329,1	1 323,8	1 775,4	2 098,0	2 065,2	2 636,2	2 661,7

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Průměrné měsíční spotřebitelské ceny čočky velkozrné (Kč/kg)

Měsíc	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
2002	31,75	31,46	31,26	31,53	31,99	32,02	32,08	32,20	31,81	31,85	31,90	32,02
2003	32,38	34,89	37,07	38,18	38,89	39,05	39,67	39,38	39,54	39,46	39,99	39,31
2004	39,72	39,59	39,77	39,54	38,88	39,51	39,43	39,02	38,90	37,69	38,09	37,39
2005	37,78	37,60	37,30	36,93	36,71	36,81	37,02	37,27	36,76	36,16	35,98	34,75
2007	35,46	35,93	37,96	37,82	38,56	37,85	38,42	37,66	37,48	37,63	38,07	39,64
2008	42,79	45,29	45,12	45,42	45,84	48,15	52,96	53,55	54,77	54,82	55,51	55,95
2009	55,68	55,4	55,11	55,27	56,29	56,03	55,96	54,39	52,85	52,21	51,89	52,19
2010	52,29	53,12	52,7	52,15	51,35	52,34	52,62	52,34	52,61	52,13	52,29	51,73
2011	51,51	52,07	55,34	56,03	54,84	54,90	54,52	55,40	54,18	54,93	55,03	55,34
2012	56,51	56,12	55,27	54,07	53,96	53,59	53,02	53,63	52,73	52,29	52,40	52,23
2013	52,61	52,76	52,21	51,42	51,3	51,66	52,1	51,25	51,87	51,73	51,26	50,50
2014	51,65	51,32	51,01	50,88	50,87	51,43	51,63	51,79	52,1	51,83	51,26	51,17
2015	50,68	51,53	52,52	53,08	53,07	53,6	53,21	55,1	56,45	55,30	56,22	55,68
2016	56,49	57,02	56,48	58,45	58,71	56,85	57,63	57,32	57,34	58,05	57,85	57,91
2017	58,18	59,49	59,59	60,07	58,02	58,05	59,17	58,97	59,28	58,56	57,77	60,01
2018	59,40	60,20	57,44	59,91	60,39	60,14	58,57	59,37	60,09	57,33	60,03	58,85
2019	54,59	56,74	54,07	55,81	54,99	54,77	56,44	53,70	53,44	53,61	54,82	53,03
2020	54,08	52,98	54,23	54,37	54,78	52,82	53,56	55,20	49,94	52,47	52,74	52,19
2021*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Pramen: ČSÚ

Poznámka: * od roku 2021 spotřebitelské ceny čočky nejsou sledovány

LUSKOVINO-OBILNÍ SMĚSKY

Pěstování luskovino-obilních směsek (LOS) se významně rozšiřuje zejména v západoevropských zemích. V ČR se zájem o jejich pěstování zvyšuje hlavně v oblasti ekologického zemědělství, které zaznamenává dynamický rozvoj. Tomu napomáhá nejen dotační politika, ale také zvyšující se zájem společnosti o environmentálně přijatelnější způsoby hospodaření, které mají udržet a zlepšit biodiverzitu, snížit ekologickou zátěž a uspokojit narůstající zájem spotřebitelů o ekologicky produkované zemědělské produkty a potraviny.

V oblasti ekologického zemědělství, kde je zakázáno používání pesticidů, lehce rozpustných minerálních hnojiv a kde dochází k minimalizaci vstupů, tak nabývá mimořádně na významu schopnost luskovino-obilních směsek omezovat zaplevelení, obohacovat půdu o dusík, potlačovat a přerušovat rozmnožování chorob a škůdců. Vzhledem k tomu, že pro množitelské porosty v ekologickém zemědělství jsou stanoveny limitní výskyty plevelů, může se schopnost luskovino-obilních směsek potlačovat zaplevelení významně uplatňovat při produkci ekologického osiva. K tomu přispívá i prokázané zlepšení zdravotního stavu rostlin a omezení rozmnožování škůdců ve směsce.

Luskovino-obilné směsky jak v ekologickém, tak konvenčním zemědělství, jsou významným zdrojem vysokobílkovinné píče. V posledních letech vzrostl zájem o jejich pěstování i užití. Jejich plocha není samostatně ve statistice ČSÚ evidována.

Výhodou porostu LOS z hlediska protierozní ochrany je jeho schopnost rychlého vzházení a zapojení porostu. Díky této vlastnosti dokáže porost zajistit včasné pokrytí půdy a tím působit protierozně. Od roku 2013 je pěstování LOS na mírně erozně ohrožených (MEO) půdách považováno za specifickou půdoochrannou technologii, která vyhovuje podmínkám standardu DZES 5 (dříve GAEC 2) za předpokladu dodržení přesně specifikovaných parametrů porostu.

Pěstování LOS na MEO půdách lze považovat za půdoochrannou v případě, že:

- plodiny obsažené ve směsi se na metr čtvereční výsevku LOS **nahodile střídají**,
- na metr čtvereční výsevku LOS v **meziřádkovém rozmezí do 15 cm** se nachází **min. 50% zastoupení obilných stébel**,
- LOS obsahuje z výčtu širokořádkových plodin pouze **bob setý nebo sóju**.

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN V EKOLOGICKÉM ZEMĚDĚLSTVÍ

Pravidla ekologického zemědělství (EZ) a výroby biopotravin jsou upravená národní i evropskou legislativou. Jedná se o nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/848 ze dne 30. května 2018 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 834/2007 a související prováděcí právní předpisy a zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství.

K 31. 12. 2021 bylo v ČR registrováno 4 794 ekofarem na celkové výměře 558 124 ha, což představuje 15,71 % z celkové výměry zemědělského půdního fondu v ČR dle LPIS. Plochy obhospodařované ekologickými zemědělci opět vzrostly, a to o cca 14 872 ha. Jednalo se o významně vyšší meziroční nárůst než v předchozím roce. Počet farem narostl meziročně o 2,8 %, tj. o 129 farem. Výměra orné půdy v ekologickém zemědělství dosáhla 102 800 ha (tj. 18,4 % podílu na celkové půdě v EZ). Z pohledu užití půdy v EZ dlouhodobě dominují trvalé travní porosty.

Pěstování leguminóz zaujímá nezanedbatelnou část rostlinné produkce ekologického zemědělství. Luskoviny a jeteloviny se vyznačují pro ekologické zemědělství zvláště významnou vlastností, schopností poutat vzdušný dusík. Vzhledem k této vlastnosti jsou tyto plodiny nezbytnou součástí osevního postupu ekologicky hospodařícího podniku. Odborné prameny uvádějí, že zastoupení leguminóz by v osevním postupu ekologického podniku mělo činit 20–25 %.

Trvale narůstá také plocha luskovin (meziročně o cca 14,5 %), za posledních pět let se jejich výměra více než zdvojnásobila.

Struktura, produkce a výnos luskovin na zrno na orné půdě v roce 2021 v EZ

Plodiny 2021	Počet ekofarem ¹⁾	Období konverze	Ekologický režim	Celkem	Ekologická produkce	Ekologické výnosy
		(ha)	(ha)	(ha)	(t)	(t/ha)
Luskoviny na zrno celkem (suché luskoviny)	182	395,78	4 637,94	5 033,72	8 683,33	1,87
Hrách	100	145,95	2 353,68	2 499,63	4 395,62	1,87
Fazole	2	0,00	8,33	8,33	9,02	1,08
Bob	15	30,06	231,17	261,23	413,82	1,79
Lupina	17	76,14	447,37	523,51	913,13	2,04
Sója	8	25,99	487,10	513,09	1 028,70	2,11
Pelouška	54	90,26	829,64	919,90	1 530,79	1,85
Ostatní luskoviny	14	27,38	280,65	308,03	392,25	1,40

Pramen: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2021 (ve finální zprávě se mohou data lišit, v době psaní tohoto textu dochází k jejich ověřování).

Hrách je významnou luskovinou pěstovanou v ekologickém zemědělství, která je pro ekologické zemědělství důležitá také vzhledem k velmi dobré bílkovinné hodnotě, zvláště v krmivech pro prasata a drůbež. Pěstování hrachu v ekologickém zemědělství omezuje zejména nižší rezistenční schopnost vůči plevelům. Za účelem potlačování plevelů volíme zpravidla odrůdy bohatě olistěné, ačkoliv porost při zrání více poléhá než u nízkých (keříčkových) odrůd.

Po **sóji** z ekologického zemědělství je u nás stálá poptávka. Ačkoliv se sója jeví jako plodina teplomilná, lze ji celkem úspěšně pěstovat i v řadě regionů ČR. Kromě vhodnosti pro danou oblast je při výběru odrůdy také třeba prověřit, zda se nejedná o odrůdu vzniklou pomocí genových manipulací, které jsou v ekologickém zemědělství zakázány.

U **bobu** lze provádět regulaci plevelů obdobným způsobem jako u hrachu, tedy vláčením naslepo až do doby, než se rostlinky nacházejí 1–2 cm pod povrchem půdy a poté až od fáze 3 . listu do výšky porostu 25–30 cm. Vlácení provádíme za slunečného počasí, odpoledne, kdy je porost méně křehký, zavadlý a odolnější proti poškození. Mezi nejvýznamnější škůdce bobu patří mšice bobová a listopas čárkovaný. Pokud dojde k napadení bobu mšicí bobovou v době květu, může způsobit vážné poškození porostu bobu. Proto mezi hlavní preventivní metody ochrany patří časný výsev, který umožní časně kvetení rostliny. Výkon fixace vzdušného dusíku se u bobu odhaduje na 100–400 kg N/ha. Větší část je spotřebována rostlinou a zbývajících cca 60–80 kg N/ha je k dispozici pro následnou plodinu.

Lupiny jsou vhodnými předplodinami, zvláště na lehkých (písčitých) půdách. Kořeny lupin mají velmi dobrou schopnost pronikat do půdy, prokořenit jí a přijímat z ní živiny. To zvyšuje její předplodinovou hodnotu. Intenzita fixace u lupiny je 200–450 kg N/ha. Pro následnou plodinu v půdě zůstává 65–95 kg N/ha. Odstup lupin v osevním postupu po sobě je 3–4 roky. Vzhledem k dlouhé vegetační době se vysévá lupina co nejdříve (konec března), žlutá lupina později než bílá. Regulace plevelů je obdobná jako u bobu a hrachu. Lupiny setrvávají dlouho ve stadiu přizemní růžice, proto při eventuálním plečkování hrozí nebezpečí zahrnutí, a proto jsou i citlivější vůči konkurenci plevelů. Sklizeň lupiny je vzhledem k nerovnoměrnému dozrávání obtížnější po technické stránce obdobně jako u bobu.

Hrách rolní (peluška) je používán zejména pro krmné účely, převážně ve formě zelené píce. V ekologickém zemědělství pro potravinářské využití má význam tzv. velkosemenná peluška, neboli hrách kapucín.

Podobně i **fazol** přes svou tradovanou teplomilnost snese často i místa s mírnějším podnebím. Udává se, že pěstování fazolí může být úspěšné do nadmořské výšky asi 300–400 metrů nad mořem. Za účelem regulace plevelů opakovaně plečkujeme až do období kvetení, respektive zapojení porostu, kdy dobře zapojený porost potlačuje plevele účinně sám.

Podpora ekologickým zemědělcům

První finanční prostředky na podporu vzniku ekologicky hospodařících podniků byly uvolněny již v letech 1990–1992. Výrazný rozvoj EZ nastal po roce 1998, především díky obnovení státní podpory, která byla až do roku 2003 poskytována na základě nařízení vlády, kterým se stanovily podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství.

V letech 2004–2006 byly podmínky státní podpory upraveny programovým dokumentem „Horizontální plán rozvoje venkova“ (HRDP), který byl zpracován již dle pravidel EU, čímž byla zajištěna finanční podpora ekozemědělců i po vstupu ČR do EU. Ekologické zemědělství bylo jedním z podporovaných titulů v rámci tzv. agroenvironmentálních opatření (AEO). V těchto letech mohli ekologičtí zemědělci také využívat zvýhodněné bodové bonifikace při žádostech o podporu z „Operačního programu Zemědělství“.

Od roku 2007 byla podpora EZ zajišťována programovým dokumentem „Program rozvoje venkova 2007–2013“ (PRV) zpracovaným dle nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z EZFRV, který nahradil „HRDP“ a „Operační program Zemědělství“. Titul „ekologické zemědělství“ byl v roce 2014 opět podporován v rámci AEO, kdy byla prodloužena platnost závazků z Programového období 2007–2013, podpora ekologických zemědělců tak byla realizována v rámci Osy II PRV pod titulem „EZ“, který společně s titulem pro integrovanou produkci spadal pod podopatření „Postupy šetrné k životnímu prostředí“ v rámci AEO. V rámci tohoto titulu byla ekozemědělcům vyplácena náhrada za ekonomické ztráty vzniklé tímto systémem hospodaření. Platba byla poskytována na plochu ekologicky obhospodařované půdy s diferenciací dle užití ploch (tj. pěstovaných kultur). Shodnou výši plateb obdrželi ekozemědělci i na plochy v přechodném období. Od roku 2007 mohly navíc subjekty registrované v EZ získat bodové zvýhodnění u dalších pěti opatření v rámci Osy I a III PRV a měly tak mnohem vyšší šanci, že jejich projekt bude schválen a financován.

Od roku 2015 byla dle čl. 29 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1305/2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 podpora EZ navržena zvláště mimo AEO (nově AEKO). Od roku 2015 mohli žadatelé také vstupovat do nových titulů: krajinnotvorné sady, vinice, chmelnice, pěstování trav na semeno, travní porost na orné půdě a odplevelování dočasným úhorem. Naopak se zavedením podmínky podpory pouze pro uzavřené ekofarmy (tzn. bez souběhu produkce v rostlinné výrobě) byl zrušen titul podporující nižší sazbou travní porosty ekofarem se souběhem.

V roce 2021 nebylo s ohledem na ukončení programového období 2014–2020 již možné uzavírat nové pětileté závazky. Bylo ovšem možné neomezeně navýšit výměru již uzavřeného navazujícího dvouletého závazku uzavřeného v roce 2020, nebo bylo možné vstoupit do navazujícího opatření ekologického zemědělství, a to formou jednoletého závazku, které začínalo 1. ledna prvního roku závazku. Předchozí zařazení DPB v opatření EZ se neposuzovalo. Souběh starých (EZ) a nových (navazující EZ) závazku u jednoho žadatele byl umožněn, nikoli však na jednom DPB.

Sazby pro opatření EZ a navazující opatření EZ platné v roce 2021

Užití půdy	Hospodaření/dotace	Výše sazby (EUR/ha)			
		Opatření EZ		Navazující opatření EZ	
		Přechodné období	Ekologická produkce	Přechodné období	Ekologická produkce
Trvalý travní porost	Trvalý travní porost	84	83	86	83
Orná půda	Pěstování zeleniny nebo speciálních bylin	536	466	537	466
	Pěstování jahodníku	669	583	670	583
	Pěstování trav na semeno	265	180	266	180
	Pěstování ostatních plodin	245	180	247	180
	Travní porost	79	69	81	69
	Úhor	34	29	35	29
Trvalá kultura	Ovocný sad – intenzivní	825	779	830	779
	Ovocný sad – ostatní	419	417	420	417
	Vinice	900	845	900	845
	Chmelnice	900	845	900	845
	Jiná trvalá kultura – s ekologicky významným prvkem krajinnotvorný sad	165	165	70	67

Pramen: Program rozvoje venkova 2014–2020, pro rok 2021.

S ohledem na nízkou produkci biopotravin v ČR se MZe rozhodlo od roku 2007 zvýhodnit výrobce biopotravin a ekologické zemědělce u vybraných opatření PRV při bodovém hodnocení podaných projektů. V rámci výzev pro rok 2021 se jednalo o podporu investic v následujících třech operacích: Investice do zemědělských podniků (Operace 4.1.1), Zahájení činnosti mladých zemědělců (Operace 6.1.1) a Investice do nezemědělských činností (Operace 6.4.1).

Vydalo Ministerstvo zemědělství
Těšnov 65/17, 110 00 Praha 1
internet: www.eagri.cz
e-mail: info@mze.cz

ISBN 978-80-7434-674-3

Praha 2022